

شیوه‌ای نو در بیان

احکام حج و عمره

مطابق با فتاوای مراجع معظم تقلید

[illegible]

بسم الله الرحمن الرحیم

شیوه ای نو در بیان احکام حج و عمره مطابق با فتاوای مراجع معظم تقلید

نویسنده:

محمدعلی فقیهی

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

شیوه‌ای نو در بیان احکام حج و عمره مطابق با فتاوای مراجع معظم تقلید

مشخصات کتاب

سرشناسه : فقیهی، محمد علی

عنوان و نام پدیدآور : شیوه‌ای نو در بیان احکام حج و عمره مطابق با فتاوای مراجع معظم تقلید/ محمدعلی فقیهی.

مشخصات نشر : تهران: نشرمشعر، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۱۷۰ ص.: مصور، جدول، نقشه.

شابک : ۱۳۰۰۰ریال۹۷۸-۹۶۴-۵۴۰-۱۵۶-۴ :

یادداشت : چاپ دوم.

موضوع : حج

موضوع : حج عمره

موضوع : حج -- فتواها

موضوع : فقه جعفری -- رساله عملیه -- مطالعات تطبیقی

رده بندی کنگره : BP۱۸۸/۸/ف۷۵ش۹ ۱۳۸۹

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۷

شماره کتابشناسی ملی : ۲۲۲۶۱۰۸

ص : ۱

اشاره

بسم الله الرحمن الرحیم

«الحمدلله الذی جعل الحج تشییداً للدین، والصلاة والسلام علی محیی الحج بسیرة ابراهیم الخلیل سیدنا محمد وآله الطیبین الطاهرین لاسیما خیر من یحجّ ویلبّی فی عصرنا بقیة الله فی الأرضین ولعنة الله علی الصادّین عن المسجد الحرام أعداء الله وأعداء الأئمة الطاهرین».

حج یکی از ارکان آیین اسلام و دارای ابعاد گوناگون مختلف فردی، اجتماعی، عبادی، سیاسی، اخلاقی وعرفانی است که از زمان حضرت آدم(ع) به تعلیم جبرئیل امین انجام گرفته است و در زمان حضرت ابراهیم(ع) کاملتر شده تا زمانی که پیامبر گرامی اسلام(ص) در حجة الوداع کاملترین حج را بیان فرموده است.

حج دارای آثار و برکات عملی فراوانی است که رسیدن به آنها با انجام صحیح مناسک آن تحقق می‌یابد.

مناسک حج از چنان اهمیتی برخوردار است که زراره گوید: «روزی خدمت امام صادق(ع) رسیدم و گفتم: مولای من! چهل سال است از حضور شما و پدر بزرگوارتان مسائل حج را می‌آموزم، آیا هنوز تمام نشده است؟ حضرت فرمود: «خانه‌ای که دو هزار سال قبل از حضرت آدم(ع) فرشتگان پیرامون آن طواف می‌کرده‌اند انتظار داری مسائل آن در چهل سال تمام شود؟» ۱.

۱- الحج فی السنة، ص ۵۱.

پیشگفتار

ازآنجا که سهولت دستیابی به فتاوای مراجع عظام تقلید، مورد نیاز زائران است، مجموعه حاضر، جهت رفع این نیاز گردآوری گردیده است.

روشن است که پیش از این، افراد مختلفی زحمات زیادی را در تدوین کتب مورد نیاز در احکام ومناسک حج، تحمل نمودهاند که قابل تقدیر است لیکن در عین حال، نیاز به نوشته حاضر کاملًا محسوس است؛ زیرا این مجموعه دارای ویژگیهایی به شرح زیر است:

۱- انتخاب مسائل کثیر الابتلاء با توجه به تجربیات در سفرهای حج و عمره.

۲- بیان مطالبی که توضیح آن برای زائران در جلسات حج و عمره ضرورت دارد.

۳- دستیابی آسان وبدون مشقت به فتاوای مراجع عظام، با توجه به دو مطلب:

الف. در کتب مناسک مسائل مربوط به یک موضوع، در قسمتهای مختلف و پراکنده ذکر شده که دستیابی به آنها مشکل است، در این کتاب، کوشش شده این نقیصه بر طرف گردد.

ب. از آوردن عبارات مختلف مراجع عظام، که بازگشت آن به یک نظریه میباشد، پرهیز گردیده است.

۴- بیان بعضی از نکات تجربی، جهت آسانتر انجام گرفتن اعمال زائران.

۵- افزودن چند مسأله از مسائل غیر حج و عمره که در این سفر نورانی مورد نیاز است.

۶- یادآوری نکاتی به صورت خلاصه، بدون بیان تفصیلی نظر مراجع، جهت بیان در جلسات برای زائران، تا از ذکر اختلاف فتاوی پرهیز گردد. این مسائل به گونهای است که عمل به آن یا مطابق «احتیاط» یا مطابق «رجوع احتیاط به غیر» است، البته نظر تفصیلی مراجع در مرحله بعد به طور مستقل آمده است. علاوه بر این، در چند مورد کلیاتی جهت اطلاع اجمالی ذکر شده؛ مانند مسأله کفارات و مسأله بطلان حج در ترک وقوفین و مانند آن، که برای تفصیل باید به مناسک مراجعه شود.

در ضمن قبل از مطالعه کتاب، توجه به چند نکته ضروری است:

*- مجموعه حاضر مشتمل بر فتاوای مراجع وآیات عظام: امام خمینی، خوئی، گلپایگانی، اراکی، خامنهای، سیستانی، فاضل، بهجت، تبریزی، مکارم، صافی میباشد. و در موارد خاصی فتوای آیات عظام زنجانی، وحید خراسانی ونوری نیز آمده است. در جاهائی که نام این سه بزرگوار نیامده، فتوای آنان در این کتاب ذکر نشده.

*- شماره مسائل، مطابق مناسک محشی، چاپ نشرمشعردر کنار هر مسأله ذکرشده وشماره های مناسک جدید باعلامت(ج) مشخص گردیده است. و(س) علامت سؤالهای آخر در مناسک قبلی میباشد.

*- این نوشتار اگر چه شامل مسائل متعارف و مورد نیاز روحانیون معظم کاروانهای حج و عمره است ولی در مسائل خاص(که گاهی اتفاق می افتد) روحانیون بزرگوار از مراجعه به مناسک محشی بی نیاز نخواهند بود.

امید اینکه خداوند متعال این مجموعه را ذخیرهای برای قبر و قیامت نگارنده قرار دهد و این خدمت ناچیز مورد نظر حضرت ولی عصر(عج) واقع شود و روحانیون معظم قصور و تقصیرهایی را که مشاهده می فرمایند عفو نموده و نگارنده را از پیشنهاداها و انتقادات خود بهره‌مند سازند.

در پایان، از دفاتر مراجع عظام تقلید و دوستانی که در بازخوانی و تکمیل این مجموعه پیشنهادهای سازندهای ارائه کردهاند و نیز از خانم سیده حسینی‌نیا که در آماده‌سازی و حروفچینی زحماتی را متحمّل شده‌اند کمال تشکّر و امتنان را دارم.

خداوند به همه آنها جزای خیر عنایت فرماید.

سید محمد علی فقیهی

ص: ۴

قال الصادق(ع):

«إذا أردت الحـج فجرّد قلبـك لله من قبـل عزمك من كل شاغل وحجاب كل حجاب وفوّض امورك كلّها إلى خالقك وتوكّل عليه فى جميع ما يظهر من حركاتک وسكناتک».

«هنگامی که خواستی به حـج بروی، قبل از رفتن، قلب خود را از هر چه تو را به غیر خـدا مشـغول میکند تهی گردان و هر مانعی(در مسیر توجه به خدا) را از خود دور گردان و تمام کارهایت را به خدا واگذار کن و در تمام حرکات و سکناتت به خدا توکّل کن».

بحار- ج ۹۹- ص ۱۲۴

وعنه(ع):

«الحـج والعمرهٔ سوقـان من أسواق الآخرهٔ والعامل بهما فی جوار الله ان أدرک ما یأمل غفر الله له وان قهر به أجله فقـد وقع أجره على الله».

«حـج و عمره دوبـازار آخرتی است، کسـی که حـج و عمره انجـام دهـد در جوار الهی قرار دارد اگر توفیق انجام اعمال را پیـدا کرد خداوند او را میآمرزد و اگر قبل از انجام اعمال از دنیا رفت اجر و پاداش او بر خداوند است»

الحج فی السنهٔ ص ۷۴

بخش اول

اشاره

میقات

احرام

ص: ۶

اولین عمل درعمره وحج احرام است و جایگاه احرام میقات است.

میقات

۱- میقات عمره تمتع در حج تمتع

انواع میقات ۲- میقات عمره مفرده

۳- میقات حج تمتع

میقات عمره تمتع:

۱- منطقه ذوالحُلَیفه:(مسجد شجره) میقات کسانی است که از راه مدینه به مکه‌می‌روند. ۱(در مورد این میقات، نظر مراجع بعداً ذکر میشود).

۲- وادی عقیق: میقات اهل عراق و نجد است سه منطقه دارد.

(قسمت اول آن مسلخ، قسمت دوم غَمَره وقسمت سوم که نزدیک مکه

است ذات عرق نام دارد.)

۳- قرن المنازل: میقات اهل طائف ۲

۴- یلملم: میقات اهل یمن

۵- جحفه: میقات اهل شام ۳

۱- به این منطقه «ابیار علی» هم می گویند. نزدیکی مسجد شجره یکسری نخلها و چاههایی است که معروف است به دست حضرت علی(ع) حفر شده است جالب اینکه در این منطقه آبهای آن قابل نوشیدن نیست تنها آب این چاهها قابل نوشیدن است وآب یکی از چاهها لوله کشی شده، وداخل یک مسجد کوچک قراردارد، مدینه بعدیها موفق به دیدن این چاهها می شوند، زیرا می توا نند فارغ از اعمال واجب از مسجد شجره بازدید کنند و به کنار چاه عزیمت نمایند.

۲- نزدیکترین میقات به مکه است(حدود ۷۰ کیلومتر)، احتمال دارد در سالهای آینده زائران مدینه بعد را به طائف ببرندو از این نقطه محرم شوند.

۳- نزدیک غـدیر خم است. از مسـیر جـده به مدینه(۱۸۰ کیلومتر) و از مسـیر مـدینه به مکه(۱۲۰ کیلومـتر) مجموعـاً جهت احرام از جحفه(۳۰۰ کیلومتر) مسیر طی می شود.

نکته: محل احرام عمره تمتع برای کسانی که از خود میقات عبور می کنند همان مواقیت پنجگانه است وکسیکه از میقات عبور نمی کند می تواند از محاذات میقات محرم شود.

مسجد شجره مدینه قبل

مواقیت مورد نظر جحفه مـدینه بعـد برای محرم شـدن در آن منطقه مشـکلی وجودنـدارد چون می توان از کل منطقه محرم شـد لـذا خانمهائی که عذر دارندمسأله خاصی ندارندولازم نیست داخل مسجدمحرم شوند.

میقات عمره مفرده:

ادنی الحل است.(حل در مقابل حرم است). ۱

۱- جِعرانه یا جِعِرّانه ۲

افضل ادنی الحل سه نقطه است. ۲- حدیبیه(شُمَیسه) ۳

۳- تنعیم ۴

* این سه منطقه افضلیت دارد لذا لازم نیست حتماً احرام عمره مفرده از این سه منطقه باشد.

* عرفات خارج از حرم است بین عرفات و مشعر علائمی قرار دادهاند که حد حرم به وسیله آن مشخص می شود.

۱- حدود حرم بوسیله علامتهایی از شش جهت مشخص شده است(حدیبیه- تنعیم- بطن نمره- وادی نخله- مزدلفه- اضائه).

۲- منطقـه ای است که پیـا مـبر(ص) پس ازجنـگ حنین در آن منطقه توقـف نمودنـد، حـدود ۱۳ روز پیـامبر در این منطقه حضـور داشتند، حلیمه سعدیه از منطقه هوازن در نزدیکی این منطقه بود.

۳- بیعت تحت شـجره در نزدیکی آن واقع شـده است چاهی در نزدیکی آن است که پیامبر از آن وضو گرفته انـد پیامبر ۱۹ روز در این منطقه حضور داشـتند، بیعت تحت شـجره همـان بیعت رضوان است آیه شـریفه «لقـد رضـی الله عن المؤمنین اذیبایعونـک تحت الشجره» مربوط به این بیعت است.

۴- الآن در شهر مکه است و چون کمترین فاصله را تا مسجدالحرام دارد، بسیاری از افراد در عمره مفرده از تنعیم محرم می شوند، به فرموده پیامبر(ص) عایشه از آنجا محرم شد.

احرام عمره مفرده برای کسی که از خارج شهر مکه میآید:(م ۱۷۶ و ۲۲۲ وس ۱۵ ج ۱۹۴)

۱- اگر از میقات یا محاذی میقات عبور می کند به نظر تمام مراجع واجب است که در میقات یا محاذی آن محرم شود.

* اگرچنین شخصی بدون احرام ازمیقات عبورکرد:(حکم احرام از ادنی الحل)

(آیات عظام بهجت- فاضل- صافی- گلپایگانی- مکارم): معصیت کرده

ولی احرام ازادنیالحل کافی است.

(آیتالله سیستانی): اگر از ذوالحلیفه(مسجد شجره) گذشت وبه جحفه رفت ومحرم شد کافی است.

(بقیه مراجع): لازم است به میقات برگردد.(در صورت امکان)

۲- کسانیکه از جده می آیند و می خواهند مستقیم به مکه بروند:

الف- احرام با نذر از جده:

(آیات عظام خامنه ای- تبریزی): نذر واحرام ازجده باطل است.

(آیات عظام بهجت- سیستانی- صافی- فاضل- مکارم): می تواندازجده بانذرمحرم شود.

ب- درصورتی که برای احرام نذرنکندومی خواهدازجده به مکه برود:

(آیات عظام فاضل- صافی- گلپایگانی- بهجت): احرام از ادنی الحل کافی است.

(آیت الله مکارم): می توانـد از حـدیبیه یا محاذات آن محرم شود وحدیبیه میقات عمره مفرده است برای کسانیکه از طریق جده می آیند.
(بقیه مراجع): لازم است به یکی از میقات های پنجگانه برود یادر محاذات یکی ازآنها محرم شود.

تجاوز از میقات بدون احرام: (س ۶ و ۴– م ۲۴۲)

کسـی که عمره انجـام داده اگر درهمـان ماه قمری بخواهـد از میقات عبور کنـدو به حرم و مکه داخل شود لازم نیست محرم شود و اگر در ماه قمری دیگر بخواهد عبور کند باید محرم شود و بدون احرام از میقات تجاوز نکندولی:
(آیات عظام اراکی– امام): بنابر احتیاط واجب هیچگاه از میقات بدون احرام
تجاوز نکند.
(آیت الله سیستانی): اگر عمره مفرده قبلی او به نیابت دیگران بوده احتیاط واجب
آن است که محرم شود حتی اگر در همان ماه قمری باشد.
(بقیه مراجع): در همان ماه قمری که عمره انجام داده می تواند بدون احرام از میقات عبور کند.

محاذات میقات

مرادازمحـاذات آن است که کسـی که به طرف مکه می رودبه جـایی برسـد که میقـات طرف راست یا چپ او واقع شود بطوری که اگر از آن جا بگذرد میقات متمایل به پشت او شود.(م ۲۱۳)
(آیت الله سیسـتانی): اگر دو خـط متقـاطع را فرض کنیم که زاویه قائمه ای را تشـکیل می دهنـد و یکی از آنها از مکه می گـذرد و دیگری از میقات، نقطه تقاطع، محل محاذات با میقات است و معیار در این امر صدق عرفی است.
و با ملاحظه ی نقشه جغرافیایی نقطه محاذی جحفه در جنوب شرقی جده است لذا با نذر می شود در فرودگاه جده احرام بست زیرا احرام قبل از میقات است.
(م ۲۱۱ و ۲۱۲)
توجه: گاهی محاذات میقات به نظر آیت الله سیستانی با سایر مراجع متفاوت
می شود. جهت مثال به نمودار زیر توجه کنید.

چند مسأله:

۱- در صورتی که محاذات معلوم نباشد باید حاجی برای محرم شدن به یکی از میقاتهای پنجگانه برود یا اینکه قبل از محاذات اولین میقاتی که در مسیر او است با نذر محرم شود.

۲- احرام قبل از میقات یا محاذی آن صحیح نیست مگر اینکه نذرکندقبل ازمیقات محرم شود.

۳- به نظر همه مراجع غیر از آیت الله سیستانی محاذات جده با هیچیک از میقاتها ثابت نیست بنابراین کسانیکه با هواپیما به فرودگاه جده می روند باید برای احرام عمره ی تمتع به میقات یا محاذی آن بروند و به نظر آیت الله سیستانی می توانند در فرو دگاه با نذر محرم شوند چون فرودگاه جده به نظرایشان قبل از محاذات میقات واقع شده است.(حکم احرام عمره ی مفرده قبلًا ذکرشد)(ج ۲۵۸)

میقات حج تمتع

میقات شهر مکه است.

۱- مکه قدیم:(اطراف مسجد الحرام تا نزدیک‌قبرستان ابوطالب

حدود مسجد جن): بنا بر احتیاط واجب(آیات عظام بهجت-

تبری زی- صافی- خوئی)

۲- مکه: تمام شهر به جز جائی که ازحرم خارج است،

(مسجد تنعیم و بعد از آن خارج حرم است).

(آیت الله سیستانی): فتوا

(آیت الله مکارم): احتیاط واجب

۳-(آیات عظام امام- خامنه ای- فاضل): کلیه مناطق

شهر مکه میقات است حتی جائیکه خارج از حرم باشد.

* معمولاً خانه های ما ایرانیان در حج تمتع، خارج از مکه قدیم است بنابراین در روز هشتم ذی‌الحجه گروهی برای عمل به احتیاط به مسجد الحرام می روند تا آنجا محرم شوند. ولی در این مسئله می توان رجوع به غیر نمود و در هر جایی از شهر مکه محرم شد به جز مقلدین آیت الله سیستانی که اگر خارج از محدوده حرم باشند باید در شهر مکه به محدوده حرم بروند و محرم شوند.

میقات مسجد شجره

اختلاف فتوی است که آیا خود مسجد میقات است یا کل منطقه ذوالحلیفه(م ۲۰۲- ۲۲۰- ۲۰۵)

(آیات عظام امام- سیستانی- نوری- فاضل- اراکی): بنا بر احتیاط واجب میقات خود مسجد شجره است حتی قسمتهای توسعه یافته.

(آیات عظام فاضل- سیستانی): برای حائض احرام از بیرون مسجدکافی است.

(آیت الله خامنه ای): واجب است داخل مسجد محرم شوند.

(آیت الله بهجت): واجب است داخل مسجد محرم شوند و بنا بر احتیاط
واجب احرام در قسمت قدیم مسجد باشد(یعنی نزدیک محراب داخل
قسمت مردانه در شبستان مسجد شجره)

(آیت الله تبریزی): کنار مسجد هم می شود محرم شد ولی بنابر احتیاط
واجب قبل از محاذات مسجد قدیم نباشد.

(آیات عظام مکارم- صافی- گلپایگانی): مکلف می تواننددر حال اختیارداخل مسجدیا محاذی آن محرم شود.

(آیات عظام خوئی- وحید): منطقه ذوالحلیفه میقات است.

نکاتی در مورد مسجد شجره:

۱- در مسجد شجره با توجه به اینکه غالباً کاروان ها عصر به مسجد شجره می روند و زوار قبل از نماز مغرب و عشا محرم می شوند، توصیه می شود ابتدا دو رکعت نماز تحیّت مسجد خوانده شود. بعداً دو یا شش رکعت نماز احرام خوانده شود، پس از آن

برای آنهـا نیت و تلبیه گفته شود. ضـمناً تصـریح می کنیم که هیچکـدام از این نمـاز هـا واجب نیست، همچنین هنگـام گفتن تلبیه با وضوبودن لازم نیست.

۲- در هنگام نماز مغرب با توجه به اینکه جماعت اهل سـنت برگزار می شود، در نماز جماعت آنها شـرکت کنند و اتصال صـفوف را رعـایت نماینـد، چون در زمـان عمره مفرده کسـانیکه درحیاط مسـجد هسـتند متصل به صـفوف نیسـتند، لـذا اگر به خاطر اتصال صفوف بر روی فرش های مسجد سجده کردند برای نماز اشکالی پیدا نمی شود (۱).

۳- اگر جمعیت زیاد بود و صف ها تا حیاط مسـجد ادامه پیدا کرد، افرادی که در حیاط به نماز می ایسـتند، پائین بودن سطح حیاط نسبت به جایگاه ایستادن امام جماعت اشکال ندارد چون در نماز جماعت بلند تر بودن جای امام به مقدار کمتر از یک وجب مانعی ندارد.

۴- برای خوانـدن نمـاز عشـا با توجه به اینکه می توانیم نماز عشا را در حیاط مسـجد بخوانیم و بر سـنگ سـجده کنیم دقت شود که سجده بر فرش جایز نیست و نماز باطل است.

۵- در قسـمت خانمها در مسـجد شـجره اتصال صـفوف نیست لـذا در موقع نماز مغرب تنها افرادی که مقلد آیات عظام خامنه ای و مکارم هستند می توانند اقتدا کنند ولی دیگران باید نماز خود را فرادی بخوانند.

احکام بانوان در میقات

وظیفه زنی که در حال حیض است و نمی توانـد برای محرم شـدن داخل مسـجد شود:* مقلـدین غیر از آیت الله خامنه ای می توانند کنـار مسـجد شـجره محرم شونـد. منتهی برای احتیاط مقلـدین آیت الله بهجت وتبریزی محاذی مسـجد قـدیم محرم شونـد. مقلـدین امام(ره) هم می توانند رجوع به غیر کنند و مقلدین آیت الله بهجت علاوه بر آن، احتیاط واجب آن است که در محاذات جحفه

۱- نظر مراجع در مورد سجده بر فرش در صفحهٔ ۱۰۶ آمده است.

دوباره تجدید نیت کنند و لبیک بگویند(حدود ده کیلومتر بیدار باشد برای تجدید نیت- از کیلومتر ۲۰۵ تا ۱۹۵) بهتر است این احتیاط در مورد تجدید نیت رجوع به غیر شود تا مشکلی پیش نیاید. با توجه به اینکه احرام در حال عبور از مسجد در شرایط فعلی برای بانوان غالباً امکان پذیر نیست این مسئله مطرح نشود. همچنین بخاطر اینکه آیت الله بهجت فرموده اند: احرام از مسجد قدیم باشد و قسمت بانوان خارج از مسجد قدیم است و آیت الله تبریزی فرموده اند احرام قبل از مسجد قدیم نباشد بانوانی که مقلد این دو مرجع هستندبرای رعایت احتیاط علاوه بر نیت در داخل مسجد در محاذات مسجد قدیم هم نیت کنند و لبیک بگویند و بخاطر اینکه نیاز نباشد زائرین را تفکیک کنیم می توانیم برای کلیه بانوان نیت و تلبیه را محاذی مسجد قدیم تکرار نمائیم.

ضمناً سمت راست مسجد به لحاظ وسعت مکان و کمی ازدحام، برای احرام بانوان در محاذات مناسبتر است.

ص: ۱۸

مقلـدین آیت الله خامنه ای می تواننـد در مـدینه با نـذر محرم شونـد، مقلدین امام نیز اگر بخواهند به احتیاط عمل کنند با نذر محرم شوند لذا روحانیون باید مرجع تقلید زائر را بدانند.

* زنی که در حال استحاضه است رفتن او به داخل مسجد شجره و محرم شدن او اشکال ندارد.

نذر زن (م ۲۳۲– ۲۴۶)

(آیات عظام امام– اراکی– صافی): باید با اذن شوهر باشد

(آیات عظام بهجت– خوئی– سیستانی– مکارم– تبریزی): اگر نذر منافی حق شوهر نباشد اذن شوهر لازم نیست.

(آیت الله خامنه ای): اگر شوهر حضور دارد بنابر احتیاط واجب نذر زن باید با اجازه او باشد.

به عربی: لله عَلَیَّ ان احِرمَ مِن المَدینَهٔ.

به فارسی: برای خداست برعهده من که ازمدینه منوره محرم شوم.

* در حج تمتع کسانیکه در هنگام محرم شدن در میقات مبتلا به عادت ماهانه هستند چند حالت دارند:(م ۲۲۱)

۱– اگر می داند قبل از عرفات پاک می شود و می تواند عمره تمتع انجام دهد واجب است نیت احرام عمره تمتع نماید.

۲– در صورتی که می داند تا زمانی که می خواهد به عرفات برود پاک نمی شود باید نیت حج افراد نماید.

۳- اگرنمی داند که پاک می شود یا نه، وظیفه این است که نیت کند که من احرام ما فی الذمه انجام می دهم و خدایا اگر می توانم اعمال عمره انجام دهم احرام عمره تمتع و اگر نمی توانم احرام حج افراد حساب شود.

* اگر خانمی در میقات نیت حج افراد کرد وبعداً کشف خلاف شد در صورتی که برای حجهٔ الاسلام محرم شده است.(م ۲۲۱)

(آیات عظام صافی- سیستانی- گلپایگانی- تبریزی): عدول به عمره تمتع کند.

(بقیه مراجع): احرام او باطل است و باید برای عمره تمتع مجدداً محرم شود

(با رفتن به میقات یا رفتن به ادنی الحل در صورت عدم امکان رفتن به میقات).

* اگر خانمی در میقات پاک است ولی بعد از محرم شدن وقبل از اعمال حائض شد در صورتی که وقت عمره تمتع تنگ باشد:(مسأله ۹۲۲ ج ۲۲۵)

(آیات عظام تبریزی- خوئی- سیستانی- خامنه ای): مخیر است که عدول به افراد کند یا اینکه سعی و تقصیر را انجام دهد وبعد از عرفات ومنی، طواف ونماز طواف را قبل از اعمال حج انجام دهد.

(بقیه مراجع): عدول به افراد می کند.

ص: ۲۰

* ما می توانیم بطور کلی به چنین شخصی بگوئیم عدول به حج افراد کند.

سؤال: خانمی حائض بوده ولی نمی دانسته حائض است، دراین حالت اعمال عمره تمتع را انجام داده است بعد از انجام عمره متوجه شد در حال طواف مبتلا به حدث اکبر بوده است چه وظیفهای دارد؟(م ۹۱۴- ج ۲۲۸- ۲۳۱)

اگر وقت وسعت دارد:

(آیات عظام امام- خامنهی- مکارم): باید بماند وقتی پاک شد طواف و نماز را اعاده کند و نیازی به احرام مجدد نیست.

(بقیه مراجع): پس از پاک شدن، اعمال را انجام می دهد، باید ترتیب را رعایت کند یعنی پس از نماز طواف، سعی و تقصیر را هم اعاده می کند (۱). اگر وقت ندارد:

(امام): اشکال است در مبدل شدن وظیفه و باید احتیاط کند. یعنی نیت حج ما فی الذمه کند و قربانی انجام دهد و بعد از اعمال حج طواف و نمازطواف عمره تمتع را انجام دهد و بعداً عمره مفرده هم انجام دهد(قبل از رفتن به عرفات لبیک احتیاطی هم به نیت ما فی الذمه بگوید)

(آیات عظام سیستانی- خامنه ای): اگر درحال محرم شدن مبتلا به عادت بوده وظیفه او تبدیل به حج افرادمی شود ولی اگردرحال محرم شدن پاک بوده عمره ی تمتع صحیح است وبعداً طواف ونمازآن را انجام می دهد.

(آیات عظام خوئی- تبریزی): درصورتیکه در حال محرم شدن پاک بوده مخیّر است (۲) ودرغیر این صورت وظیفه ی او تبدیل به حج افراد می شود.

(بقیه مراجع): وظیفه ی او تبدیل به حج افراد می شود.

۱- در مورد اعادهٔ سعی و تقصیر به صفحهٔ ۷۴ مراجعه شود.

۲- مخیر است عدول به افراد کند یا اینکه سعی و تقصیر را انجام دهد و بعد از عرفات و منی، طواف و نماز طواف را قبل از اعمال حج انجام دهد.

واجبات احرام

۱- پوشیدن لباس احرام ۲- نیت ۳- تلبیه

۱- پوشیدن لباس احرام

پوشیدن حوله احرام برای بانوان لازم نیست و می توانند در لباسهای معمولی خود محرم شوند البته مستحب است لباس سفید باشد.

پوشیدن دو حوله احرامی برای بانوان

(آیت الله گلپایگانی): احتیاط واجب کرده اند که زنان هم مثل مردان دوحوله احرامی داشته باشندوروی لباس خودبیندازند، این احتیاط رجوع به غیر شود.

(آیت الله فاضل): مدتی این احتیاط را واجب می دانستندکه زنان هم مثل مردان دو حوله احرامی داشته باشند اما درحال حاضر احتیاط مستحب دارند، پس مقلدین آیت الله فاضل مثل بقیه عمل می کنند.

*(آیت الله زنجانی): قبلًا احرام بعد از غسل احرام را لازم می دانستند یعنی غسل احرام را واجب می دانستند و همچنین می فرمودندواجب است بعد از نماز، احرام بسته شود، اما هم اکنون احتیاط مستحب کرده اند بنابراین به نظر ایشان انجام غسل ونماز لازم نیست.

لباس احرام باید شرایط لباس نماز گزار را داشته باشد:

۱. پاک باشد ۲. غصبی نباشد ۳. نازک و بدن نما نباشد ۴. از پوست حیوانی که ذبح شرعی نشده است، نباشد. ۵. از حیوان غیر ماکول نباشد

شرائط دیگرِ لباس احرام:

۱. لباس احرام حتی برای بانوان از حریر خالص نباشد ۲. لباس احرام مردان دوخته نباشد. ۳. احتیاط آن است که جامه احرام از پوست نباشد.(مسأله ۲۸۰)

ص: ۲۳

* نکات مورد نظر

۱- ضخامت لباس رعایت شود.(در این مورد به خانمها تذکر دهیم.)

۲- لباس احرام در کل زمان محرم بودن پاک باشد مگر در حالت اضطرار که پس از برطرف شدن اضطرار بایدآن را تطهیرکند.

اگر کسی با بدن و احرام نجس محرم شود احرام او باطل نیست.

* طهارت ازخبث برای محرم لازم است ولی طهارت ازحدث برای محرم شدن و در حال احرام لازم نیست.

۳- مستحب است با همان لباسی که در آن لبیک گفته طواف را با همان لباس انجام دهد حتی اگر کثیف شده است.

۴- پوشیدن لباس احرام به قصد قربت باشد.

۲- نیت:(مسأله ۲۹۱ ج ۳۱۳)

دو نیت داریم ۱- نیت احرام ۲- نیت اصل عمل یعنی عمره تمتع یا مفرده یا حج تمتع.

آیا با نیت اصل عمل، نیت احرام محقق میشود؟

(آیات عظام اراکی- بهجت- مکارم- گلپایگانی):

لازم است نیت احرامکند یعنی محرم می‌شوم به احرامِ

(بقیه مراجع): با نیت اصل عمل، نیت احرام محقق می شود.

۱- نیت احرام: محرم می شوم به احرام عمره تمتع یا ... قربهً الی الله

۲- نیت اصل عمل: عمره تمتع یا ... انجام می دهم قربهً الی الله

(آیات عظام اراکی- گلپایگانی- بهجت- صافی- مکارم):

قصد ترک محرمات احرام در نیت لازم است.

(بقیه مراجع): باید قصد ترک محرماتی که باعث بطلان

حج و عمره یا بطلان احرام می شود را داشته باشد.

این قصد طبیعتاً در زوار موجود است لذا گفتن آن لازم نیست.

ص: ۲۴

* در هنگـام نیـت، تعییـن نـوع حـج یـا عمره لازم اسـت مثلًا معیـن کنـد که عمره تمتع است یـاعمره ی مفرده، ولی تعیین وجـوب واسـتحباب لازم نیست لـذا قصـد اجمالی کفایت می کنـد بنا براین اگر در نیت زائر باشـد که احرام عمره تمتع انجام می دهم برای حجی که بر عهده من است، اگر آن حج واجب باشد، واجب حساب می شود و اگر مستحب باشد، مستحب حساب می شود.

* نیـت گفتنی نیسـت بلکـه دانسـتنی اسـت منتهی گفتـن نیـت در حـج و عمره اسـتحباب دارد و خاصـیت دیگر گفتـن این است که اشخاص توّجه داشته باشند که چه کاری می خواهند انجام دهند.

* باید نیت را به شکلی ساده بگوئیم. تا همه متوجه شوند.

۳- تلبیه(م ۲۵۹)

(به اتفاق تمام مراجع): چهار لبیک اول(لبیک، اللهم لبیک، لبیک لا شریک لک لبیک) واجب است.

(آیات عظام بهجت- اراکی- مکارم): احتیاط واجب آن است که به جمله فوق

ا ضافه کند «ان الحمد و النعمه لک و الملک لا شریک لک»

(بقیه مراجع): احتیاط مستحب درگفتن لبیک پنجم است.

(آیات عظام بهجت و اراکی): احتیاط واجب می کنند، یعنی پس از جمله مذکور به خاطر احتیاط لبیک دیگری بگوید.

(آیات عظام مکارم سیستانی): لبیک پنجم داخل در احتیاط مستحب نیست بلکه جایز است.

راه حل: لبیک را بطور کامل برای زائرین بگوئیم. تا رعایت احتیاط شود.

* آیت الله مکـارم سابقـاً می فرمودنـد: لبیک پنجم را نگویـد ولی در حال حاضـر می فرماینـد گفتن آن اشـکال نـداردولی به قصـد جزئیت نباشد.

کیفیت گفتن لبیک برای زوار

اول: چهار لبیک اول را می گوئیم و در مورد جمله «ان الحمد و النعمه لک والملک» چون وقف به حرکت طبق نظربعضی از مراجع اشکال دارد، احتیاطاً به دو صورت می گوئیم، و زوار همراه ما کلمه به کلمه تکرار میکنند.

«انَّ الحَمدَ و النعمةَ»(بصورت وصل ولی کلمه به کلمه)

«انَّ الحَمدْ و النعمهْ»(به صورت وقف)

* نظر مراجع در وقف به حرکت و وصل به سکون

(رساله مراجع مسئله ۱۰۰۴- ج ۳۳۲)

(آیات عظام فاضل- امام- تبریزی- سیستانی): وقف به حرکت و وصل به سکون اشکال ندارد.

(آیت الله مکارم): وقف به حرکت بنابر احتیاط جایز نیست ولی وصل به‌سکون جایز است.

(آیت الله بهجت): وصل به سکون جایز ووقف به حرکت وضعاً صحیح است وتکلیفاً احتیاط در ترک است.

(بقیه مراجع): احتیاط واجب آن است که وقف به حرکت و وصل به سکون ننماید

* اینجا مورد رجوع به غیر است، بنابراین اگرلبیک به صورتی که متعارف است به زائرین گفته شود اشکالی ندارد.

(در گفتن تلبیه کسانی هستند که نمی توانند لبیک را در جمع بطور صحیح بگویند آنها را قبلًا مشخص کنیم ولبیک را بصورت تک نفری به آنها تلقین نمائیم.)

* توجه: درمناسک جدید آمده؛ در تلبیه وقف به حرکت ووصل به سکون به نظرآیات عظام صافی ومکارم اشکال ندارد وآیت الله خامنهای فرمودهاند: اگرنزد اهل لسان صحیح باشد اشکال ندارد.

مستحبات احرام

در عمره تمتع: تا دیدن دیوارهای شهر مکه

۱- تکرارتلبیه در حج: تا ظهر روز عرفه

درعمره مفرده: اگراز ادنی الحل محرم شده تادیدن کعبه

اگر از میقات مسجد شجره و مانند آن محرم شد

تا رسیدن به حرم

از نظر تعداد، مستحب است تلبیه ۷۰ بار تکرار شود.

۲- غسل احرام

اگرغسل‌درمیقات برای اومشکل است باتوّجه به‌مدت بقاء غسل‌احرام اگر زائر مدینه اول است می تواند در مدینه غسل کندو اگر زائرمدینه بعد است می تواند در ایران غسل را انجام دهد ودر میقات محرم شود.

۳- نماز قبل از احرام دو رکعت یا شش رکعت(سه دو رکعتی) وبهتر است بعد از خواندن نماز واجب محرم شود دراین صورت نیازی به خواندن نماز احرام نیست.

۴- قبل از محرم شدن موهای زائد بدن را زائل کند و ناخنها را بگیردومردها شارب خود را کوتاه کنند.

ص: ۲۸

۵- مستحب است برای کسیکه می خواهد حج انجام دهد از اول ذیقعده و برای کسیکه عمره مفرده انجام می دهد یک ماه قبل از انجام آن موهای سر وصورت را کوتاه نکند.

مراتب ثواب در غسل احرام

درجه ی اعلای آن غسلی است که در میقات انجام شود و تا زمانی که مبطلات وضو را انجام نداده است لبیک بگوید و محرم شود، درجه ی دوم غسل این است که اگر کسی امروز صبح غسل کرد تا آخر شب یعنی تا اذان صبح امشب و اگر شب غسل کرد تا غروب روز فردا غسل اوباقی است.

اگر کسی غسل احرام کند وقبل از گذشت مدت مذکور کاری که وضو را باطل می کند انجام دهد یا مرد لباس دوخته بپوشددرحالیکه هنوز محرم نشده است، مستحب است غسل را اعاده کند و اگر اعاده نکرد ثواب غسل او کم شده است.

محرمات احرام

معروف ومشهور این است که محرمات احرام ۲۴ تا است.

۴ مورد مخصوص آقایان و ۲ مورد مخصوص بانوان و بقیه مشترک است.

دراین رابطه مطالبی که نیاز است به زائرین گفته شود در این نوشتارمطرح میکنیم.

محرمات مخصوص آقایان

۱- پوشیدن لباس دوخته

۲- پوشاندن تمام روی پا برای مردان(جوراب نپوشند- دمپایی رو باز باشد یا کفشی باشد که روی پا باز باشد)

۳- پوشاندن سر برای مردان(گوشها را نپوشاند- سر زیر آب نکند ولی دوش گرفتن اشکال ندارد- با حوله سر را نخشکاند) (۱)

۴- سایه برسر قراردادن(استظلال)

الف- در روز:(به اتفاق همه مراجع) استظلال درطی مسیر از منزلی به منزل دیگرمثل مسجد شجره تا مکه، حرام است.(استظلال در خود منزل مثل زیر سقف رفتن در داخل هتل در شهر مکه- زیر چادر رفتن در منی و عرفات اشکال ندارد)

ب- در شب(م ۴۴۴)

(آیات عظام اراکی- گلپایگانی- فاضل- صافی- بهجت- امام): جائز است اگر چه احتیاط مستحب در ترک آن است.

(آیت الله خوئی): جایز نیست.

(آیت الله تبریزی): بنابر احتیاط واجب جائز نیست.

(آیت الله مکارم): جایز نیست.

(آیات عظام سیستانی- خامنهای): بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

*(آیت الله خامنه ای در استظلال برای حفظ سرما هم احتیاط واجب می کنند.)

۱- ۱-(آیات عظام بهجت- خامنهای- مکارم): در صورتی که سر با حوله پوشانده نشود خشک کردن سر با حوله اشکال ندارد.

ج- استظلال بوسیله سایه حاصل از دیوار ماشین(م ۴۴۰)

(آیت الله خوئی): جائز نیست

(آیات عظام بهجت- تبریزی- سیستانی): احتیاط در ترک آن است. ۱ (۱)

(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

د- استظلال در مسیر حرکت: از منزل تا مسجد الحرام ی ا از مسجد تنعیم تا مسجد الحرام در حال احرام و همچنین در حال حرکت از چادرهای منی تا رمی جمرات یا قربانگاه در حال احرام با چتر.(م ۴۳۸)

(آیات عظام بهجت- تبریزی- خامنه ای- سیستانی- خوئی): احتیاط واجب

در ترک استظلال است.

(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

* این احتیاط قابل رجوع به غیر است لذا می توان به زوار گفت استظلال در این مورد اشکال ندارد.

۱- ۱-(آیت الله سیستانی): این احتیاط مختص به کسی است که سواره می رود لذا کسی که پیاده می رود

محرمات مخصوص بانوان

الف- پوشاندن صورت حتی بعضی از صورت

نکات قابل ذکر: ۱- پوشیدن نقاب مطلقاً جایز نیست. ۲- مقنعه را در موقع برداشتن و پوشیدن طوری بردارند و بپوشند که صورت پوشیده نشود برای برداشتن مقنعه از سر می توانند از پشت مقنعه را لوله کرده و همچنین از پائین تا بزنند و همزمان از سر خارج نمایند و برای پوشیدن هم، جای صورت را کاملا باز کنند و بعد بپوشند.
۳- صورت را باحوله خشک نکنند (۱). ۴- گرفتن بادبزن جلوی صورت با فاصله اشکالی ندارد. ۵- برای پاك کردن بینی دستمال را روی صورت نیندازند.
۶- کشیدن چادر روی صورت اختلافی است لذا احتیاط آن است که چادر روی صورت کشیده نشود. ۷- خانمها زیر چانه را در مقابل نامحرم بپوشانند چون جزء صورت نیست. ۸- ماسک زدن درحال احرام برای خانمها جایز نیست.
(آیات عظام مکارم- خامنهای): ماسک زدن اشکال ندارد.

ب- پوشیدن زیورآلات:

۱- زیورآلاتی که قبلًا به پوشیدن آنها عادت داشته لازم نیست خارج کند ولی نباید حتی آنها را به شوهر خود نشان دهد. ۲- انگشتر زینتی اشکال دارد ولی انگشتر عقیق به شرطی که زینتی نباشد اشکال ندارد. ۳- خانمها نباید لباسهای احرامی آنها زینتهایی مثل تور و گیپور و ... داشته باشد. ۴- آرایش کردن در حال احرام به طور کلی جایزنیست حتی بهتر است از مدتی قبل ابروها را آرایش نکنندوموها را رنگ نکنند.
ج- پوشیدن دستکش: در حال احرام جایز نیست اما پوشاندن دست در حال احرام اشکال ندارد.

۱- ۱-(آیات عظام بهجت- خامنهای- مکارم): اگر بطوری خشک کند که صورت پوشانده نشود اشکال ندارد.

محرمات مشترک بین زن و مرد

۱- مطلق لذت جنسی(جماع- استمناء وغیره): بعضی از موارد باعث بطلان حج میشود و کفاره آن شتر است(توجه: زن و شوهر در حال احرام مثل خواهر و برادر هستند لذا نگاه بدون شهوت به همدیگر و صحبت کردن با یکدیگر اشکال ندارد)

۲- عقد کردن وعقد دیگری را خواندن یا شاهد بودن برای عقد

۳- صید کردن و کشتن جانوران حرم(آنچه گاهی مورد ابتلا است کشتن ملخ است و کفاره آن یک خرما می باشد، بعضی فرموده اند کفاره ی آن مقداری طعام است وبعضی فرموده اندکفاره ندارد.)(ج ۳۴۲)

(آی ات عظام فاضل- خامنه ای- امام): کشتن مارمولک اشکال ندارد.

۴- کندن گیاهان حرم(حتی برگی را از درختی نکنند)

۵- سلاح برداشتن(ولو چاقویی که حکم اسلحه دارد) کارد برای میوه و مانند آن اشکال ندارد.

۶- نگاه کردن در آینه به قصد زینت، اگر به قصد زینت نباشد احتیاط کند.

(آیات عظام سیستانی- خامنه ای): نگاه در اجسام صیقلی مثل استیل ومانند آن جایز نیست.

(آیت الله مکارم): نگاه در اجسام صیقلی اشکال دارد. م(۳۶۴)

* توجه: حکم نگاه در آینه بدون قصد زینت خواهد آمد.

مسأله: عینک زدن در حال احرام اشکال ندارد ولی اگر عینک زینتی باشد باید اجتناب کنند همچنین نگاه کردن در دوربین اشکال ندارد.

۷- استفاده از بوی خوش:(۱. از صابون و شامپوی خوشبو یا خمیر دندان خوشبو استفاده نکنند. ۲. لباسهای احرام کنار عطر گذارده نشوند ۳. ازخوردن زعفران اجتناب شود.

۴. برای رعایت احتیاط از سبزیجات خوشبو استفاده نشود ۵. از کرمهای خوشبو استفاده نشود مثل استفاده از کرمهای ضد آفتاب ۶. خوردن میوه جات خوشبو اشکال ندارد ۷. از کرمهای بدون بوی خوش هم پرهیز شود(چون روغن مالی کردن بدن است)

۸- گرفتن بینی از بوی بد(حرکت سریع برای فرار از بوی بد اشکال ندارد).

۹- استفاده از هر گونه زینت و آرایش کردن مانند سرمه کشیدن و انگشتر زینتی به دست کردن و حنا بستن در حال احرام

۱۰- گرفتن ناخن(مثلا حق ندارد در حال احرام ناخن شکسته را بچیند مگر این که سبب مشقت واذیّت شود).

۱۱- کندن مو:

۱. اگر عمداً دست به سر بکشد و سهواً موئی از سرکنده شود باید کفاره دهد، کفاره درهرمرتبه ای که مو می افتد یک کف طعام است. ولی اگر بخاطر وضو یا غسل دست به موها بکشد و موئی بیفتد کفاره ندارد. ۲. افتادن مو بدون اختیار اشکال ندارد و کفاره هم ندارد. ۳. در حرمت کندن مو فرقی بین کندن مو و چیدن آن نیست. ۴. کندن یا چیدن موی غیر هم از محرمات احرام است. ۵. خانمها در حال احرام موهای خود را شانه نکنند چون در هنگام شانه کردن حتماً تعدادی مو میافتد.

۱۲- کندن دندان، بسیاری از مراجع فرموده اند اگرخون نیاید از محرمات احرام نیست.

۱۳- بیرون آوردن خون از بدن(آیت الله مکارم در این مورد احتیاط مستحب دارندلذا به نظر ایشان بیرون آوردن خون ازبدن ازمحرمات احرام نیست).

۱. آمپول درحالت اضطرار اشکال ندارد ولی اگر مضطر نباشد اگر موجب خون آمدن شود ولو به مقدار سر سوزن باشد جایز نیست. ۲. مسواک زدن اگر سبب

خون آمدن از بدن است جایز نیست. ۳. خاراندن بدن اشکال ندارد مگراینکه طوری بخاراند که از بدن خون بیاید.

۱۴- جدال: قسم خوردن به خدا راست باشد یا دروغ(گفتن لا و الله و بلی و الله) ۱(مسئله ۳۷۳)

۱۵- روغن مالیدن(حتی استعمال پمادی که بوی خوش نداشته باشد)

۱۶- کشتن جانوران بدن(در این زمان جایگاه ندارد).

الف- کشتن حشرات بدن مثل شپش، مگس، پشه جایز نیست اما اگر پشه اذیت می کند به اتفاق همه مراجع اشکالی ندارد.

ب- انداختن و جابه جا کردن حشراتی که در بدن ساکنند مثل شپش و کک جایز نیست. ۲ (۱)

تاراندن پشه و مگس(م ۳۸۴- ۳۸۳)

(آیات عظام تبریزی- خوئی- صافی- سیستانی- بهجت- گلپایگانی): اشکال ندارد.

(آیات عظام مکارم- فاضل): احتیاط وجوبی در ترک آن است.

(آیات عظام امام- خامنه ای): ذکر نشده است.

۱۷- فسوق:

۱- از نظر اخلاقی به زوار تذکر داده شود بطور کلی از جدال و بگو مگو در همه حالات اجتناب کنند و در دعواها جواب طرف مقابل را ندهند.

۱. دروغ گفتن ۲. فحش دادن ۳. فخر فروشی ۴. امر و نهی به دیگران(به عنوان اینکه خود را بزرگ شمارد اشکال دارد ولی خواهش و تمنا اشکال ندارد).

حکم سهو و جهل و اضطرار در محرمات احرام

* هر کدام از محرمات اگر از روی سهو و فراموشی وجهل انجام شود اشکال ندارد و کفاره ندارد مگر دو چیز:

۱. صید

۲. کندن مو از خود یا از بدن دیگری. ۱ (۱)

(آیت الله بهجت): ازاله غیر عمدیه مو کفاره ندارد ولی اگر عمداً دست به سر یا ریش خود بکشد و یک یا چند مو بیفتد باید کفاره دهد.

* اگر مضطر به انجام محرمات احرام شود باید کفاره دهد.

(آیات عظام تبریزی- سیستانی): در پوشاندن سر اضطراراً کفاره نیست.

۱- ۱-(آیت الله تبریزی): اگر بدن خود را باروغن خوشبو روغن مالی کند در صورت جهل بنا براحتیاط واجب کفاره دهد.(اطعام یک فقیر).

نکاتی در رابطه با محرمات احرام

(این نکات ویژه روحانی و معین است گفتن آن به زوّار ضرورت ندارد.)

۱- در مورد غذایی که بوی خوش دارد(مثلًا زعفران دارد)

الف. در حال اضطرار: بینی خود را بگیرد و غذا بخورد.

ب. در حالت عادی: خوردن آن جایز نیست.

توجه: در زمان حاضر اضطرار به خوردن چنین غذایی پیدا نمی شود.

۲- خوردن گیاهان خوشبو(مثل سبزیجات معطر، نعناع ...)(م ۳۳۸ و س ۹)

(آیات عظام تبریزی- بهجت- مکارم): خوردنش در حال احرام اشکال ندارد.

(آیات عظام صافی- فاضل): بنابراحتیاطواجب این سبزیجات خورده نشود.

(آیات عظام سیستانی- خامنه ای): اگر در موقع خوردن نبوید اشکال ندارد.

(آیات عظام خوئی- اراکی- امام): خوردن آن جایز نیست.

* خوردن میوه های خوشبو اشکالی ندارد ولی بعضی احتیاط واجب کرده اند که آن را نبوید(لازم نیست به زائر بگوئیم که میوه را بو نکن).

توجّه: خوردن زعفران به نظر همه مراجع جایز نیست.

۳- گرفتن بینی از بوی بد:

(آیات عظام فاضل- تبریزی- سیستانی- مکارم): کفاره ندارد.

(بقیه مراجع): ذکر نکرده اند.

ص: ۳۹

۴- نگاه کردن در آینه

الف- بقصد زینت: جایز نیست.

ب- بدون قصد زینت

۱.(آیات عظام گلپایگانی- صافی): جایز نیست.

۲.(آیات عظام تبریزی- بهجت- مکارم- خام ن های- سیستانی- خوئی): اشکال ندارد.(م ۳۶۸)

۳.(آیات عظام اراکی- فاضل- امام): بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

۵- جدال(م ۳۷۳- ۳۷۵)

(آیت الله فاضل): فقط خصوص لفظ «لا و الله- بلی و الله» جدال است.

(آیت الله بهجت: مختص است به لفظ الله «و الله- با لله- تا لله».

(مثلًا اگرخدا- رحمن و رحیم بگویدجدال نیست)

(بقیه مراجع): اسم وصفات خدا داخل در جدال است و لفظ(بلی و لا) هم دخالت در جدال ندارد. به عبارت دیگر هر گونه قسم به خداوندبا هر لفظی داخل در جدال است.

کمر بند دوخته ودمپایی دوخته برای مردان (م ۳۴۷-)

(آیات عظام سیستانی- فاضل- تبریزی- مکارم- خامنهای): اشکال ندارد.

(آیت الله خامنهای): در مورد دمپایی دوخته میفرمایند اگرصدق لباس نکند اشکال ندارد.

(آیات عظام امام- خوئی- بهجت- گلپایگانی- صافی): احتیاط واجب در ترک آن است.

(آیت الله صافی): احتیاط واجب کرده اند که اگر بند ساعت دوخته شده استفاده نکنند.

(این مسأله قابل رجوع به غیر است) بطور کلی میتوان به زائران گفت کمربنددوخته، دمپایی دوخته، همیان دوخته اشکالی ندارد.

استفاده از پتو انداختن پتو بر بدن که اطرافش دوخته است اشکالی ندارد ولی بعضی از زائران در حال احرام پتو را به دور خودشان می پیچند و شکل لباس احرام به خود میگیرد در این صورت اشکال دارد ولی آیات عظام سیستانی و زنجانی و مکارم اشکال نمیکنند.

مساله: کیسه ای که در آن پول یا چیزهای دیگر میگذارند(وبه آن همیان گفته میشود) اگر دوخته باشد اشکال ندارد.

گره زدن- سنجاق زدن به احرام

الف-(به اتفاق همه مراجع): گره زدن لنگ بر گردن بنابراحتیاط واجب جایز نیست(اگر چه متعارف نیست و کسی انجام نمی دهد)(آیت الله خامنه ای فتوای به عدم جوازداده اند)

ب- گره زدن لباس احرام وسنجا ق زدن:(م ۳۵۲- ۳۵۱- ۲۷۸- ج ۲۹۹)

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): در رداء اگر به صورت یقه درآید جایز نیست.

(آیات عظام بهجت- تبریزی- سیستانی- خوئی- اراکی): احتیاط واجب آنست که لباس احرام را گره و سنجاق نزنند.

(آیات عظام مکارم- امام- فاضل- خامنه ای): اشکال ندارد.

(آیت الله خامنه ای) اضافه می کنند که ازصدق ازار ورداءخارج نشود.

دگمه های احرامی

(آیات عظام صافی و گلپایگانی): در صورتیکه به صورت یقه ی پیراهن درآید جایز نیست.

(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

* به مقلدین آیت الله صافی گفته شود از دگمه های احرامی و مانند آن به گونهای استفاده کنند که بصورت یقهی پیراهن نباشد.

توضیح: آیت الله سیستانی فرمودهاند برای محرم جایز نیست که جامه دکمه دار یا آنچه فایده دکمه را داشته باشد بپوشد مقصود آن است که لباس احرام دارای دکمه باشد یا دارای چسبهائی باشد که دو طرف احرام را به هم متصل کند، بنابراین دگمههائی که الآن متعارف است که دو طرف احرام را روی هم میگذارند و گوشهای از احرام را داخل حلقه پلاستیکی میبرند اینگونه دکمهها اشکال ندارد. همچنین آیت الله مکارم فرمودهاند لباسهائی که قطعات آنرا به هم میچسبانند، جایز نیست.

کفارات محرمات احرام:

مواردی که کفاره دارد.

۷ مورد کفاره دارد:

۱- در مسائل جنسی اگر موجب جنابت شود: یک شتر

اگر موجب جنابت نشود: یک گوسفند

۲- استعمال بوی خوش(م ۳۴۳)

(آیتالله سیستانی): استعمال بوی خوش درغیراز خوردن وپوشیدن حرام است ولیکفاره ندارد(مثلًا اگر از صابون و شامپوی خوشبواستفاده کند کفاره ندارد ولیدرخوردن وپوشیدن بنابراحتیاطواجب کفاره دهد.)

(آیت الله تبریزی): درغیراز خوردن کفاره بنابر احتیاط است.

(بقیه مراجع): استعمال بوی خوش در صورت عمدکفاره داردوکفاره آن یک گوسفند است.

ص: ۴۳

۳- از محرمات مخصوص آقایان

پوشیدن لباس دوخته: برای هرقطعه لباس یا هردفعه پوشیدن: یک گوسفند

استظلال: در هر احرام: یک گوسفند، یعنی مثلًادراحرام عمره باید یک کفاره بدهد اگر چه مکرراً استظلال کند.

پوشاندن سر: یک گوسفند

۴- ناخن گرفتن

هر ناخن: یک مد طعام

تمام ناخنهای دست

تمام ناخنهای پا

تمام ناخنهای دست و پا در یک مجلس

۵- پوشاندن صورت برای خانمها(م ۴۳۶)

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): کفاره اش یک گوسفند است.

(آیات عظام خوئی- تبریزی- اراکی): بنابر احتیاط واجب کفاره اش یک گوسفند است.

(بقیه مراجع): کفاره ندارد.(از عبارت آیت الله بهجت احتیاط در کفاره دادن استفاده می شود).

۶- جدال: یک قسم دروغ، کفاره آن یک گوسفند است.

و سه قسم راست هم کفاره آن گوسفند است ولی یک قسم راست یا دو قسم راست کفاره ندارد، ولی ازمحرمات احرام است.

۷- کندن درخت حرم

کفاره آن یک گوسفند است وبه نظربعضی قیمت آن درخت.

کندن یکی از اجزاء آن مثلًا شاخه یا برگ درخت که باید به اندازه قیمت آن کفاره بدهد.

قطع گیاهان: کفاره ندارد.

ص: ۴۴

۸- ازاله ی مو از بدن خود یا دیگران در مواردی کفاره آن گوسفند است و در کنده شدن یک مو یا چند مو برای هر یکمرتبه یک کف طعام به فقیر دهد. ۱

توجه: جهت توضیح کامل کفارات درمحرمات احرام به مناسک مراجعه شود.

مواردی از محرمات احرام که کفاره ندارد.

۱- نگاه در آینه

به فتوای همه مراجع ۲- فسوق

۳- پوشیدن زیور آلات برای خانمها

* مواردی ازمحرمات احرام که بعضی ازمراجع در لزوم کفاره احتیاط واجب دارند.(قابل رجوع به غیر است و می توان از محرماتی که کفاره ندارد به حساب آورد).

۱- خون در آوردن از بدن

۲- کندن دندان

۳- حمل سلاح

۴- مطلق زینت کردن و سرمه کشیدن

۵- انداختن پشه، جانوران بدن وکشتن آنها(اکثر مراجع: بنابر احتیاط واجب برای کشتن هرمگس‌یک مشت طعام کفاره دهد. مسأله ۳۸۶)

۶- روغن مالیدن به بدن اگر بوی خوش نداشته باشد.

۷- پوشاندن روی پا برای مردان(فقط آیت الله نوری می فرمایند: یک گوسفند کفاره بدهد.)

۱- برای زائران صحبت از کفارات نکنید به خصوص در مورد زینت کردن و پوشیدن زیورآلات چون ممکن است بخاطر کفاره نداشتن اهمیت ندهند.

توضیح: درحاشیه مسئله ۳۶۹ آیت الله بهجت مطلبی رافرموده‌انـد:((بعیـد نیست ابتنای حکم برمنع کشف قـدمین در غیر حال احرام، پس پوشیدن آنها در حال احرام ممنوع نیست و عدم منع آن پس با مرد مشترک است.)) مقصود ایشان این است که اگر پوشاندن پا تـا مـچ برای زنان در مقابل نامحرم لازم نبود می گفتیم برای زنها هم پوشانـدن روی پا از محرمات احرام است ولی با توجه به اینکه مراجع فعلی حتی خود آیت الله بهجت پوشانـدن پاها تا مـچ را لازم میدانند بنابراین حکمِ حرمت پوشاندن روی پا، مختص به آقایان است و بانوان بخاطر حفظ از نا محرم باید جوراب ضخیم بپو شند.

چند مسأله در مورد کفارات:

۱- گوسفند کفاره هیچ شرطی ندارد ولی تمام اجزاء گوسفند باید به فقرا برسد حتی بعضی احتیاط کرده اند که پوست آن را هم به فقیر بدهد.

۲- به زوّار توصیه شود که اگر طعام(مثلًا یک کف طعام و مانند آن) به عهده ی آنان هست حتماً طعام بدهند. نه پول آن را.

۳- کفارات حکم زکات را دارد لذا به سید داده نشود مگر اینکه دهنده سید باشد.

۴- کفارات به واجب النفقه داده نشود.

۵- محـل کشـتن کفارات: کفارات را می توان هرجایی انجام داد ولی کفاره صـید درعمره تمتع ومفرده در مکه، و در حـج تمتع در منی انجـام گیرد و درکفـارات دیگربهـتر است کفـارات مربوط به عمره تمتع در مکه و کفـارات مربوط به حـج تمتع در منی انجـام شود.

*(آیت الله سیستانی): محل کفاره درعمره تمتع نیز منی است.

محل انجام کفارات غیر از صید (م ۱۳۱۷– ج ۱۱۱۰)

(آیات عظام خامنه ای- سیستانی- امام): بنابر احتیاط واجب مکان مذکور در صفحه قبل شماره ۵، رعایت شود.

(آیات عظام صافی- فاضل- گلپایگانی): در صورتی که فقیر مؤمن پیدا نشود در وطن انجام شود تا گوشت آن به فقرای شیعه برسد.

(آیت الله صافی): درکفاره غیر صید اگر درمنی یا مکه انجام نداد نائب بگیرد و آن جا انجام دهد(این مورد الآن منتفی است چون این در صورتی است که دسترسی به فقیر شیعه پیدا کند).

(آیت الله بهجت): محل مذکور در کشتن کفارات رعایت شود واگر خودش قدرت ندارد نائب بگیرد.

(بقیه مراجع): در هر کجا جایز است.

بخش دوم

اشاره

طواف

نماز طواف

سعی

تقصیر

احکام بین عمره و حج

ص: ۴۸

ص: ۴۹

مسائل طواف

شرایط طواف

اشاره

۱- نیت با تعیین نوع حج و عمره

۲- طهارت از حدث و خبث

۳- ستر

۴- ختنه بودن مرد

۱- نیت:

در نیت باید نوع طواف حج یا عمره یا نساء مشخص باشد و باید شروع آن از حجرالاسود باشد ولی از قبل باید به زائرین گفت نمی خواهد دقت کنند که مقابل حجرالاسود چه نقطه ای است مخصوصاً که علامت سنگ قهوه ای برداشته شده است لذا نیت آنها این باشد که طواف من از حجرالاسود شروع و به حجرالاسود ختم می شود و همین نیت که از قبل دارند کافی است.

۲- طهارت:

* طهارت از حدث و خبث لازم است، برای طواف غسل خاصی لازم نیست ولی غسلهای واجب قبلی باید به طور صحیح انجام شده باشد بنابراین در غسل احرام نیت ما فی الذمه هم داشته باشیم بهتر است.

* در جلسات قبل از حج یک وضوی عملی و یک غسل عملی انجام دهیم و تذکر دهیم که طهارت شرط طواف است.

طهارت از حدث:

وضو:

* در مورد وضو نکات زیر را تذکر دهیم:

الف- شستن دست وصورت

۱- آرایش نداشته باشند تا مانع رسیدن آب به اعضا نباشد.

۲- شستن مرتبه ی سوم حرام است ولی توجّه داشته باشیم شستن با آب ریختن فرق دارد بنابراین شستن مرتبه سوم حرام است ولی مرتبه ی سوم آب ریختن اشکال ندارد.

۳- دستی به گوشه چشمها و پائین سوراخ بینی کشیده شود.

۴- زیر انگشتر را موقع وضو آب برسانند یا از قبل انگشتر را از انگشت خارج کنند.

۵- خانمها در موقع شستن دست راست از بالا به پائین تا رسیدن به النگو ها دست را می شویند بعداً النگو ها را بالا می زنند و زیر النگو ها و بقیه دست را تا سر انگشتان می شویند.

۶- دستی به لای انگشتان کشیده شود تا آب به همه جا برسد.

۷- آب ریختن به پشت آرنج برای مردان و به روی آرنج برای زنان از مستحبات است اگر به عکس انجام شود وضو صحیح است.

۸- شستن دستها از آرنج تا مچ صحیح نیست بلکه باید تا نوك انگشتان شسته شود.

۹- اگر بخواهیم شیر آب را ببندیم قبل از اتمام دست کشیدن به دست چپ شیر آب را می بندیم تا اگر دسته شیر آب خیس است مشکلی برای مسح پیدا نشود.

۱۰- بعد از شتن دست چپ، سر وپاها را باآب باقیمانده از وضو، مسح می کنیم بدون اینکه دستها با آب دیگری برخورد کند.

ب- مسح سر و پاها:

۱- مسح سر لازم نیست به پوست سر باشد بلکه بیخ مو ها وروی موهای جلو سر کافی است.

۲- با دست تر فرق سر را باز نکنند چون جای مسح باید خشک باشد لذا خانمها و افرادی که موی سر آنها زیاد بلند است قبل از وضوجای مسح سر را باز کنند.

۳- از چهار قسمت سر قسمت جلو سر مسح می شود.

۴- مقدارکمی مثلًا یک بند انگشت برای مسح کافی است.

۵- مسح سر به آب جلو صورت متصل نشود تا مشکلی برای مسح پا پیدا نشود چون اگر دست به آب جلو صورت برسد با آن قسمت دست نمی توانیم مسح پا را بکشیم.

۶- دست را به سر بکشند و مانند خاراندن سر مسح ننمایند.

۷- اگر از قسمتهای دیگر سر موها را به جلو سر آورده، روی آن موها مسح نکند.

۸- جای مسح خشک باشد اگر کمی نمناک باشد بطوری که تری آب وضو اثر کند اشکال ندارد.

۹- مسح پا باید از سر انگشت پا باشد نه از ناخن یعنی کمی جلوتر از ناخن، مسح شروع می شود.

۱۰- باید ناخنها بیش از حد متعارف بلند نباشد تا مشکلی برای مسح پا پیدا نشود.

۱۱- مسح از هر کدام از انگشتان که شروع شود احتیاطاً تا مفصل پا کشیده شود ولازم نیست مسح پا از انگشت شست شروع شود.

ص: ۵۲

۱۲- گذاشتن پا روی زمین یا جای دیگر در موقع مسح لازم نیست و حرکت مختصر پا در موقع مسح اشکال ندارد.

ص: ۵۳

سؤال: اگر کسی موی مصنوعی دارد در موقع وضو و غسل چه باید بکند؟

۱- اگر موها را کاشته است حکم آن مثل افراد متعارف است.

۲- اگر موی مصنوعی را به موی اصلی متصل کرده است.

۱. اگرمی توانددروضو جای مسح را باز کند و در غسل مانع را برطرف کند، برای وضو روی موهای اصلی مسح کند و برای غسل آب را به پوست سر وموی اصلی برساند.

۲. اگر نمی تواند جای مسح را باز کند درمورد وضو باید وضوی جبیره ای بگیرد. وبنابراحتیاط واجب یک تیمم هم بکند ولی در غسل اگر مشقت زیاد ندارد آب را به پوست سربرساند و احتیاطاً موهای کوتاه را بشوید و اگر مشقت زیاد دارد غسل جبیره ای می کند.

* تاتو در ابروها در غسل و وضو اشکالی ایجاد نمی کند(در هفته اول به خاطر اینکه مانع وضو بوده اشکال دارد و لازم است این عمل درایام عادت انجام شود.)

وضوی جبیره ای و غسل جبیره ای:

۱- کسیکه در اعضای وضوی او زخمی وجود دارداگر می تواند تا آخر وقت صبر کند باید صبر کند و بطور عادی وضو بگیرد.

۲- اگرتاآخروقت زخم خوب نمی شود برای گرفتن غسل و وضوی جبیره ای در صورتیکه جبیره پاک است جاهای سالم را شسته یا مسح میکند تا نوبت به قسمت جبیره برسد. پس روی آن دست تر می کشد ولی اگر جبیره نجس بود باید از قبل باندپاکی روی آن ببندد و دست تر روی آن بکشد(در صورتی می تواند از پاکت و نایلون استفاده کندکه به صورت باند، روی باندی که روی زخم است بسته شود.)

۳- اگر زخم در اعضای مسح باشد همچنین در صورتی که جبیره، بیش از متعارف اطراف زخم را گرفته باشد احتیاطاً علاوه بر وضوی جبیره ای یک تیمم هم انجام دهد.

* در وضوی جبیره ای مسح روی جبیره کافی است.

چند مسأله:

۱- در غسل

(آیت الله بهجت): بنابر احتیاط واجب شستن ازبالابه پائین لازم است.

(آیات عظام تبریزی- خوئی): طرف راست و چپ بریکدیگرترجیح ندارد و ترتیب لازم نیست.

* لازم نیست این دو مطلب به زوّار گفته شود چون اولی احتیاط، و قابل رجوع به غیر است. و سبب وسواس می شود و گفتن دومی هم ضرورت ندارد.

۲- در غسل شستن موهای بلند لازم نیست ولی پوست سر و موهای کوتاه تابع بدن باید شسته شود.

۳- اگر نیاز به وضو داشته باشید از کلمن ها وضو نگیرید چون وضو گرفتن از آب سرد کن و مانندآن که مختص آشامیدن است باطل است ولی از شیرهای آب زمزم می توان وضوگرفت.

۴- اگر شک کردید که وضو باطل شده، باطل نیست حتی اگر احتمال قوی بدهید ولی در موردی که اطمینان دارید باطل است.

۵- کسیکه غسل جنابت کرده نباید برای نماز وضو بگیرد ولی در غسلهای دیگر پس از غسل یا قبل از آن وضو بگیرند.

* بعضی از مراجع فرموده اند: در غسلهای دیگر، وضو لازم نیست برای اینکه اختلاف فتوی راذکر نکنیم می گوئیم درغیر از غسل جنابت وضو بگیرند.

۶- در وضو آب به صورتی باید ریخته شود که آب جاری شود ولی در غسل به مقدار مسح کردن(مثل روغن مالیدن) کافی است.

۷- داخل سوراخ گوش لازم نیست در غسل شسته شود ولی دست به لاله گوش بکشد همچنین شستن داخل سوراخ جای گوشواره لازم نیست مگر آنکه به طورغیر متعارف بزرگ باشد.

حدث اصغر یا اکبر در اثناء طواف (م ۵۴۹– ۵۵۰– ۵۵۱ و ۶۱۸)

۱– حدث عمدی در اثناء طواف

قبل از دور چهارم: طواف باطل است.

بعد از دور چهارم:(آیات عظام سیستانی– بهجت– خوئی): بنابر احتیاط

واجب طواف باطل است.

بقیه مراجع: حکم قطع طواف را دارد که بعداً خواهد آمد.

۲– عارض شدن حدث در اثناء طواف

قبل از دور چهارم: طواف باطل است و باید اعاده کند.

(آیت الله تبریزی): احتیاط واجب در اتمام و اعاده است و

می تواند یک طواف به نیت اعم ازاتمام وتمام انجام دهد.

(بقیه مراجع): پس از طهارت طواف را تکمیل کند.

چند نکته:

۱–(امام): در حدث اصغر قبل از دور چهارم، احتیاط در اتمام و اعاده است.

۲–(آیات عظام خوئی و تبریزی): در حدث اکبر بعد از دور چهارم، احتیاط در اتمام و اعاده است.

۳– در صورتی که حدث بعد از تمام شدن نصف طواف(سه شوط و نیم) و قبل از تمام شدن دور چهارم باشد.

(آیت الله اراکی): طواف صحیح است و پس از طهارت آن را تمام کند.

(آیات عظام خوئی– گلپایگانی– خامنهای– تبریزی– فاضل– صافی– بهجت):

احتیاط در اتمام و اعاده است.(میتوان رجوع به غیر نمود)

۴–(آیت الله خامنهای): اگر حدث بعد از دور چهارم باشد با فوت موالات احتیاط در اتمام و اعاده است.

۵–(آیات عظام فاضل– خامنهای– بهجت– مکارم): در هرصورت می تواند طواف قبلی را رها کند و از سر بگیرد.(احتیاط در اتمام واعاده مربوط به جائی است که نخواهد طواف قبلی را رها کند).

ص: ۵۶

۶- نظر(آیات عظام سیستانی- مکارم): در مورد عارض شدن حدث در حال طواف از مطلب فوق روشن شد(نکتهی خاصی ندارد).

۷- اگر حدثی که در اثناء عارض شده حیض باشد حکم آن حکم کسی است که قبل از انجام اعمال حائض شود که قبلًا ذکر شد.

حکم افراد مسلوس و مبطون در طواف

(یعنی کسانی که کنترل ادرار یا مدفوع ندارند) وکسانی که کنترل ریح ندارند:

افرادی هستند که دائم شک میکنند و احساس میکنند که کنترل باد ندارند به اینها توضیح می دهیم که در صورت یقین، وضو باطل است و نبایـد به شک اعتنا کنند. متذکرمی شویم که: درروایتی است که گاهی شیطان می‌آید و بین الیتین شخص را فوت می کند امام‌صادق علیه‌السلام می‌فرمایند: تا صدایی نشنیده یا بوئی استشمام نکرده وضویش باطل نیست. ۱

سؤال: افراد مریض چه وظیفه ای دارند و آیا باید نائب بگیرند یا نه؟

مسلوس و مبطون سه حالت دارند:

۱- زمانی بین شبانه روز است که می تواند طواف را بدون حدث انجام دهد، طواف را باید در همان زمان انجام دهد.

۲- هیـچ زمانی نیست که بتواند حتی مقداری از عمل را بدون حدث انجام دهد در این صورت یک وضو برای طواف و یک وضـو برای نماز طواف می گیرد.

۳- در شبانه روز هیـچ زمـانی نـدارد که محـدث نباشـد ولی مقـداری از طواف یا نمازرا می توانـد بـدون حـدث انجام دهـد دراین صورت به فتوای مرجع تقلید خود عمل می نماید.

ص: ۵۷

۱- وسائل الشیعه- ابواب نواقض الوضوء- باب ۱ روایت ۳

نظرات مراجع درمورد گروه سوم:(م ۷۵۰- ۷۴۰- ۷۳۸- ج ۶۰۴ تا ۶۰۷)

(آیات عظام تبریزی- زنجانی): یک وضو کافی است.

(بقیه مراجع): هر موقع محدث به حدث شد در اثناء طواف باید وضو بگیرد.

(همه مراجع غیر از آیات عظام سیستانی- مکارم): هرکجا وضو باطل شد بایدوضوبگیرد. برای نمازطواف هم همینطوراگر می تواندبین نماز توقف کندوسریع وضو بگیرد و اگرنمی تواند باهمان وضوی اوّل نمازرا تمام کند.

(آیت الله سیستانی): در مسلوس و مبطون و کسیکه کنترل ریح ندا رد برای طواف و نماز طواف یک وضوکافی است مانند افراد متعارف.

(آیت الله مکارم): مسلوس وکسی که کنترل ریح ندارد برای طواف یک وضو وبرای نماز طواف یک وضو بگیرد کافی است.

(آیت الله بهجت): کسیکه از او باد خارج می شود در حکم مسلوس است و کسیکه نمی تواند ازخارج شدن غائط جلوگیری کند برای طواف نائب بگیرد و لازم نیست خودش طواف انجام دهد.

* کسیکه نمی تواند ازخارج شدن باد جلوگیری کند در مورد طواف به نظر(آیات عظام خوئی- بهجت- مکارم) حکم مسلوس را دارد وبه نظر بقیه مراجع حکم مبطون را دارد.

* توجه: اگر وضو گرفتن در وسط طواف و نماز مشقّت دارد برای طواف، یک وضو بگیرد و برای نماز طواف هم یک وضو بگیرد.

نیابت در مسلوس و مبطون:

در مورد گروه دوم و سوم بعضی از مراجع فرموده اند که نیابت هم لازم است.

(آیات عظام فاضل- تبریزی- خوئی- اراکی): بنابر احتیاط

واجب نایب هم بگیرد.

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): باید نایب بگیردو احتیاطاً خودش هم طواف را انجام دهد.

(آیت الله بهجت): وظیفه ی مبطون نایب گرفتن است.

(بقیه مراجع): نیابت لازم نیست.

(آیت الله فاضل) احتیاط واجب کرده اند که نائب هم بگیرد.

(بقیه مراجع): نیابت لازم نیست.

* در مورد نیابت پس از اینکه نایب طواف را انجام داد خود شخص باید نماز طواف را انجام دهد و در این مسأله نیابت در نماز طواف صحیح نیست.

تکلیف این افراد در نمازهای یومیه:(رساله مراجع- ۳۰۷)

(آیات عظام صافی- بهجت): دراثناء نماز وضو بگیرد.

(آیات عظام مکارم- فاضل): بنابر احتیاط واجب دراثناء نماز

وضو بگیرد.

(بقیه مراجع): یک وضو کافی است.

(آیت الله سیستانی): در اثناء نماز وضو لازم نیست.

(آیت الله مکارم): بنابراحتیاط واجب دراثناء نماز وضو بگیرد.

(بقیه مراجع): در اثناء نماز وضو لازم است.

ص: ۵۹

توجه: کسی که نمیتواند از خارج شدن باد جلوگیری کند، برای نماز، حکم مبطون را دارد.

خلاصه ای از احکام بانوان

(مناسب است معینه کاروان در جلسه ای ویژه برای زوّاراین مطالب را بیان کند.)

بعضی از شرائط حیض:

۱- حداقل حیض سه روز پی در پی است. بنابراین اگر در بین سه روز چند ساعتی پاك باشد این خون حیض نیست. البته آلودگی باطن کافی است و لازم نیست در مدت سه روز دائماً خون خارج شود.

۲- حداکثر حیض ده روز است، بنابراین اگر بیشتر از ده روز خون ببیند مقدار زائد استحاضه است.

۳- ما بین حیض باید حداقل ده روز پاکی فاصله شود، بنابراین اگر مثلًا بعد از پاك شدن از حیض قبلی روز هشتم مجدداً خون ببیند این خون استحاضه است.

۴- خارج شدن خون در زمان سن یائسگی نباشد، چون کسی که یائسه است خونی که از او خارج می شود استحاضه است.(اختلاف فتاوی در سن یائسگی مستقلًا ذکر خواهد شد.)

۵- مقصود از عادت داشتن نسبت به روزهای حیض این است که دو ماه قبلی مدت حیض او یکسان بوده است. مثلًا اگر دو ماه پشت سر هم هفت روز خون دیده عادت او هفت روز می شود و ماه سوم بر طبق هفت روز محاسبه می شود.

۶- اگر شرائطی که برای حیض گفته شد موجود بود فرقی نمی کند خون غلیظ و پررنگ باشد و مقدار آن زیاد باشد یا اینکه خون رقیق و زرد رنگ باشد و مقدار آن کم باشد.

احکام استحاضه:

استحاضه خونی است که شرائط حیض را نداشته باشد.

استحاضه یا قلیله است یا متوسطه و یا کثیره.

* استحاضه قلیله آن است که خون هنگامی که خارج شود به ظاهر پنبه یا نواری که وجود دارد، می رسد ولی در آن نفوذ نمی کند که زن در این حالت بایـد برای هر نماز وضو بگیرد و بـدن خود را اگر آلوده شـده تطهیر کند و پنبه را عوض کند و اگر بدن و پنبه آلوده نشده فقط وضو بگیرد.

توجه: به نظر آیت الله مکارم تطهیر بـدن و تعویض پنبه لازم نیست و وضو کافی است مگر اینکه بیش از مقـدار متعارف بـدن نجس شود.

و به نظر آیت الله سیسـتانی تطهیر بـدن لازم است ولی تعویض پنبه لازم نیست، می توانـد طرف دیگر پنبه را که پاک است به بـدن خود قرار دهد.

* استحاضه متوسطه آن است که خون علاوه بر اینکه ظاهر پنبه را آلوده میکند به داخل پنبه نفوذکند.

در اسـتحاضه متوسـطه کارهائی که برای قلیله گفته شد انجام می دهد، به اضافه ی اینکه پس از شروع استحاضه متوسطه برای اولین نمازی که می خوانـد غسل می کنـد و روزهای بعد فقط برای نماز صـبح غسل می کند، یعنی در هر شـبانه روز یک غسل انجام می دهد و هنگامی که کاملًا پاک شد یک غسل استحاضه انجام میدهد.

ص: ۶۲

* توجه: به نظر آیت الله مکارم استحاضه متوسطه ملحق به قلیله است بنابر این مستحاضه به نظر ایشان یا کثیره است یا قلیله، و متوسطه وظائف قلیله را انجام میدهد و غسل بر او واجب نیست.

* استحاضه کثیره آن است که خون داخل پنبه نفوذ می کند وازطرف دیگرِ پنبه خارج می شود.

در استحاضه کثیره در هر شبانه روز سه غسل انجام می دهد، یکی برای نماز صبح، دوم برای نماز ظهر و عصر و سوم برای نماز مغرب و عشا. البته باید نماز ظهر و عصر را با هم بخواند و بین آنها فاصله ندهد، همچنین نماز مغرب و عشا را با هم بخواند و بین آنها فاصله ندهد، علاوه بر سه غسل آنچه در استحاضه قلیله گفته شد یعنی وضو و تطهیر بدن و تعویض پنبه را باید انجام دهد. البته اگر با وسیله ای از خارج شدن خون جلوگیری کند تطهیر بدن و تعویض پنبه لازم نیست.

ضمناً بعضی فرموده اند: در استحاضه کثیره می تواند نزدیک غروب آفتاب غسل کند و چهار نماز ظهر و عصر، مغرب و عشا را بدون فاصله انجام دهد.

* نکته: اگر در زمان استحاضه برای خانمی غسل کردن ضرر داشته باشد به جای غسل تیمم می کند و بقیهی وظائف زن مستحاضه را انجام می دهد و نماز میخواند.

* خانمی که مبتلا به استحاضه است برای هر کدام از طواف و نماز طواف کارهائی که مستحاضه قلیله برای نماز انجام می داد باید انجام دهد، یعنی برای طواف یک وضو بگیرد و برای نماز طواف هم یک وضو بگیرد و ظاهر بدن را اگر آلوده شد ه تطهیرکند. و بین وضو و طواف فاصله ندهد همچنین بین وضو ونماز طواف فاصله ندهد امّادر موردغسل احکام مستحاضه متوسطه و کثیره با فتاوای مراجع بعداً ذکر می شود.

* توجه: شخصی که مبتلا به استحاضه است لازم است درهنگام طواف ونماز به مقدارممکن از خارج شدن خون جلوگیری کند.

وظیفه‌ی زن برای طواف در استحاضه کثیره و متوسطه (م ۷۳۲– ۷۲۵)

(آیات عظام امام- بهجت): برای طواف یک غسل و برای نماز طواف یک غسل جداگانه انجام دهد.

(آیت الله مکارم): همان غسلی که برای نماز های یومیه انجام داده کافی است(احکام قلیله را انجام دهد).

(آیت الله فاضل): برای طواف و نماز طواف با هم یک غسل کافی است.

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): اگر بعد از غسلی که برای نماز یومیه کرده است خون خارج شود بنابراحتیاط واجب برای طواف و نماز طواف یک غسل انجام دهد و اگر خون خارج نشده نیاز به غسل ندارد(ولی وضو می خواهد).

(آیت الله سیستانی):

۱- اگر خون مستمر باشد: یک غسل برای طواف و نماز طواف کافی است.

۲- اگر خون مستمر نباشد؛ اگر پس ازغسل وانجام طواف:

خون خارج نشود: می تواندبا همان غسل نمازبخواند.

خون خارج شود: بنابراحتیاط واجب برای نمازطواف هم غسل کند.

متوسطه: یک غسل برای طواف و نماز طواف کافی است.

(آیت الله خوئی):

کثیره: برای هر کدام از طواف و نماز طواف یک غسل کند.

متوسطه: برای طواف و نماز آن یک غسل کافی است.

(آیت الله تبریزی):

ص: ۶۴

کثیره: برای هر کدام از طواف و نمازطواف یک غسل کند.

متوسطه: فتوای ایشان مشخص نیست.

(آیت الله خامنه ای): مشخص نیست، لذا اگر مطابق نظر امام عمل شود رعایت احتیاط شده است.

* نکات

۱- در استحاضه قلیله لازم است برای طواف یک وضو بگیرد و برای نماز طواف هم یک وضو بگیرد و ظاهر بدن را هم اگر آلوده شده است برای طواف و نماز طواف تطهیر نماید، وضورا در کنار مسجد الحرام یا در خود مسجد بگیرد که با انجام اعمال فاصله نشود.

۲- مستحاضه اگر لازم است غسل نماید کنار مسجد الحرام و در دستشویی های

نزدیک آن غسل نماید تا فاصله ای بین غسل و طواف نباشد همچنین احتیاط کند و وضو را قبل از غسل بگیرد.

۳- در طواف پاک بودن بدن و لباس لازم است لذا هر زمانی لباس یا بدن او آلوده شد آن را تطهیر نماید.

۴- بعد از خروج اولیه خون، خونی که در باطن است موجب حدث است ولی تا زمانی که خون خارج نشده یعنی در ابتدای شروع استحاضه اگر خون در باطن است و هنوز خارج نشده وظیفه خاصی برای استحاضه ندارد اما پس از خارج شدن خون اگر چه ظاهر پاک باشد، برای طواف یک وضو و برای نماز هم یک وضو لازم است چون باطن آلوده است همانطورکه در نمازهای واجب برای هر نماز یک وضو لازم است، باید به این نکته توجه داشت(طبق مسئله ۴۰۷ رساله امام): اگر خون استحاضه در باطن باشد و بیرون نیاید وضو و غسل باطل نمی شود و اگر بیرون بیاید هر چند کم باشد وضو و غسل را باطل می کند این مربوط به مرتبه اول است

که خون هنوز خارج نشده است ولی پس از خروج اولیه اگر چه با جلوگیری از خون به وسیله ای یا به طور طبیعی خون خارج نشود چون باطن آلوده است حدث حساب می شودو وضو لازم ا ست.

سئوال: اگر خانمی که حائض است پاک شده ولی هنوز ده روز نشده است و میخواهد ازمکه خارج شود و ممکن است لک ببیندوظیفه ی او چیست؟

هم خودش طواف ونماز طواف را انجام دهد و هم نائب بگیرد و بهتر است خودش و نائب طواف را همزمان انجام دهد و بعد سعی صفا و مروه را خودش انجام دهد، طواف نساء را هم مثل طواف قبلی هم خودش انجام دهد هم نایب بگیرد. در این صورت اگربعداً لک دید طواف خودش باطل ولی طواف و نماز طواف نائب صحیح است.

* مسأله: اگر خانمی در ایام عادت خون دید و پاک شد و قبل از ده روز خون دید در حکم روزهای پاکی اختلاف است.

۱-(آیت الله مکارم): مقدار پاکی طهر متخلل است و حکم به حیض نمیشود.

۲-(آیات عظام سیستانی- صافی- گلپایگانی): در پاکی متخلل احتیاط کند

به جمع بین تروک حائض واعمال مستحاضه.

۳-(بقیه مراجع): کل مجموع ایامی که خون دیده و پاکی بین آن محکوم به

حیض است.

تشخیص سن یائسگی

سن یائسـگی ماننـد سن تکلیف با سال قمری محاسـبه می شود. (۱)(اختلاف سال شمســی و قمری در سن یائسـگی: ۵۰ سال قمری تقریباً یک سال و ۶ ماه- ۶۰ سال قمری تقریباً یک سال و ۹ ماه ونیم)(۵۰ سال قمری/ ۴۸ سال و ۱۷۹ روز شمسی- ۶۰ سال قمری/ ۵۸ سال و ۷۷ روزشمسی).

سن یائسگی در مورد سیده و غیر سیده:

(آیت الله مکارم): یائسگی در مورد سیده و غیر سیده ۵۰ سال است.

ایشان سن یائسگی در قرشی را ۶۰ سال می دانندو مقصودشان کسانی هستند که تولد و رشد و نمو آنها در حجاز است وفعلًا قرشی محسوب می شوند و سادات ولو منسوب به قریش هستند اگر از منطقه غیر حجاز باشند این حکم را ندارند.

۱- سن بلوغ درپسر ۱۶۳ روزو ۶ ساعت از ۱۵ سال شمسی کمتر است.

ص: ۶۷

توجه: به نظر آیت الله مکـارم اگر پس از ۵۰ سالگی سـیده و غیر سـیده به شکل سابق خون دیده(صفات وزمان و عدد همان باشد) باز همان حیض است اما اگر خون پس ازسن یائسگی تغییر کند حیض نیست.

(آیت الله سیستانی): در سیده وغیر سیده سن یائسگی ۶۰ سال است.

(آیات عظام خوئی- تبریزی): سن یائسگی درموردزنهای سیده بنابر احتیاط واجب ۶۰ سال است، زنهای سیده و غیر سیده بین ۵۰ تا ۶۰ سال اگر در زمان عادت با شرایط حیض، خون دیدند احتیاط کنند.

(آیت الله خامنهای): در سن یائسگی تأمل است رجوع به غیر شود.

(بقیه مراجع): در مورد زنهای سیده ۶۰ سالگی و غیر سیده ۵۰ سالگی.

* کسانیکه شناسنامه دقیق ندارند در مواردشک می توانند حکم به عدم یائسگی کنند. و بهتر است احتیاط کنند.

طهارت از خبث (پاک بودن لباس و بدن) در طواف

(م ۵۶۲ وس ۵ ج ۶۰۸ و ۶۱۰)

نجاستی که در نماز معفو است در نماز طواف معفو است ولی در طواف نظرات مراجع مختلف است.

الف- خون کمتر از درهم و نجاستی که در نماز معفو است در طواف معفو نیست.

در این مسأله(آیات عظام امام- تبریزی- سیستانی- بهجت- صافی- فاضل- مکارم) احتیاط واجب دارند.

(آیت الله خامنهای): خون کمتر از درهم و خون زخمها که موجب بطلان نماز نمیشود برای طواف اشکال ندارد.

ب- نجس بودن لباسهای کوچک و مانندآن در طواف(مثل جوراب- ساعت و ...)

۱-(آیات عظام امام- سیستانی- صافی- اراکی- گلپایگانی): بنابر احتیاط واجب اشکال دارد.

۲-(آیت الله فاضل): در لباسها ی کوچک فتوی به بطلان داده اندولی در مثل انگشتر وساعت فرموده اند اشکال ندارد.

۳-(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

ج- همراه داشتن چیز نجس در طواف(مثل دمپائی- کیف و ...)

۱-(آیت الله فاضل): بنابر احتیاط واجب اشکال دارد.

۲-(آیت الله نوری): جایز نیست.

۳-(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

* قبلا به زائرین تذکر دهیم که در بین طواف اگر دچار مشکلی برای وضو و یا نجس شدن بدن و لباس شدند حتماً سؤال کنند.

نجس شدن بدن ولباس دراثناء طواف (م ۵۶۸ ج ۶۱۴)

۱- بعد از اتمام دور چهارم: تطهیر کند وطواف را ادامه دهد.

۲- قبل از اتمام دور چهارم:

(آیات عظام خوئی- تبریزی): بنابر احتیاط واجب یک طواف به نیت

اعم از اتمام(تکمیل) وتمام(اعاده) انجام دهد.

(آیات عظام گلپایگانی- صافی): قبل از ۳/۵ دور طواف باطل است وما بین

۳/۵ تا اتمام شوط چهارم احتیاط در اتمام واعاده است.

بقیه مراجع: تطهیر کند وطواف را تمام کند.

* توجه: اگر در بین طواف نجاستی در بدن یا لباس ببیند ومتوجه شود که این نجاست از اوّل طواف بوده واطلاع نداشته حکم آن همان است که در مسأله قبلی ذکر شد.

* در طهارت و نجاست مسجد الحرام دقت نکنید شما مامور به واقع نیستید و باید عمل به ظاهر کنید و لازم نیست احتیاط کنید.

*(آیت الله گلپایگانی): در مورد نجاست در مسجد الحرام اگر یقین هم پیدا شود اشکالی ندارد و نماز و طواف به خاطر تقیه صحیح است.(م ۱۳۴۹)

اگر طواف کننده نجاست بدن یا لباس را فراموش کند و طواف کند(ج ۶۱۸)

(آیات عظام امام- اراکی- صافی): بنابر احتیاط واجب طواف را اعاده کند.

(آیت الله گلپایگانی): باید طواف را اعاده کند.

(بقیه مراجع): اگر بعد از طواف متوجه شود طواف او صحیح است، واگر در اثناء طواف متوجه شد تطهیر کند و طواف را تکمیل نماید و اعاده طواف لازم نیست

* توجه: اگر بعد از نماز طواف متوجه شود نماز طواف را باید اعاده کند.

ستر در طواف:

به خانمها تذکر دهیم که تمام پاها، حتی قدمها تا مچ را حتماً بپوشانند و جورابها ضخیم باشد.

* اگر در حین طواف خانمی موی سرش پیدا بود(م ۷۵۵)

همان لحظه که متوجه شد بپوشاند.

تا آخر متوجه نشد اشکالی ندارد.

۲- عمداً یعنی اعتنا نکرد وطواف را ادامه داد.

(آیات‌عظام‌خامنه ای- سیستانی- فاضل- مکارم): طوافش صحیح ولو گناه کرده است.

(بقیه مراجع): بنا بر احتیاط واجب طواف باطل است.

* اگر لباس احرام نازک باشد(استفتائات)

(آیت الله تبریزی): حج او باطل است.

(آیت الله مکارم): احرام با چنین لباسی جایز نیست.

(آیت الله خامنه ای): احرام ونماز و طواف اشکال دارد.

(آیت الله فاضل): احرام و طواف صحیح است.

(بقیه مراجع): فتوی دردست نیست.

* پوشاندن قدمها تامچ در حال طراف، برای بانوان.

(آیات عظام خوئی- فاضل- سیستانی): لازم نیست.

(بقیه مراجع): بنابر احتیاط واجب باید پوشانده شود.(حکم طواف با نماز در این مسئله فرق دارد.)

توجه: حکم مذکور صرف نظر از پوشاندن پاها بخاطر نامحرم است.

موالات در طواف

* در حـال اختیـار موالات در طواف شـرط است حتی بعـد از دور چهارم ولی اضـطراراً می توانیم طواف را ترک کنیم و حکم قطع طواف خواهد آمد.
آیت الله مکارم می فرمایند: در طواف مستحبی موالات شرط نیست.

واجبات طواف:

آنچه برای زائرین باید گفت: ۱
واجبات طواف ۷ تا است:
۱ و ۲- شـروع و ختم به حجرالاـسود: همینکه در ذهن شـخص باشـد که طوافم ازمقابل حجرالاسود شـروع شود و به آنجا ختم شود کافی است و لازم نیست دقت کند چه موقعی مقابل حجر الأسود واقع میشود تا در آن لحظه نیت کند.
۳- هفت شوط کامل شود. می توان با انگشتر ویا با ذکر نام ائمه در هر دور و یا با دعاهای طواف تعداد شوطها را محاسبه نمود(البته این دعاها از ائمه اطهار است ولی تقسیم بندی فعلی این دعاها از ائمه نیست بلکه این دعاها را می توان در هر شوطی خواند).
۱- ذکر صلوات در هنگام طواف بهترین ذکر است(دعاهای طواف از ائمه است ولی دعاهای سعی از ائمه نیست).
* شخصـی به امام صادق عرض کرد من داخل طواف شدم و هیچ بلد نبودم مگر اینکه فقط صـلوات فرسـتادم. حضرت فرمودند: «ما اعطی احد ممن سئل افضل مما اعطیت» هیچ کس از افرادی که دور خانه خدا سؤال کردند عطایش بیشتر از تو نیست یعنی بالاترین عطای الهی را تو داشته ای.

* از مرحوم آیت الله شیخ حسن صافی اصفهانی نقل شده است: برای اینکه انجام طواف برای شما آسان شود ذکر «سَهِّل بفضلك یا عزیز» را ۱۰۰ مرتبه بگوئید.

۴- داخل حجر اسماعیل نرود(در حج تمتع حجر بسته است).

۵- روی شاذروان(معرب چادربان) نرود چون جزء کعبه است.

کعبه را در حال طواف واجب نبوسید تا نسبت به طواف خود شکی پیدا نکنید. احتیاطاً دست به دیوارکعبه و روی دیوار حجراسماعیل نکشید(دست کشیدن به قسمت جانبی حجراسماعیل اشکالی ندارد).

۶- خانه ی کعبه به سمت چپ باشد، مواظب باشد رو به کعبه و پشت به کعبه نشود(مقداری به سمت راست و چپ منحرف بشود اشکالی ندارد).

۷ طواف بین خانه و مقام باشد(فاصله ای درحدود ۱۳ متر) در مورد محدوده طواف و اینکه طواف داخل محدوده باشد اختلاف فتواست

چند نکته:

۱- صحبت کردن، خوردن، خندیدن و گریه کردن در طواف اشکال ندارد.

۲- خواندن دعاهای طواف واجب نیست و در حال طواف هیچ ذکر و دعائی واجب نیست.

۳- الله اکبر گفتن مقابل حجرالاسود واجب نیست.

۴- کسی که طواف می کند موقعی که به حجرالاسود رسید لازم نیست به طرف حجرالاسود برگردد و بهتر است این کار انجام نشود چون اگر در این حالت یک یا چند قدم برای طواف حرکت کند طواف او اشکال دارد.

محدوده طواف (م ۵۹۲)

(آیات عظام امام- بهجت- اراکی- فاضل): محدوده شرط است.
[آیت الله بهجت): اگر ممکن است محـدوده را رعایت کند. اگر می تواند صبر کند تازمان خلوت پیدا کند صبر نماید.](آیات عظام تبریزی- صـافی): در صورتیکه ازدحام نباشـد محـدوده شـرط است، پس درایام حـج و عمره ماه رجب و ماننـدآن اگر مشـقت دارد رعایت محدوده لازم نیست.
(آیت الله صافی): در صورت ازدحام اتصال به جمعیت طواف کننده کافی است.
(بقیه مراجع): محدوده شرط نیست. [به نظرآیت الله وحید محدوده شرط نیست.]
(آیت عظام امام- بهجت): محدوده طواف در طرف حجر
اسماعیل هم از خانه کعبه محاسبه می شود(یعنی با توجه به این
مقدار، حدود ۲ متر و نیم از محدوده برای طواف باقی می ماند.
(آیات عظام- صافی- فاضل): درپشت حجر هم محدوده،
۱۳ متر است واز دیوارحجر محاسبه می شود.
(آیت الله اراکی) بنابر احتیاط واجب از خانه کعبه محاسبه شود.
* می توان در این مورد در صورت وجود شرایط تبعیض در تقلید نمود.

چند نکته برای طواف:

۱- از طبقه دوم طواف کردن در حال اختیار جایز نیست.
۲- به نظر بعضـی از مراجع در طواف مسـتحبی هم محـدودهی طواف شـرط است ولی لازم نیست این مطلب به زائر گفته شود، می توان تبعیض در تقلید کرد.
۳-

ص: ۷۴

۴- اگرطوافی را شروع کرد رها نکند، البته آیات عظام فاضل- خامنهای- بهجت- مکارم می فرمایند: اشکال ندارد.

۴- هل خوردن در طواف اشکالی ندارد و غالباً منجر به بی اختیار شدن نمی شود لذا می توانید طواف را ادامه دهید.

۵- اگر زائری بعد از چند قدم بگوید نیت نکرده ام باید گفت نیت خود به خود

موجود است و چون به نیت طواف وارد محدوده شده است گفتن و گذراندن در

ذهن لازم نیست.

اشکال در طواف

سؤال: اگر کسی مقداری از طوافش اشکال پیدا کرد چه وظیفهای دارد؟

بایـد همان مقـدار را تکرار کنـد یعنی اگر ممکن است به عقب برگردد و همان مقـدار را تکرار کند و اگر امکان عقب گرد نیست، نیت طواف را قطع کند و حرکت را ادامه دهد تا به جایی که طواف اشکال پیدا کرده بود برسد دوباره نیت برای تکمیل آن بکند و طواف را ادامه دهد.

* به نظر(آیت الله سیستانی) حرکت را ادامه دهد واز حجر الاسود آن شوط راتکرارکند.

* اگر کسـی در حین طواف داخـل حجر رفته است آن دور طواف باطـل است نه کـل طواف و بعضـی احتیاط کرده انـد که بعـد از تکمیل طواف و نماز آن بنابر احتیاط واجب دوباره طواف را اعاده کند.

مسائلی در مورد طواف:

برای کسانی که می خواهند محدوده را رعایت کنند.

۱- اگر می تواند صبر کند و زمانی که ازدحام جمعیت نبود طواف را انجام دهد(در حج تمتع و عمره رجبیه و شعبانیه و رمضانیه غالباً ممکن نیست).

۲- همچنین کسیکه می خواهد محدوده را رعایت کند:

اگر شک کرد که از محدوده خارج شده است اشکال ندارد.

اگر مطمئن شد همان مقدار را تدارک کند.

اگر بعد از طواف متوجه شد کل طواف از محدوده خارج بوده یا اینکه میداند بخشی از طواف خارج محدوده بوده ولی نمی داند مقداری که خارج از محدوده بوده در کدام شوط طواف است در این دو صورت طواف را اعاده کند.

۳- اگر کسی پشت به کعبه و یا رو به کعبه بود بهتر است فقط به او تذکر دهید تا ادامه را به طورصحیح انجام دهد ولی اگر خودش متوجه نبود لازم نیست که بگوئیم برگرد و این مقدار را تدارک کن.

۴- دست به دیوار کعبه گذاشتن(م ۵۹۹)

(آیات عظام بهجت- صافی- فاضل- گلپایگانی- اراکی): بنابر احتیاط

واجب جایزنیست.

(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

مقصود آن است که فقط دست به دیوار بگذارد نه اینکه بدن را هم به روی شاذروان خم کند که در این صورت اگردرحال ادامه طواف باشد به نظر همه مراجع اشکال دارد.

۵- دست روی دیوار حجر گذاشتن(م ۶۰۰)

(آیات عظام بهجت- فاضل- اراکی): بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

ص: ۷۶

۶- با توجه به رجوع احتیاط به غیر، می توان گفت دست گذاشتن به دیوار کعبه و روی دیوار حجر اشکال ندارد.

۷- بهتر است در حین طواف واجب، کعبه و رکن یمـانی و حجر الاـسود را نبوسـید ولو خلوت باشـد تا نسـبت به طواف خود شـکی پیدا نکنید.

ترک طواف

عمداً یا جهلًا: اگرزمان جبران عمره یا حج او بگذردحج او باطل است.

سهـواً: اگر بعـد از عمره تمتع، قبـل از احرام حـج متوجه شـد، طواف را انجـام دهـد و چون ترتیب بایـد رعـایت شود اعمـال بعـد از آن(نماز، سعی و تقصیر) را اعاده کند.

(آیات عظام امام- خامنهای- مکارم) اعادهی سعی و تقصیر لازم نیست.

قِران در طواف:(م ۶۱۱)

حرام است ۱۴ دور(۷+ ۷) طواف به طور متصـل انجـام شود بطوری که نمـاز طواف بین آنها فاصـله نشود. حتی اگر دو طواف یکی واجب و یکی مستحب را پشت سر هم انجام دهد حرام است.

در صورتی که دو طواف متصل به هم انجام دهد:

(آیات عظام صافی- گلپایگانی- اراکی): بنابر احتیاط واجب طواف اول باطل است.

(آیات عظام امام- مکارم): اگر از اول قصـد قران نـداشت و پس از اتمام طواف اول قصـد قران نمود طواف اول صـحیح است و در غیر این صورت طواف اوّل اشکال دارد.

(آیات عظام خوئی- سیستانی- تبریزی): طواف اول باطل است.

(بقیه مراجع): طواف باطل نیست ولی معصیت کرده است.

* توجه: قِران در طواف مستحبی مکروه است لذا ۷ دور طواف که انجام شد نماز طواف می خوانیم بعداً طواف بعدی را شـروع می کنیم.

زیاده در طواف: (م ۶۱۲ و ما بعد آن)

۱- اگر از ابتدا قصد زیاده داشته باشد(مثلًا بنا بر این بگذارد که ۸ دور برود): باطل.

۲- از اول قصد ۷ دور داشته بعد از ۷ دور قصد کرد یک دور یا بیشتر برود: باطل (۱).

۳- اگر قصد ۷ دور داشت ولی بعد از ۷ دور یک دور به قصد استحبابی رفت مبطل نیست.

۴- اگر سهواً زیادتر رفت اگر به یک دور کامل نرسیده آن دور را قطع کند طوافش صحیح است اما اگربه حد یک دور کامل رسید احتیاط این است که ۷ دور دوم را کامل کند نماز طواف واجب را بخواند و بعد از سعی هم دو رکعت نماز طواف بخواند.

۱- به نظر آیت الله بهجت باطل نیست.

نقیصه در طواف: (ج ۶۸۸– م ۶۰۹)

۱– اگر عمدی باشد در صورتی که موالات فوت شده باشدباطل است. ولی در صورتی که موالات فوت نشده بقیه را انجام میدهد.

۲– اگر سهواً باشد.

الف– درصورتی که موالات به هم نخورده مابقی طواف را انجام می دهد.

ب– درصورتی که موالات به هم خورده:

اگر قبل از تکمیل دور چهارم نقص پیدا شده طواف را اعاده می کند.

اگر بعد از تکمیل دور چهارم نقص پیدا شده بقیه طواف را انجام می هد.

توجه: در این مسأله در صورتی که موالات به هم خورده باشد احتیاطهائی وجود داردکه با توجه به رجوع به غیر اگر مطابق آنچه گفته شد عمل شود طواف صحیح خواهد بود اکنون احتیاطهای مراجع درمورد جائی که موالات به هم خورده جهت اطلاع ذکرمی شود

۱–(آیات عظام امام– خوئی– تبریزی– فاضل– سیستانی): اگرنقص بعد از اتمام دور چهارم بوده احتیاط واجب در اتمام و اعاده است.

۲–(آیات عظام گلپا یگانی– خامنهای– فاضل– صافی– بهجت): اگرنقص در ما بین ۵/ ۳ تا ۴ بوده احتیاط دراتمام و اعاده است.

حکم تکلیفی قطع طواف واجب: (م ۶۱۵)

۱.(آیات عظام صافی- گلپایگانی- خوئی): بدون عذر قطع جایز نیست.

۲.(آیات عظام بهجت- مکارم): بنابر احتیاط واجب بدون عذر قطع طواف جایز نیست.

۳.(بقیه مراجع): بدون عذر قطع طواف مکروه است.

دو نکته: ۱- قطع طواف برای کار ضروری بدون اشکال است(مثل اقامه نماز واجب و نماز جماعت و وقت شستشو) بعد از آن طواف را انجام دهد (۱).

۲- قطع طواف مستحبی در هر جایی جایز است.

حکم جبران قطع طواف:

اگر کسی بدون عذر طواف را قطع کرد:(م ۶۰۶ و ۶۱۶)

الف- قبل از دور چهارم:

۱- در صورتی که موالات به هم خورده باشد طواف باطل است.(همه مراجع)

۲- در صورتی که موالات به هم نخورده باشد:

(آیات عظام تبریزی- خوئی): احوط اتمام و اعاده است یا یک طواف به

نیت اعم از تمام و اتمام انجام دهد.

(بقیه مراجع): طواف را تمام کند.

ب- بعد از دور چهارم با فوت موالات:

(آیات عظام فاضل- خامنه ای- بهجت): طواف را اعاده کند.

۱- حکم ادامهٔ طواف یا از سر گرفن آن در صفحهٔ ۷۱ و ۷۲ آمده.

ص: ۸۰

(آیات عظام اراکی- گلپایگانی): اتمام و اعاده کند.

(بقیه مراجع): بنا بر احتیاط واجب اتمام و اعاده کند.

* به نظر آیت الله تبریزی در همه موارد یک طواف به نیت اعم از تمام و اتمام انجام دهد.

* اگر کسی به خاطر عذری طوافش را قطع کند، حکم او حکم کسی است که در اثناء طواف برای او حدث عارض شود که قبلًا ذکر شد(احتیاطی که امام در مورد حدث اصغر داشتند در اینجا جاری نیست).

اگر کسی با عذر طوافش را قطع کند:

۱- قبل از دور چهارم و به هم خوردن موالات، طواف را اعاده کند و اگر موالات به هم نخورده تکمیل کند.

۲- بعد از دور چهارم باشد ولو موالات به هم خورده طواف را تکمیل کند.

(آیت الله تبریزی): احوط یک طواف به نیت اعم ازتمام واتمام انجام دهد

۳- بین ۳/۵ و اتمام دور چهارم بعضی از مراجع احتیاط واجب کرده اند بین اتمام و اعاده طواف(می توان رجوع به غیرکرد و اعاده کافی است.)

قطع شدن طواف به خاطر برپائی نماز جماعت (م ۶۲۱– ۶۴۶)

۱– اگر موالات به هم نخورده– اشکال ندارد.

۲– موالات به هم خورده

بعد از شوط چهارم: اتمام کند.

(آیات عظام اراکی خامنه ای فاضل): احتیاط در اعاده است.

(آیت الله بهجت): طواف را اعاده نماید. (۱)

(بقیه مراجع): طواف را اتمام کند.

* توجه:

۱– امام در مسأله ۶۲۱ در قبل از شوط چهارم فرموده اند: اتمام کند و در مسأله ۶۴۶ فرموده اند: طواف را اعاده کند، لذا به مقلدین امام(ره) می گوئیم احتیاط کنند.

۲– آیت الله سیستانی فرمودهاند: اگر در نماز جماعت شرکت کند در تمام صور طواف را تمام کند و اگر در نماز جماعت شرکت نکرد و موالات فوت شده قبل از دور چهارم طواف را اعاده کند.

۱– مسأله ۵۲۲ مناسک معظم له.

شک در طواف (م ۶۲۲ تا ۶۲۸)

۱- بعد از انصراف از طواف درصورتی که یک طرف شک ۷ باشد.(مثل شک در ۶ و ۷ یا ۷ و ۸):

(آیات عظام بهجت- صافی- گلپایگانی- اراکی- فاضل- مکارم): طواف صحیح است.

(آیات عظام امام- خامنهای): شک درزیاده صحیح است و در شک در نقیصه احتیاط کند و اعاده کند.

(آیات عظام خوئی- تبریزی- سیستانی): اگر داخل نماز طواف شده طواف او صحیح است.

۲- اگر به حجرالاسود رسید و شک کرد:

در شک در زیاده(۷ و ۸) طواف او صحیح است.

در شک در نقیصه(۶ و ۷) طواف باطل است (۱).

۳- اگر در وسط دور(قبل ازرسیدن به حجرالاسود) شک کرد:

(آیات عظام مکارم- فاضل): در شک در زیاده آن دور را تمام کند و طواف صحیح است ولی در شک در نقیصه باطل است ۲.

(آیات عظام گلپایگانی- صافی): در شک در زیاده احوط اتمام طواف و انجام نماز آن و اعاده طواف و نماز است و در شک در نقیصه باطل است.

(بقیه مراجع): در هر صورت طواف باطل است.

(آیت الله بهجت): حکم به بطلان در شک در زیاده بنابر احتیاط است.

* افراد کثیر الشک همراه شخص دیگری طواف کنند و اعتماد به او کنند.

* گمان در عدد دورها اعتبار ندارد و حکم شک دارد، یعنی احتمال بیشتر در عدد دورهای طواف فایده ندارد و حکم شک دارد.

۱- ۱ و ۲- آیت الله مکارم: بنابر احتیاط واجب.

* آیت الله بهجت می فرمایند که حکم ظن در طواف حکم ظن در نماز است که حکم یقین دارد.(م ۶۲۹) ۳.

حکم ادامه طواف در حال شک

سئوال: اگر کسی در تعداد اشواط طواف شک کرد و گفت ادامه می دهم تا یقین کنم در صورتیکه بعداً یقین پیدا کند آیا آن قسمت از طواف که با شک انجام داده است صحیح است؟(م ۶۵۵)

(آیات‌عظام تبریزی- فاضل- خوئی): بنابراحتیاطواجب طواف را اعاده کند.

(آیات عظام سیستانی- صافی- مکارم):

اگر به قصد اینکه معلوم شود و یقین پیدا کند انجام داده طواف صحیح است.

ولی اگر بدون این قصد بود طواف باطل است.

(بقیه مراجع): طواف صحیح است.

* این مساله در مورد سعی همین حکم را دارد.(مسئله ۸۸۶)

رعایت ترتیب بین اعمال در جبران اعمال گذشته(م ۶۴۷)

سئوال: اگر شخصی از روی جهل طواف را اشتباه انجام داد و بعد از تقصیر در عمره یا بعد از سعی در حج متوجه شد. آیا ترتیب بین اعمال لازم است؟

(آیات عظام امام- خامنهای- مکارم): طواف و نماز طواف را اعاده کند و صحیح است یعنی ترتیب ساقط است.

(آیت الله بهجت- تبریزی- فاضل- اراکی): بنابر احتیاط واجب بعد از طواف و نماز، سعی و تقصیر را هم اعاده کند.

(آیت الله خوئی- سیستانی- صافی- گلپایگانی): باید سعی و تقصیر را هم اعاده کند تا ترتیب حاصل شود.

ص: ۸۵

حکم پوشی

دن لباس احرام در جبران طواف وسعی

سؤال: در مواردی که طواف و نماز آن در عمره تمتع یا مفرده، بعداز تقصیر اعاده میشود، آیا برای اعاده پوشیدن لباس احرام لازم است؟(م ۷۵۱- ج ۷۳۹)

(آیات عظام خوئی- سیستانی- گلپایگانی- صافی): احرام لازم است و باید از محرمات احرام اجتناب کند.

(بقیه مراجع): احرام لازم نیست.

توجه: حکم اعاده سعی مانند اعاده طواف است.

حکم رها کردن طواف و از سرگرفتن آن

الف- مسأله: اگر کسی نیت کرد و در دور اوّل طواف، آنرا رها کرد و بلا فاصله از اوّل شروع کرد اگر طواف را به قصد انجام وظیفه از ابتداء شروع کرده طواف او صحیح است و از همان نقطه قبلی حساب میشود.

ب- توضیح: مسئلهای که اکنون ذکر میشود، با مسئله قطع طواف فرق دارد چون بنا بر نظر مراجعی که قطع طواف را مکروه می دانند اگر طواف را قطع نمود باید صبر کند تا موالات طواف بهم بخورد و بعد طواف دیگر را شروع کند. ولی به نظر آیات عظام فاضل خامنهای، بهجت و مکارم صبر کردن لازم نیست بنابر این مسألهای که الان ذکر میشود مربوط به جائی است که موالات بهم نخورده است.

ص: ۸۶

ج- سئوال: اگر کسی طوافش ناقص بود و باید تکمیل می کرد و چون نمی دانست طواف را رها کرد و از اول طواف دیگری انجام داد آیا طواف دوم او صحیح است یا طواف اول رابایدتکمیلکند؟(م ۶۵۲- ۶۵۷)

(امام): بنابر احتیاط واجب اگر:

بعد از دور چهارم بوده طواف اول راتکمیل وسپس اعاده کند.

قبل از دور چهارم بوده فقط طواف را اعاده کند.

(آیت الله تبریزی): در هر صورت بعد از دور چهارم یا قبل از آن یک طواف به قصد اعم از تمام واتمام انجام دهد.

(آیت الله سسیستانی): اگر طواف دوم

۱- پس از فوت موالات عرفیه بوده طواف دوم صحیح است.

۲- قبل‌ازفوت موالات عرفیه‌بوده است.

قبل از دور چهارم اعاده کند.

بعد ازدور چهارم بنابر احتیاط واجب اتمام و اعاده کند مگر در جاهل قاصر.

(آیات عظام بهجت- فاضل- صافی- مکارم- خامنه ای- گلپایگانی- اراکی): طواف دوم صحیح است.

(آیت الله خوئی): درفرض اعتقاد به جواز ازسرگرفتن، طواف دوم صحیح است.

(آیات عظام فاضل- خامنه ای- بهجت- مکارم) فرمودهاند: میتوان طواف را در هر شرایطی رها کرد. واز نو انجام داد(مثلًا اگر طواف به دلش نچسبید می‌تواندآن را رها کند و دوباره طواف کند.)

طواف شخص عاجز: (استفتائات)

(آیات عظام بهجت- مکارم- فاضل): طواف طبقه ی دوم برای عاجز کافی است.

(آیات عظام سیستانی- زنجانی- نوری- صافی): در طواف نائب بگیرد.

(آیت الله وحید): در طواف نائب بگیرد وبنا بر احتیاط واجب در طبقه دوم طواف کند.

(آیات عظام خامنهای- تبریزی): احتیاط واجب آن است که هم نائب بگیرد و هم در طبقه دوم طواف کند.

* توجه: در ایام عمره مفرده که اجازه میدهند با ویلچر از پائین طواف کنند لازم است از پائین طواف کنند و مسأله فوق مربوط به زمان حج واجب است که طواف در طبقهی پائین با ویلچر امکان ندارد.

نیابت در بعضی از اشواط طواف و سعی

سئوال: اگر کسی مقداری از طواف یا سعی را انجام داد و عاجز شد مثلًا سه یا چهار دور انجام داد سپس حائض شد یا پیر و مریض عاجز از اتمام شد، همچنین کسی که از اول می داند تمام طواف یا سعی را نمی تواند انجام دهد، آیا نیابت در بعضی از اشواط طواف و سعی صحیح است؟(م ۶۱۸- ۶۱۹- ۶۷۵)

(آیات عظام امام- اراکی- بهجت): بعض طواف و سعی قابل نیابت است.

(آیات عظام سیستانی- فاضل): فقط درطواف اگربعدازشوط چهارم باشد

می تواند بقیه را نائب بگیرد، اما در سعی بعضِ آن قابل نیابت نیست.

(آیات عظام تبریزی- خوئی- سیستانی) اگر در اثناء طواف عاجز شد و چهار شوط کامل شده است برای اتمام نایب می گیرد.

(بقیه مراجع): بعض طواف وبعض سعی قابل نیابت نیست.

فتوای آیت الله خامنهی مشخص نیست.

* اگر می تواند بقیه را در طبقه دوم انجام دهد به مسئله مربوطه رجوع شود طبق نظر مرجع خودش.(قبلًا ذکرشد)

طواف مستحبی قبل از اعمال واجب (م ۷۶۸ و ۷۷۱)

(آیات عظام تبریزی- سیستانی- خوئی):

۱- قبل از اعمال اشکالی ندارد.

۲- پس از احرام حج وقبل از رفتن به عرفات بنابر احتیاط واجب طواف

مستحبی نکند و اگر طواف مستحبی انجام داد بعداز آن احتیاطاً تلبیه بگوید.

(آیات عظام بهجت- صافی- گلپایگانی): به طور کلی طواف مستحبی در هر زمان اشکال ندارد.

(بقیه مراجع): بنابراحتیاط واجب طواف مستحبی قبل‌ازانجام اعمال واجب ترک‌شود.

* به زائران بگوییم قبل از اعمال واجب طواف مستحبی انجام ندهید.

ص: ۸۹

شک در طواف مستحبی در نقیصه: بنابر اقل بگذارد و ادامه دهد.

در زیاده: انشاءالله درست است، اعتنا نکند.

* رعایت کردن محدوده در طواف مستحبی و واجب حکم آن یکسان است، کسانیکه مقلد مراجعی هستند که محدوده را شرط می دانند در ایّام حج واجب در این مساله به گونهای عمل نمایند که مزاحمت برای کسانیکه طواف واجب دارند پیدا نشود.

* طواف مستحبی باید ۷ دور باشد و نیابت هم باید در کل باشد(نمی توان گفت یک دور برای فلانی و یک دور برای دیگری بلکه نیت میکند این طواف تماماً برای خودم یا تماماً به نیابت دیگران یا کل طواف برای خودم و دیگران)(م ۷۶۹)

(آیت الله مکارم): نیت کلی بکند و طواف را انجام دهد بعد از طواف میتواند ثواب هر شوط را برای یک نفر اهدا کند.

فاصله زمانی بین طواف و نماز طواف(م ۸۰۷- ۷۷۷- ۸۲۰)

اگر طواف انجام داد باید مبادرت کند و سریع نماز طواف را بخواند و زیاد فاصله نیندازد. یعنی بطوری باشد که عرفاً بگویند فاصله نشده است(مثلًا تا ۱۵ دقیقه اشکالی ندارد ولی اگر یک ساعت طول بکشد بعضی فرموده اند طواف باطل است.)

(آیات عظام فاضل- خوئی): طواف باطل‌است

(آیات عظام سیستانی و تبریزی): بنابر احتیاط

واجب اعادهی طواف لازم است.

(بقیه مراجع): اعاده طواف لازم نیست.

بعضی فرموده اند: بین طواف ونماز طواف کار دیگری مثل نماز مستحبی انجام نشود هرچند فاصله ی زمانی زیاد نشود.

نماز طواف:

واجب است نماز طواف نزد مقام ابراهیم واقع شود و احتیاط واجب آن است که پشت مقام به جا آورد.(م ۷۷۸ الی ۷۸۰)-(بعضی فتوی داده اندکه پشت مقام انجام شود)

اگر کسی به محاذات مقام ابراهیم در سمت چپ یا راست جایی پیدا کند و نماز بخواند چه حکمی دارد؟(م ۷۸۰)

۱-(آیات عظام صافی- بهجت- امام- گلپایگانی- اراکی): اگر امر دائر باشد بین فاصله زیاد از مقام و نزدیک مقام طرف راست یا چپ، نماز را به محاذات مقام و نزدیک مقام بخواند و احتیاط آن است که در فاصله دورتر و پشت مقام هم بخواند(در این جا می توان با تبعیض در تقلید مشکل را حل نمود و فقط پشت مقام نماز خواند)

۲-(آیت الله سیستانی): احتیاط واجب آن است که دو نماز بخواند یکی نزدیک مقام، دیگری پشت مقام.

۳-(بقیه مراجع): نماز حتماً باید پشت مقام ابراهیم خوانده شود به هرصورتی که امکان دارد چه با فاصله ی زیاد چه فاصله ی کم.

* اگر نماز طواف را فراموش کرد یا بخاطر جهل به مسأله نماز طواف را نخوانده یا معلوم شد نماز باطل بوده است هر زمانی یادش آمد پشت مقام بخواند و نیاز به اعاده ی بقیه ی اعمال نیست.(مسئله ۷۸۵ و ۷۸۲)

سئوال: اگر کسی نماز طوافش مشکلی داشت و از مکه خارج شد و برگشتن برای او ممکن نیست یا مشقت دارد مثلًا به ایران برگشته است و یا مدینه بعدی است چه باید بکند؟(م ۷۸۵)

۱-(آیت‌الله فاضل): می‌تواند نائب بگیرد که برایش بخواند(مخیراست بین اینکه نایب بگیرد یا همانجائی که هست خودش بخواند)

۲-(بقیه مراجع): همان جایی که هست نماز طواف را بخواند.

پس به فتوای همه مراجع می‌تواند در منزل بخواند.

ص: ۹۲

* اگر برگشتن برای او مشقت ندارد(مثلًا می تواند با ماشین از مدینه به مکه برگردد):

۱-(آیت الله خامنه ای): اگر از مکه خیلی دور نشده باشد باید برگردد.

۲-(آیت الله سیستانی): بنابر احتیاط واجب برگردد.

۳-(آیت الله بهجت): باید برگردد.

۴-(بقیه مراجع): برگشت لازم نیست.

در مورد این مسئله تر تیب بین اعمال لازم نیست و تکرار بقیه اعمال(مثل سعی) بعد از نماز طواف لازم نیست.

نکاتی برای زائران:

۱- سجده برما یصح السجود علیه باید باشد در خصوص نماز طواف باید روی سنگهای مسجدالحرام سجده کند. روی فرشها سجده نکند.(تقیه مورد ندارد)

۲- نماز باید پشت مقام باشد به طوری که مانع طواف کنند گان نباشد(دست گرفتن برای یکدیگر و باعث اذّیت دیگران شدن جایز نیست.)

۳-(حمد و سوره- ذکر رکوع و سجود- تشهد و سلام) را تصحیح کنند اگر در سلام ها اشکال دارند فقط سلام آخر را بگویند.

۴- کسانی که اشکال در نماز دارند مستحبات را نگویندودر رکوع و سجده فقط سه مرتبه سبحان الله بگویند.

۵- اگر کسی تا آخر نتوانست نمازش را تصحیح کند ولو سعی بسیار کرد می تواند جهت احتیاط هم خودش بخواند و هم نائب بگیرد، نیابت تنها کافی نیست. ضمناً کسی نائب شود که حمد و سوره اش صحیح باشد و همچنین حتماً باید شخص نیابت را معلوم کند(یعنی یا نیابت بدهد و یا نائب نیابت بگیرد) یعنی بدون نیابت گرفتن از دیگری نماز به نیابت او اشکال دارد.

۶-اگر به خاطر جمعیّت در حال ذکرهای واجب در نماز انسان را حرکت دادند باید تاکید کنیم که ذکری که در حال حرکت گفته شده در حال آرامش و سکون تکرار کنند.

۷- زائرینی که می خواهند در رکعت دوم سوره ی کافرون بخوانند توجه داشته باشند صحیح بخوانند.

۸- به اتفاق همه مراجع: نماز طواف مستحبی را لازم نیست پشت مقام بخوانیم، نماز را در هر کجای مسجدالحرام می توان خواند.

۹- بلند و آهسته خواندن نمازطواف فرقی ندارد خانمها در صورتی که نامحرم صدای آنها را نشنود یک مقداری بلند بخوانند اشکال ندارد.(برای رعایت احتیاط اگر نامحرم می شنود آهسته بخوانند).

۱۰- طبق نظر بعضی از مراجع فاصله بین زن و مرد رعایت شود.

۱۱- افرادی که برای سجده نمیتوانند بطور متعارف خم شوند و سجده نمایند با رعایت شرائط تقیه چیزی همراه خود به مسجد الحرام ببرند تا بر آن سجده کنند و پیشانی را بر چیزی که سجده بر آن صحیح است قرار دهند و در صورتی که ممکن نباشد برای سجده اشاره کنند و نماز طواف را انجام دهند.

۱۲- لازم نیست نماز طواف دقیقاً پشت مقام باشد بلکه اگر در پشت مقام در ناحیه راست یا چپ مقام نماز بخواند بطوری که عرفاً پشت مقام حساب شود، اشکال ندارد، کسانی که در فاصله دورتر هستند سعی کنند از محدوده کعبه خارج نشوند.

۱۳- نماز طواف اذان و اقامه ندارد.

ص: ۹۴

فاصله بین زن و مرد در نماز طواف و نماز های دیگر در مسجدالحرام:(مسأله ۸۰۸)

سئوال: اگر زن و مرد به محاذات هم باشند یا زن جلوتر از مرد باشد آیا فاصله باید رعایت شود؟

(آیت الله فاضل): لازم است رعایت فاصله شود(۵ متر/ ۱۰ ذراع) و اگر مستلزم عسر و حرج است یا تاخیر باعث بهم خوردن موالات عرفیه می شود رعایت فاصله لازم نیست(البته کسی که اول مشغول نماز می شود نمازش صحیح و نماز شخص دوم باطل است و اگر از اهل سنت در کنار شما ایستاده باشند اشکال ندارد و فاصله لازم نیست و ضمناً در حج تمتع رعایت چنین فاصله ای غالباً ممکن نیست)

(آیت الله خامنه ای): فاصله باید یک وجب باشد.

(بقیه مراجع): رعایت فاصله در مسجدالحرام لازم نیست حتی در نماز یومیه.

در مورد نظر آیت الله فاضل به نظر مراجع حی عمل شود.

رعایت فاصله بین زن و مرد در غیر مکّه در زمانی که موازی یکدیگر بایستند یازن جلوتر از مرد بایستد.

۱-(آیات عظام فاضل- مکارم): رعایت ۵ متر فاصله لازم است.

۲-(آیات عظام خامنه ای- تبریزی- خوئی): رعایت یک وجب فاصله کافی است.

۳-(آیت الله سیستانی): احتیاط واجب در رعایت فاصله ۵ متر است.

۴-(بقیه مراجع): رعایت فاصله لازم نیست ولی فاصله نداشتن مکروه است.

ص: ۹۵

تصحیح حمد و سوره

(م ۷۸۸– ۷۹۱– ۸۱۰– ۸۲۲)(ج ۸۲۲– ۸۲۵)

(آیات عظام خوئی و تبریزی): اگر کسی توانایی تصحیح نمازرا دارد و تصحیح نکند حجش باطل است.

اگر کسـی محرم به احرام تمتع شده و در مکه است و فرصت برای تصـحیح حمد و سوره دارد آیا لازم است طواف را تأخیر بیندازد و صبر کند تا حمد و سوره تصحیح شود؟

(آیت الله بهجت– فاضل– مکارم): اگرعسر و حرج ندارد صبر کند.

(آیات عظام تبریزی– صافی– خوئی): لازم است تا آخر وقت صبر کند.

(آیت الله سیستانی): بنا براحتیاط واجب باید صبر کند.

(سایر مراجع): لازم نیست صبر کند.

توجه: ملاک ضیق وقت در این مسأله آن است که نتواند به اعمال حج برسد.

* اگرکسی نتوانست حمد و سوره اش را تصحیح کند یا مسامحه کرد تا وقت تنگ شد.

(آیاتعظامتبریزی– خوئی– خامنه ای– اراکی): خودش نمازطواف را بخواند و بنابر احتیاط واجب نائب هم بگیرد.

(آیـت الله بهجت): اگر ممکن ا ست نمـاز طـواف را به جمـاعت بخوانـد(برای خانمهـا غیر ممکن و برای آقایـان سـخت است.) اگر جماعت ممکن نبود هر طور میتواند بخواند و کفایت میکند.

(بقیه مراجع): هر طور که می تواند بخواندکافی است.

* با توجه به اینکه در این مسأله می توان رجوع به غیر کرد اگر نایب نگرفتند مشکلی ایجاد نمی شود.

* بعضـی از مراجع تنگی وقت در مسأله ی تسامح در یادگیری را به فاصله زمانی وقت بین طواف ونماز طواف می دانند و بعضی به زمانی که اعمال حج ازاو فوت نشود.

* اگر کسی کلماتی را جا می اندازد احتیاط آن است که یک نفر به او تلقین کند.

سعی صفا و مروه

۱- توجه داشته باشیم که سعی باید با نیت باشد(واجبات در حج تعبدی است وقصد قربت درآنها لازم است).

۲- در سعی بین صفا و مروه طهارت از حدث(وضو و غسل) لازم نیست.

اگر طهارت از خبث نداشته باشد سعی صحیح است اما اگر سعی در حالت احرام(عمره تمتع و عمره مفرده) باشد اگر چه سعی صحیح است ولی اگر بدون عذر باشد معصیت کرده است. و در سعی حج تمتع اگر لباس و بدن پاک نباشد اشکال ندارد چون در احرام نیست.

۳- واجب است که از صفا شروع و به مروه ختم شود.

۴- واجب است که سعی بین صفا و مروه ۷ شوط باشد(از صفا به مروه رفتن یک شوط و از مروه به صفا رفتن یک شوط محسوب می شود) بعضی از زائران در این مورد اشتباه کرده و ۱۴ شوط سعی را انجام می دهند. هر شوطی که از صفا به مروه می رسیم و میخواهیم شوط بعدی را انجام دهیم عدد آن شوط در مروه عدد فرد است و هر شوطی که به صفا میرسیم عدد آن شوط زوج است بنابراین تعداد شوطها در صفا زوج و در مروه فرد است.

۵- در هنگام رفت و برگشت به سمت صفا و مروه متوجه به آن سمت باشد ولی اگر مقداری به سمت راست یا چپ منحرف شده بود اشکالی ندارد و همچنین اگر صورت را برگرداند و پشت سر را نگاه کند تا همراه خود را ببیند اشکالی ندارد.

۶- خوردن آب از کلمن ها به شرطی که رعایت به سمت صفا ومروه بودن بشود اشکالی ندارد ولی بهتر است در بین شوطها این کار را نکند.(به زائرین بگوئیم در بین سعی از مسیر خود برای آب خوردن خارج نشوند)

۷- اگر اشتباهاً سعی را از مروه شروع کند سعی او باطل است و باید از سر بگیرد.

به نظر آیت الله بهجت مسیر از مروه تا صفا را حساب نکند و سعی او از صفا شروع و محاسبه میشود.

۸- سعی در طبقه دوم جایز نیست ولی آیت الله بهجت فرمودهاند: اگر سعی از بالای کوه صفا شروع و به بالای کوه مروه ختم شود صحیح است.

(آیت الله مکارم): در صورت ضرورت و عذر جایز است.

۹- هروله واجب نیست لذا اگر کسی هروله را فراموش کرد به سعی خود ادامه دهد و لازم نیست برای انجام هروله برگردد.

۱۰- هروله در مورد خانمها استحباب ندارد(۳ چیز است که در مورد خانمها استحباب ندارد هروله- استلام حجرالاسود- بلند گفتن لبیک)

۱۱- طواف و سعی در یک شبانه روز انجام شود اگر تاخیر افتاد طواف و نماز طواف را احتیاطاً اعاده کنند. اکثر فقها فرموده اند: تاخیر سعی از امروز به فردا جایز نیست.

ولی اگر تاخیر انداخت:

(آیت الله خوئی): باید طواف و نماز را اعاده کند.

(آیات عظام سیستانی- تبریزی): بنابراحتیاط واجب اعاده کند.

(بقیه مراجع): اعاده طواف لازم نیست.

می‌توانیم این احتیاط رارجوع به غیردهیم وبه زوار بگوئیم اعادهلازم نیست. مگرافرادی که باقی برآیت الله خوئی باشند.(م ۸۴۰ و ۸۶۱)

۱۲- سعی مستحبی نداریم(ممکن است بعضی از زائران بعد از طواف مستحبی به توهم استحباب، سعی به جای آورند).

۱۳- لازم نسیت در هنگام رسیدن به صفا و مروه پا را به سنگهای کوه بزنیم.

سر بالائیهای موجود، کوه است و کمی که بالا برویم کافی است.

در(مسأله ۸۲۹) آیت الله بهجت: حاشیه زده اند واجب است ابتدا کند از جزء اول صفا به آن که پاشنه پا را بچسباند و لازم نیست روی کوه صفا بالا برود.

مقصود ایشان این نیست که پاها را به سنگهای فعلی بچسباند بلکه مقصود آن است که بالای کوه رفتن لازم نیست و ابتدا ی سعی از اولین جزء صفا کافی است یعنی شروع سعی از هر نقطه ای از سر بالائی موجود که قبلًا ابتدای کوه بوده کافی است.

۱۴- اگر ستر(پوشش لازم) را رعایت نکرده باشد سعی صحیح است ولی به خاطر وجود نامحرم معصیت نموده است.

۱۵- برای استراحت در سعی یا روی کوه صفا یا روی مروه استراحت کنند بین راه استراحت نکنند چون بعضی از مراجع بنابر احتیاط جایز نمی دانند.(مساله ۸۳۸)

۱۶- انجام سعی به صورت سواره درحال اختیارجایزاست، مثلًا اگرکسی سوار ویلچرشود و ویلچر راخودش حرکت دهداشکال ندارد ولی سوارشدن برروی ویلچری که دیگری آن را حرکت می دهد درحال اختیار اشکال دارد (۱) لذاآنچه درسعی متعارف است که ویلچر را دیگری حرکت می دهد مختص به افرادی است که توانایی راه رفتن ندارند.

۱۷- مستحب است موقع سعی اذکاری را روی کوه صفا بخوانند که غالباً ایرانیان بخاطر دقت یا عجله در انجام واجبات انجام نمی دهند، میتوان بعد از اعمال رجاءً انجام داد.

۱- به نظر آیت بهجت اشکال ندارد.(مسأله ۵۹۷ مناسك معظم له).

موالات درسعی

موالات در دور اول(به نظرهمه ی مراجع): لازم است.(م ۸۸۴)

(در این مسأله بعضی احتیاط واجب دارند)

موالات در غیردور اول:

(آیـات عظـام خوئی- تبریزی- سیسـتانی- فاضل- مکارم): بنابر احتیاط واجب موالات عرفیه لازم است مثلا تا حـدود ۵ دقیقه فاصله انداختن اشکال ندارد(به زائران بگوئیم به احتیاط عمل شود زیرا سعی از ارکان است.)

(بقیه مراجع): موالات لازم نیست.

اگر در بین سعی نماز جماعت برپا شود.(م ۶۴۶)

۱- اگر قبل از دور چهارم بود بهتراست احتیاط کنند بین اتمام و اعاده.

(آیات عظام فاضل- خوئی- مکارم): احتیاط واجب در اتمام واعاده است.

(بقیه مراجع): می تواند سعی را تمام کند.

۲- اگر بعد از دور چهارم است مابقی را تکمیل کنند.

(آیت الله سیستانی): اگردر نماز جماعت شرکت نکند و موالات فوت شود احتیاط در اتمام و اعاده است.

(آیت الله تبریزی): در هر صورت احوط اتمام و اعاده است، یا یک سعی به

نیت اعم از تمام و اتمام انجام دهد.

* توجه: امـام(ره) در مسـأله ۶۴۶ احتیـاط به اتمـام و اعـاده کرده انـد ولی بـا توجه به اینکه در سـعی موالات را لازم نمی داننـد این احتیاط استحبابی است گر چه ظاهر مسأله احتیاط وجوبی است.

زیاده در اشواط سعی

(م ۸۷۱ و ۸۴۴)

زیاده سهویه موجب بطلان نیست هرگاه متوجه شد رها کند.

(آیات عظام امام- فاضل): بنابر احتیاط واجب اشکال دارد

(قابل رجوع به غیر است).

(بقیه مراجع): در حکم زیاده سهویه است و اشکال ندارد.

پس اگر از روی جهل ۱۴ دور انجام داد یا مقدار جایگاه هر وله را چون هروله نکرده بود برگشت وتکرار نمود یا به علت اینکه فکر می کرد مقداری را اشتباه رفته آن مقداررا دو مرتبه انجام داد سعی او صحیح است.

نقیصه در اشواط سعی سهواً

(م ۸۴۵)

۱- بعد از دور چهارم:

(تمام مراجع): هرزمان متوجه شدآن را تمام کند.

۲- قبل ازدور چهارم:(پس از اتمام دور اوّل)

(آیات عظام اراکی- بهجت- فاضل): بنابر احتیاط واجب سعی را ازسربگیرد.

(آیات عظام خوئی- تبریزی): یک سعی به قصد اعم از تمام و اتمام انجام دهد.

(بقیه مراجع): مابقی همان سعی را تکمیل کند.

* این احتیاط را می توان رجوع به غیر نمود پس بطورکلی میتوانیم بگوئیم اگر یک دورسعی را انجام داده ونقصیه پیدا شده(قبل از دور چهارم یا بعد از آن) مابقی سعی را تمام کند.

ص: ۱۰۲

شک در اشواط سعی

(م ۸۵۰ و ۸۵۲)

شک در زیاده: در مروه: اعتنا نکند.

قبل از رسیدن به مروه: باطل است.

شک در نقیصه:

۱- بعد از تقصیر: اعتنا نکند.

۲- بعد از فراغ از عمل وقبل از تقصیر:

(امام): احتیاطاً آنچه احتمال نقص می دهد را انجام دهد وسعی را کامل کند.

(آیات عظام گلپایگانی- صافی): احتیاطاً سعی اعاده شود.

(آیات عظام تبریزی- خوئی): سعی باطل است.

(آیت الله سیستانی): قبل از به هم خوردن موالات سعی باطل است و بعد از به هم خوردن موالات احتیاط در اعاده است.

(آیات عظام اراکی- بهجت- فاضل- مکارم): اعتنا نکند.

سعی در قسمت جدید مسعی

(آیات عظام خامنهای مکارم- زنجانی- نوری): سعی در مسعای جدید صحیح است.

(آیت الله بهجت): اگر ثابت شود که عرض مسعای جدید بین کوه صفا و مروه است مانعی ندارد و گرنه با رعایت اقرب به مسعای قدیم مجزی است.

(آیت الله صافی): اعتماد به قول اهل خبره مورد وثوق کافی است.

(آیت الله سیستانی): سعی در مسعای جدید اگر مکلف اطمینان پیدا کند که کوه صفا و مروه تا آنجا امتداد داشته یا از فتاوی بعضی فقهاء ثابت شود که اهل خبره به این امر شهادت دادهاند سعی مجزی است و در غیر این صورت نظر ایشان احتیاط واجب است که قابل رجوع به غیر است.

تقصیر

۱- در تقصیر نیت شرط است(به زائران تذکر دهیم).

۲- برای تقصیر آقایان مقداری از موی سر یا ریش و خانمها مقداری از موی سر را کوتاه کنند.

۳ با توجه به اینکه بعضی فرموده اند در تقصیر اکتفا به ناخن نشود بهتر است به زائران بگوئیم ابتدا مو را کوتاه کنند بعد اگر خواستند ناخن را کوتاه کنند.

(آیات عظام سیستانی و مکارم): بنابر احتیاط واجب اکتفا به ناخن نشود.

۴- در صورتی می تواند تقصیر شخص دیگری را انجام دهد که خود تقصیر کرده باشد پس کوتاه کردن موی دیگری در حال احرام قبل از تقصیر اشکال دارد و اگر چنین کرد باید کفاره بدهد ولی اگر ناخن از دیگری کوتاه کند اشکال ندارد.

۵- از موی سریا ریش کوتاه کند نه از موی بدن.

۶- آقایان در عمره تمتع حلق انجام ندهند.

۷- لازم نیست تقصیر روی کوه مروه انجام گیرد.

۸- برای تقصیر، کندن موکافی نیست.

۹- اگر شخص محرم، دیگری را تقصیر کند یعنی موی او را بچیند به نظر بعضی از مراجع تقصیر انجام نشده وبایداعاده شود. (۱)(م ۱۱۶۰)

۱۰- اگر کسی اعمال او نقصی داشت و خودش نمیتواند جبران نقص اعمال را انجام دهد، شخص دیگر به نیابت او طواف و سعی را انجام میدهد، و در مواردی که تقصیر هم باید انجام گیرد خود شخص باید تقصیر کند(حتی در صورتی که در وطن خود باشد) و در این مسأله در تقصیر نیابت نمیشود لذا در عمره مفرده پس از تقصیرِ خود شخص، نایب طواف نساء را انجام میدهد.

۱- نظر مراجع در صفحه ۱۲۳ آمده است.

احکام پس از عمره تمتع وقبل از حج تمتع

اگر کسی عمره تمتع انجام داد و از احرام خارج شد و نتوانست حج تمتع انجام دهد اشکالی ندارد ولی کفایت از حجۀالاسلام نمی کند.(چون باید عمره تمتع و حج آن در یک سال باشد)

بعضی از مراجع در این مسئله احتیاط واجب کرده اند که طواف نساء را انجام دهد ولی اکثر مراجع فرموده اند اشکالی نداردوتمام محرمات احرام براو حلال میشود.

سه چیز را بین عمره تمتع واحرام حج نباید انجام داد:

۱- سر نتراشد ۲- عمره مفرده انجام ندهد ۳- از شهر مکه خارج نشود.

توجه: سر تراشیدن بجای تقصیر در عمره تمتع غیر از سر تراشیدن بین عمره و حج است لذا سرتراشیدن به جای تقصیر در عمره ی تمتع به نظر همه ی مراجع جایز نیست ولی در سرتراشیدن بین عمره وحج اختلاف است.

سر تراشیدن بین عمره و حج تمتع(م ۸۹۳- ج ۹۰۳)

(آیات عظام بهجت- فاضل- سیستانی): اشکال ندارد.

(آیات عظام اراکی- گلپایگانی- مکارم و صافی): بنابر احتیاط واجب

جایز نیست.

(بقیه مراجع): جایز نیست.

* عمره مفرده بین عمره و حج تمتع جایز نیست

۱ (۱)

(مسأله ۹۰۹- ج ۱۸۰ و ۹۱۸)

* اگر بین عمره و حج تمتع عمره مفرده انجام داد:

(آیت الله سیستانی): عمره تمتع باطل می شود.

(آیت الله فاضل): اگر در دو ماه قمری انجام شود، عمره تمتع باطل میشود.

(بقیه مراجع): عمره تمتع باطل نمی شود.

توضیح:

در این مورد به نظر(آیات عظام سیستانی و فاضل) عمره مفرده ای که انجام داده به جای عمره تمتع قرار می گیرد و صحیح است و کفایت از حجةالاسلام می کند.

آیت الله تبریزی فرموده اند: اگرعمره ی مفرده در ماه دیگر واقع شود عمرهی مفرده او صحیح است وعمره ی تمتع او که درماه قبل انجام شده تبدیل به عمرهی مفرده می شود لذا می تواند عمره ی مفرده ی دوم را بجای عمره ی تمتع قراردهد وحج تمتع انجام دهد اما اگردوعمره در یک ماه انجام شودمشکلی برای حج او پیدا نمی شود.

۱- ۱-(آیت الله بهجت): محتمل است اشکال نداشته باشد.

تبدیل عمره مفرده به عمره تمتع

سئوال: آیا می شود نیت را از عمره مفرده به عمره تمتع تبدیل کرد؟
(در مورد کسیکه قصد حج نداشت و عمره مفرده انجام داده بعداً تصمیم انجام حج تمتع گرفت)(م ۱۸۲- ۱۹۷- ۹۳۰ و ۱۳۲۲)
در صورتی که عمرده مفرده در اشهر حج(شوال ذیقعده ذی الحجه) باشد.
در حج استحبابی اشکال ندارد.
(آیات عظام صافی- مکارم- گلپایگانی): جایز نیست
(امام): بنابر احتیاط واجب جایز نیست.
(آیت الله بهجت): هم در حج واجب و هم در حج مستحب بنابر احتیاط واجب عدول نکند مگر در ضیق وقت.
(بقیه مراجع): فرقی بین حج واجب و استحبابی نیست و می توان آن رابه جای عمره تمتع قرار داد.
* توجه: این مسأله مربوط به اشخاصی است که بعد از عمره ی مفرده تصمیم بگیرند تا زمان حج در مکه با قی بما نند وحج تمتع انجام دهند.

خروج از مکه بین عمره و حج تمتع

(م ۹۴۳- ۹۱۱- ۹۱۰- ۲۳۸- ۹۲۰)(ج ۹۱۹- ۲۰۰)

۱- اگراحتمال می دهدکه تاهنگام بازگشت به مکه اعمال حج ازاو فوت می شود خروج از مکه جایز نیست.

۲- اگر بداند اعمال حج از او فوت نمی شود.(مثلًا تا جده یاعرفات برود و برگردد)

(آیات عظام بهجت- خامنه ای- فاضل- مکارم): جایز است و اشکال ندارد.

(آیت الله سیستانی): خروج برای انجام کاری ولو غیر ضروری اشکال ندارد.

(آیت الله خوئی): در غیر مورد ضرورت خروج جایز نیست.

(بقیه مراجع): در غیر مورد ضرورت بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

اگر ضرورت اقتضاکرد(مثل خدمه حج که باید به عرفات بروند وبرگردند)

در این صورت خارج شدن جایز است.

حکم محرم شدن به احرام حج در صورت خروج بین عمره و حج تمتع:

(آیات عظام امام- صافی): بنابر احتیاط واجب محرم به احرام حج شده وخارج شود.

(آیات عظام اراکی- تبریزی- خوئی): باید محرم به احرام حج شده خارج شود.

(آیات عظام گلپایگانی- صافی مکارم): اگر محرم شدن حرجی است و مشقت دارد جایز است بدون احرام خارج شد.

(بقیه مراجع): خروج برای ضرورت جایز است واحرام حج لازم نیست.

رفتن به غار حرا در بین عمره و حج تمتع:(مسأله ۹۱۶- ج ۹۲۷)

(آیات عظام تبریزی- مکارم- خویی- فاضل- بهجت و خامنه ای):

اشکال ندارد.

(آیت الله سیستانی): بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

(آیت الله بهجت): اگر عمره او درماه ذیقعده بوده و خروج از مکه صدق کند

احتیاطاً مجدداً برای عمره تمتع محرم شود وعمره تمتع را دو مرتبه انجام دهد.

انجام عمره تمتع در ذیقعده و خروج از مکه

کسی که عمره او در ماه ذیقعده انجام شده اگر در ماه ذیحجه قبل از اعمال حج از مکه خارج شد لازم است برای ورود به مکه و حرم محرم شود و با خروج از مکه به نظر(آیات عظام سیستانی، مکارم، فاضل) عمره تمتع قبلی او باطل شده و باید مجدداً عمره انجام دهد.

نظر آیت الله بهجت در این مسأله احتیاط واجب است.

ولی(آیات عظام خامنهای- صافی) میفرمایند اگر چه وظیفه او این است که مجدداً محرم شود ولی اگر بدون احرام وارد مکه شد عمره تمتع او باطل نمی شود.

به نظر(حضرات آیات امام و زنجانی) تا ۳۰ روز محرم شدن لازم نیست.

* توجه: خدمه کاروان در صورتی که عمره تمتع آنها در ماه ذیقعده انجام شده اگر درماه ذیحجه بخواهند به عرفات و مانند آن بروند به مسأله فوق دقت نمایند.

ثبوت اوّل ماه

سئوال: حکم متابعت از اهل سنت برای شیعه در رؤیت هلال؟(م ۱۳۵۲)

۱-(همه مراجع): اگر علم به خلاف نباشد کافی است.

۲- اگر علم به خلاف پیدا شد.

(آیات عظام بهجت- صافی گلپایگانی): در صورت ناچاری اشکالی ندارد.

(آیات عظام خوئی- تبریزی): درصورت امکان باید وقوفین ولو اضطراری مطابق باواقع انجام شود واگر انجام وقوف اضطراری ممکن نبود حج باطل است.

(آیت الله سیستانی): بنابر احتیاط واجب مثل نظر آیت الله خوئی وتبریزی

(آیات عظام فاضل- مکارم- خامنه ای- امام): ولو با علم به خلاف تبعیت کند کافی است.

(آیت الله اراکی): اگر خلاف تقیه نباشد احتیاط کند.

* معمولاعلم به خلاف پیدانمی شود و اغلب شک است لذا مشکلی ایجاد نمی شود.

ص: ۱۱۰

بخش سوم

اشاره

واجبات حج

عرفات

مشعر

واجبات منی

واجبات بعد از اعمال منی

حج تمتع

محل احرام حج تمتع شهر مکه و افضل آن مسجدالحرام است.(توضیح آن قبلًا در بحث میقات ذکرشد)
اگر کسی به عرفات رفت و فراموش کرد که محرم شود اگر ممکن است به مکه برگردد. اگرممکن نیست همانجا محرم شود.(م ۹۴۷)

وقوف عرفات:

وقت وقوف عرفات از ظهر روز عرفه است تا پایان روز.
وقوف در عرفات و مشعر از ارکان حج است ولی رکن حج مسمای وقوف است یعنی اگر مقداری از زمان وقوف واجب را درک کند رکن حج را درک کرده است.

شروع زمان وقوف (م ۹۶۰)

(آیات عظام سیستانی- تبریزی- خوئی- خامنهای): می تواند وقوف را به مقدارخواندن نماز ظهر وعصر و مقدمات آن تاخیر بیاندازد.
(بقیه مراجع) فرموده اند احتیاط واجب آن است که وقوف را از اول ظهر تاخیر نیندازد.(گفتن این مسئله به زوار ضرورتی ندارد)

اختلاف در پایان روز:

غروب(مخفی شدن قرص خورشید)

مغرب(حمره مشرقیه از بالای سربگذرد)

* فاصله بین‌غروب ومغرب واقعی حدود ۱۰ تا ۱۵ دقیقه است.

(آیت الله خوئی): انتهای روز غروب است ولی وقت نماز مغرب وافطار مغرب است.

(آیات عظام وحید- سیستانی- تبریزی): دراین فاصله بین غروب ومغرب(۱۰ دقیقه) احتیاط کند نمازظهر و عصررا از غروب تأخیر نیندازد و نماز مغرب راهم انجام ندهد و اگر ظهر وعصر را در این فاصله خواند نیت ادا و قضا نکند.

(آیات عظام مکارم- بهجت): ملاک غروب است(غروب و مغرب به نظر ایشان یکی است) حتی می توان پس از غروب روزه را افطار کرد(مثل اهل سنت).

(بقیه مراجع): ملاک مغرب است پس نماز عصر بعد از غروب ادا است.

*** در مورد نیت دروقوف در عرفات اینگونه نیت را بگوئیم.**

«ما می مانیم(وقوف می کنیم) از اول ظهر تا مغرب در این سرزمین الهی برای حج تمتع قربهً الی الله».

* اگر کسی قبل از مغرب عمداً از عرفات خارج شودودیگر بر نگردد باید یک شتر کفاره بدهد یا اگر نمی تواند ۱۸ روز، روزه بگیرد.

* اگر کسی در اورژانس عرفات است مواظب باشیم که اوّل ظهر حتماً کسی در اورژانس نیت را به او بگوید.

(آیات عظام امام- بهجت): وقوف او باطل است.

(بقیه مراجع): اگر از قبل از خواب قصد وقوف داشته است.

وقوف او صحیح است.

* بالارفتن از جبل الرحمه درزمان وقوف مکروه است.

وقوف اضطراری عرفات:

* وقت آن مقداری ازشب دهم است مابین مغرب تا طلوع فجر.

* اگر کسی اختیاری یکی از وقوفین(مشعر یا عرفات) را عمداً ترک کندحج اوباطل می شود.

* در صورتی که بخاطر عـذری نتوانست وقوف اختیاری را درک کند می تواند وقوف اضـطراری را درک کند اگر بخاطر عذر هر دو وقوف اضطراری یایک اختیاری و یک اضطراری یا فقط یک اختیاری را درک کند حج او صحیح است.

* البته در صورتی که فقط اختیاری عرفه رادرک کند اختلاف فتوا هست.

* گـاهی چـادر هـای ایرانیهـا نزدیـک به انتهای عرفات است و مسـجدنمره قسـمتی از آن درعرفات و قسـمتی در خارج از محـدوده عرفات است. مواظب باشیم از این محدوده درزمان وقوف خارج نشویم.(به زائرین تذکر داده شود.)

* اول ظهر امام زمان(عج) وارد صـحرای عرفات می شوندهمچنین شب دهم درمشـعر حضور دارند و طبق روایا ت همه حضـرت را می بینند ولی نمی شناسند موقع ظهر عرفه به زوار یادآوری شود.

وقوف مشعر:

وقت آن طلوع فجر تا طلوع آفتاب(بین الطلوعین) است.

(آیات عظام سیستانی- صافی- بهجت- مکارم): مقداری از شب تا طلوع آفتاب وقت وقوف است.(م ۹۸۴)

پس اگر مقداری از شب را با نیت وقوف کند و قبل از طلوع فجر از مشعرخارج شود حج او صحیح است، اگر چه معصیت کرده و باید کفاره دهد.

(آیت الله سیستانی): درصورت جهل کفاره لازم نیست.

* بهتر است در مشعر ذکر خدا گفته شود خداوند در قرآن فرموده «فاذا افضتم من عرفات فاذکروا الله عند المشعر الحرام»

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): احتیاط واجب می کنند که مقداری ذکر خدا گفته شود.

(آی تالله مکارم): فتوا می دهندکه ذکر خداگفته شود.

* وقوف اختیاری مشعر برای خانمها، مریضها و افرادی که آنها را همراهی می کنند مقداری ازشب دهم است‌حتی اگرخانمی ازنظر جسمی قوی باشدلازم نیست بین الطلوعین رادرمشعر بماند.

خارج شدن‌ازمشعر(امام): بنابراحتیاط واجب قبل ازنصف شب خارج نشود.

برای بانوان(بقیه‌مراجع): اگر قبل‌ازنصف شب خارج شود اشکال ندارد.

توجه: دقت کنیم وقوف در مشعر انجام شود، توجه داشته باشیم که تابلوی مشعر وتابلوی منی کجا است تا یقین کنیم در مشعر وقوف کرده ایم. همچنین هنگام نیت دقت کنیم کسی خواب نباشد.

* اگر بانوان تا طلوع فجر هنوز در سرزمین مشعر بودند بهتر است دوباره نیت را بگوئیم تا توجه به وقوف اصلی پیدا شود.

انواع وقوف در مشعر

وقوف اختیاری مشعر

۱- درمورد عموم افراد: از طلوع فجر تا طلوع آفتاب

۲- برای معذورین(خانمها، مریضهاو همراهان آنان): مقداری ازشب دهم

وقوف اضطراری مشعر:

وقت آن از طلوع آفتاب تا ظهر روز دهم است.

مقداری از این زمان را بایدبه قصد وقوف اضطراری درمشعر بماند.

توجه: تعبیر به وقوف اختیاری در شماره ۲ بخاطر آن است که بانوان در حال اختیار میتوانند در شب وقوف کنند و بروند.

نیت وقوف در مشعر:

نیت برای خانمها:

مقداری از شب را می مانم دراین سرزمین الهی برای حج تمتع قربهٔ الی الله.

نیت برای آقایان:

از اذان صبح تا طلوع آفتاب، در این سرزمین مقدس برای حج تمتع، میمانم قربهٔ الی الله.

درموردآقایان لازم است یکباردرشب هنگام ورود به مشعر نیت کنند و یکبار هنگام اذان صبح (۱).

۱- در مشعر پس از نماز صبح دعای ندبه بخوانید.

* خدمه ای که همراه معذورین می روند در صورت امکان باید وقوف اختیاری مردان را درک کنند.

اگر نائب باشند و وقوف اختیاری را درک نکنند.(در غیر از عذر طاری)

(آیات- عظام بهجت- تبریزی خوئی- گلپایگانی): بنابر احتیاط واجب نیابت باطل است.

(آیات عظام صافی- فاضل- خامنه ای- اراکی- امام): نیابت صحیح نیست.

(آیات عظام مکارم- سیستانی): نیابت صحیح است.(م ۱۲۶)

(آیات عظام تبریزی- خوئی- فاضل): همراهان معذورین اگر چه نایب نباشند اگر بتوانند باید برای درک وقوف اختیاری مردان برگردند.(م ۹۸۳)

(آیات عظام خوئی- تبریزی): همراهان معذورین اگر وقوف اختیاری را درک نکردند، باید برای وقوف اضطراری به مشعر برگردند.

(فتوای همه‌مراجع): اگر این شخص همراه خانمها برود و برگردد و وقوف اختیاری مردان را درک کند نیابت صحیح است.(بعضی ازمراجع رفتن و برگشتن را معصیت میدانند)

ص: ۱۱۷

خروج مردان ازمشعر قبل از طلوع فجر(م ۹۸۰- ۹۸۴- ج ۹۷۹)

(آیات عظام سیستانی- مکارم- بهجت- صافی- گلپایگانی) اگر مردی مقداری از شب را درمشعروقوف کرد و قبل از طلوع فجر از مشعر خارج شد رکن حج را درک کرده است لذا حج او صحیح است. اگرچه معصیت کرده و باید یک گوسفند کفاره دهد (۱).

(آیات عظام تبریزی- خوئی): حج او باطل است مگر این که جاهل باشدکه در این صورت حج او صحیح است.

(آیت الله فاضل): حج او باطل است.

(بقیه مراجع) بنابر احتیاط واجب حج او باطل است.

۱- آیت الله سیستانی در صورت جهل کفاره لازم نیست.

اعمال منی:

رمی- قربانی- تقصیریا حلق(در روز دهم)

ترتیب بین اعمال منی:

۱- ترتیب بین رمی و قربانی.

۲- ترتیب بین قربانی و حلق.

ترتیب بین رمی و قربانی(م ۱۰۲۸)

(آیات عظام تبریزی- خوئی- فاضل- گلپایگانی): ترتیب لازم است.

(بقیه مراجع): بنابر احتیاط واجب ترتیب لازم است.

ترتیب بین قربانی و حلق(یا تقصیر) درحال اختیار.(م ۱۱۳۹)

(آیات عظام خامنه ای- مکارم): واجب است.

(آیت الله سیستانی): در صورتی که قربانی را تهیه کرده باشد اشکال ندارد که قبل از قربانی حلق یا تقصیر انجام دهد ولی محرمات احرام بر او حلال نمی شود.

(بقیه مراجع): بنابر احتیاط واجب حلق و تقصیر باید بعد از قربانی باشد.

* نتیجه: ترتیب بین اعمال منی لازم است، اول رمی جمره عقبه، دوم قربانی، سوم حلق یا تقصیر.

ص: ۱۱۹

اگر کسی برخلاف این ترتیب عمل کند:(م ۱۱۴۰)

(آیات عظام خامنه ای- مکارم- بهجت): اگر عمداً باشد معصیت کرده ولی اعاده لازم نیست. وسهواً اشکال ندارد و مجزی است.

جهلًا و سهواً اشکالی ندارد.

عالماً و عامداً احتیاط واجب در اعاده است.

(آیات عظام گلپایگانی- خوئی و تبریزی): در صورت علم وعمد اعاده لازم است.

* یکی از مصدایق سهو جائی است که شخصی که نائب در قربانی است فکر میکرده رمی منوب عنه انجام شده لذا برای او قربانی کرده، بعداً معلوم شد رمی او انجام نشده است.

* ترتیب در صورت جهل وسهو تکلیفی است لذا از نظر وضعی اگر کسی قربانی را قبل از رمی انجام داد لازم نیست اعاده کند چون معمولًا به خاطر جهل یا سهو است.

ص: ۱۲۰

رمی:

دهم فقط جمره عقبه

یازدهم و دوازدهم جمرات اولی، وسطی، عقبه

مسئله مهم این است که قبلاً ستونی برای رمی کردن بود ولی الآن به جای ستون دیواری ساخته اند که جای ستون قبلی احتمالًا وسط این دیوار است.

حال وظیفه ما در انجام رمی چیست؟ آیا باید قسمت وسط دیوار رمی شود؟

(آیات عظام فاضل- صافی- مکارم- بهجت- نوری): رمی به هر کجای دیوار کافی است

(آیت الله مکارم): حتی اگر سنگ به دیوار نخورد و داخل حوضچه بیفتد کافی است، آنچه لازم است انداختن سنگ در حوضچه ی فعلی است.

(آیت الله سیستانی): بنابراحتیاط واجب اگر محل سابق را تشخیص ندهد باید محلهای متعدد را رمی کند تا یقین کند محل سابق را رمی کرده است.

(به مقلدین ایشان می گوئیم رجوع به غیر کنند)

(بقیه مراجع): اگر بدون عسر و حرج می تواند محل جمره سابق را تشخیص دهد همان جمره سابق را رمی کند.(یعنی وسط دیوار)

تشخیص محل جمره سابق

گفته شده جای ستون قبلی وسط دیوار است. ولی این مطلب ثابت نیست.

* در رمی جمره عقبه از سمت چادرها که بطرف جمرات می آئیم قسمتی از طرف راست دیوار جمره خارج از منی است به خاطر رعایت احتیاط به نظرهمه مراجع این قسمت را رمی نکنید.

با توجه به اینکه بعضی از مراجع فرموده اند: اگرمی توانید قسمت وسط جمرات را رمی کنید اگر زائری خارج از قسمت وسط رمی نموده بود از او می پرسیم مقلد کدام مرجع است اگر مقلد(آیات عظام فاضل- صافی- مکارم- بهجت) بود اشکالی ندارد، در غیر این صورت رمی را اعاده نماید.

از کدام طرف باید رمی نمود؟

در مورد جمره اولی و جمره وسطی: از هر طرفی رمی نماید اشکالی ندارد.
در مورد جمره عقبه(آیات عظام فاضل- سیستانی): بنابر احتیاط واجب پشت به قبله رمی کند(از طرف چادرها روبرو رمی شود) چون بقیه مراجع رمی از هر طرف را جایز میدانند می توان رجوع به غیر نمود بنابراین در جمره عقبه هم رمی از هر طرف کافی است.

محل جمرات

از سمت چادر ها وقتی زیر سقف رد می شویم اول جمره اولی بعد جمره وسطی وسپس جمره عقبه است. باید توجه داشت بعضی از پشت محوطه که مسقف نیست به سوی جمره می آیند، دقت داشته باشند که جمره ی عقبه با جمره اولی یا وسطی اشتباه نشود، تابلوی جمره عقبه مشخص است، روی بعضی از تابلوها نوشته شده(الی الجمره العقبه) این تابلو علامت آن است که جمره عقبه به این سمت است نه اینکه اینجا جمره عقبه است، مواظب باشیم اشتباه نکنیم.

شرایط سنگها (حصی)

۱- خیلی ریز یا خیلی درشت نباشد(به اندازه یک فندقِ درشت باشد خوب است).
۲- سنگها از حرم باشد(میتوانند از کنارمحل سکونت خود درمکه در داخل حرم سنگ بردارند ولی مستحب است از مشعر برداشته شود).
۳- بکر باشد.(یعنی این سنگها قبلًا برای رمی جمره استفاده نشده باشد).
۴- مباح باشد.
* به زائرین بگوئیم از سنگهای نوک تیز بر ندارند.
* چون ۴۹ سنگ باید زده شود بهتر است حدود ۷۰ سنگ بردارند تا اگر خطا رفت مشکلی پیدا نشود.

* بعضی از سنگها سفت است و بعضی خالدار اینها سنگهای طبیعی مشعر است، اشکالی ندارد.

* پاک بودن سنگها لازم نیست. (۱)

* برای رمی با وضو بودن و پاک بودن بدن و لباس لازم نیست.

وقت رمی جمرات

وقت اختیاری آن از طلوع آفتاب تا غروب آفتاب است.

واجبات رمی

واجبات رمی ۵ تاست:

۱- نیت ۲- باید ریگها را با دست بیندازد ۳- یقین کند که سنگ به جمره خورده است. ۴- تعدار ریگها باید ۷ عدد باشد(اگرقصد کند که ۸ تا بزنـد باطل است ولی اگراحتیاطی باشـد اشـکال نـدارد و مثل زیاده در طواف نیست) ۵- به تدریـج بزنند، ۷ تـا را با هم نیندازند.

* ظن در رسیدن به جمره یا ظن در تعـداد سـنگها اعتبار نـدارد مثلًا اگر احتمال قوی داد که ۷ تا سـنگ زده است یک سنگ دیگر بزند تا مطمئن شود.

* اگر کسی شک درتعدادریگهاکرد:

اگرشک در زیاده بود مهم نیست، اشکالی ندارد.

اگر شک درنقیصه بود بیشترمی زند تا یقین کند ۷ تا تکمیل شده است.

رمی روز دهم

برای افرادیکه جایز بود از مشـعر شب دهم کوچ کننـد جایز است شب دهم رمی جمره عقبه را انجام دهنـد. حتی اگر در روز بتوانند رمی کنند در شب دهم اختیاراً میتوانند رمی کنند. البته همراهان آنها باید در روز رمی کنند.

۱- ۱-(آیت الله بهجت): احتیاط این است که سنگها پاک باشد.

رمی در روزهای یازدهم و دوازدهم

کسانیکه نمی تواننـد در روز رمی کننـد می تواننـد در شب رمی کنند(مثلًا در روز توانایی پیاده راه رفتن در آفتاب را نداشـته باشـند البته در زمانی که هوا سـرد است مورد نـدارد لذا فقط افراد پیر ومریض که عاجزند اگر نمی توانند برای رمی به جمرا ت بروند باید نایب بگیرند).

اگر کسـی در روز دهم می توانـد ظهریا عصـر خودش رمی کند(چون صـبح شـلوغ است) باید خودش رمی کند و نمی تواند صـبح نائب بگیرد.

نظر مراجع در مورد رمی بانوان در شب:

رمی شب دهم: اتفاقی است.

رمی مربوط به روز یازدهم و دوازدهم اختلافی است.

(لازم نیست ازقبل به زائران بگوئیم عملًا وظیفه آنها را مشخص می کنیم).

ص: ۱۲۶

سؤال: اگر کسی نمیتواند در روز رمی کند در چه شبی باید رمی کند؟

(م ۱۲۸۳– ۱۲۵۷)

(آیات عظام خوئی– تبریزی): باید در شب قبل رمی کند وشب بعد کافی نیست.

(آیت الله بهجت): احتیاط واجب عدم کفایت رمی شب بعد است.

(آیت الله سیستانی): به طور کلی اصلًا رمی در شب یازدهم و دوازدهم نداریم، رمی در شب مخصوص شب دهم است، اگر کسی روز یازدهم و دوازدهم نمیتواند رمی کند و شب می تواند باید در روز نائب بگیرد.(مقلدین آیت الله سیستانی برای عمل به این مسأله مشخص باشند).

(آیت الله گلپایگانی): باید در شب قبل رمی کند و اگر نتواند شب بعد کافی است.(آیات عظام خامنهای– صافی): رمی روز دهم تنهادر شب دهم انجام شود ولی رمی روز ۱۱ و ۱۲ درشب بعد هم کافی است.

(بقیه مراجع): به طور کلی شب بعدکافیست.

(آیت الله مکارم): رمی شب ۱۱ و ۱۲ چه قبل چه بعد اختیاراً برای خانمها جایز است.

اگر در شب میتواند خودش رمی کند لازم است خودش رمی کند و نباید نایب بگیرد و اگر شب نمیتواند، نایب بگیرد:(م ۱۲۸۶)

(آیات عظام اراکی– بهجت– تبریزی– صافی– خامنه ای– گلپایگانی):

فتوا داده اند.

(آیات عظام فاضل– مکارم): احتیاط واجب کرده اند.

(امام): میتواند نایب بگیرد، یا خودش در شب رمی کند.

* هیچ یک از مراجعی که رمی در شب را جایز می دانند قبل یا بعد از نصف شب را ملاک نمی دانند و اینکه بعضی از کاروانها رمی روز یازدهم را قبل از ساعت ۱۲ شب و رمی روز دوازدهم را بعد از ساعت ۱۲ انجام می دهند بی اساس است.

* به طور کلی اگر کسی نمیتواند نه در شب و نه در روز رمینماید مثل پیران، در مورد اینها نیابت در رمی شب کافی نیست و باید رمی نیابتی حتماً در روز باشد.(م ۱۲۵۹)

* نیابت باید حتماً معلوم باشد و اگر کسی بخواهد برای رمی از دیگری نیابت کند باید قبلًا نیابت گرفته باشد.

(آیت الله بهجت): اگر یقین به رضایت او داشته باشد اذن گرفتن لازم نیست.

رمی در طبقه دوم یا طبقات فوقانی(مسئله ۱۲۸۴)

(آیات عظام خامنه ای- بهجت- فاضل- اراکی- امام): رمی در طبقه دوم جایز است.

(آیت الله مکارم): در صورت ازدحام جایز است.

(آی ات عظام تبریزی- سیستانی- خوئی- صافی- گلپایگانی): بنابر احتیاط واجب جایز نیست(در صورت ازدحام رجوع به غیر شود.)

نکاتی در مورد رمی(م ۱۲۶۷- ۱۲۶۸)

* رمی جمرات روز یازدهم و دوازدهم باید به ترتیب انجام شود(اولی وسطی و عقبه) و اگربه ترتیب نبود باید اعاده کند به طوری که ترتیب حاصل شود.

* اگر رمی قضا شد مثلًا روز یازدهم نتوانست خودش انجام دهد و نتوانست نائب بگیرد باید ابتدا قضای روزی که قضا شده را به جا آورد تا کامل شود سپس رمی همان روز(روز دوازدهم) را انجام دهدبه طوری که ترتیب حاصل شود.

* کسی که در رمی نایب می شود لازم نیست رمی هر سه جمره را برای خود تمام کند بعداً از اوّل برای نایب شروع کند بلکه در هر جمره، رمی خود را که انجام داد رمی نیابتی را هم انجام می دهد بعداً سراغ جمره ی بعدی می رود.

ص: ۱۲۸

اگر نتوانست رمی روز یازدهم ودوازدهم را انجام دهد:

می تواند روز سیزدهم قضا نماید و اگر انجام نشد بایدبنابر احتیاط واجب سال بعد خودش یا دیگری در ایام تشریق قضای آن را به جاآورد.

(آیات عظام مکارم- گلپایگانی- صافی): قضا درسال آینده لازم است.

(آیت الله بهجت): اگر میتواند در سال بعد خودش انجام دهد و اگر نتوانست

بنابر احتیاط نیابت بگیرد.

(آیت الله سیستانی): قضا درسال آینده احتیاط استحبابی است. ۱ (۱)

* اگر کسی در رمی نائب گرفت و بعد عذرش برطرف شد(مثلًا پیش از ظهر نائب گرفت و بعد ازظهر عذرش برطرف شد)

۱- اگر مأیوس از رفع عذر بوده:

(آیات عظام خامنه ای- فاضل- صافی- بهجت): لازم نیست خودش

اعاده کند.

(آیات عظام خوئی- تبریزی- سیستانی- مکارم): بنابر احتیاط واجب

خودش هم اعاده کند.

۲- اگرمأیوس از رفع عذر نبوده باید خودش هم اعاده کند.

۳-(امام): به طور کلی اعاده لازم نیست.(م ۱۲۷۱- ۱۲۷۰- ۱۰۱۷)

۱- ۱-(آیات عظام خوئی- تبریزی- سیستانی): کسیکه قضای رمی چند روز را انجام می دهد احتیاط آن است که بین قضای یک روز و روز بعد یک ساعت فاصله بیندازد، همچنین بین قضای روز قبل ووظیفه ی ادائی امروز.

شرائط قربانی

۱- یکی از سه حیوان، شتر گاو یا گوسفند قربانی شود.

۲- شتر ۵ سال کامل، گاو و بز دو سال کامل و گوسفند یک سال کامل داشته باشد.

۳- حیوان سالم باشد.

۴- خیلی پیر نباشد.

۵- تام الاجزاء باشد.

۶- لاغرنباشد.

۷- خصی نباشد.(خصیتین او را در نیاورده باشند)

۸- بیضه او را نکوبیده باشند.(مرضوض نباشد)

۹- دراصل خلقت بی دم نباشد.(بعضی گفته اند بی گوش و بی شاخ نباشد)

۱۰- در اصل خلقت بی بیضه نباشد.

* موارد(۳- ۴-- ۹) اختلافی است. لذا در جزئیات این مسائل به مناسک مراجعه شود.

* اگر گوش حیوان سوراخ شده یا شکاف داشته باشد اشکالی ندارد.

* شاخ یک پوسته روئی دارد، اگر پوسته روئی شکسته باشد اشکال ندارد.

تاخیر ذبح از روز عید بدون عذر(م ۱۰۳۲- ۱۰۳۳- ج ۱۰۲۸)

(آیات عظام صافی- مکارم- سیستانی- گلپایگانی- اراکی): تا آخر ایام تشریق اشکال ندارد.

(آیت الله بهجت): بنابر احتیاط تاخیر جایز نیست تکلیفاً(یعنی قربانی باطل نمیشود ولی معصیت کرده است)

(بقیه مراجع): بنابر احتیاط واجب اختیاراً تاخیر نیندازد ولی به خاطر عذر تا اخر ایام تشریق اشکال ندارد.

اگر از ایام تشریق تاخیربیندازد:

(آیت الله سیستانی): حج او باطل است.

(بقیه مراجع): معصیت کرده ولی حج او صحیح است.

(آیت الله سیستانی): باید به جای قربانی روزه بگیرد واحتیاط مستحب انجام قربانی تاآخر ذیحجه است.

(بقیه مراجع): تا آخر ذیحجه می توان قربانی نمود.

* سابقاً آیت الله مکارم نظرشان این بود که نبایـد گوشت قربانی از بین برود و در ایران قربانی را انجام دهند به همین جهت تأخیر تا آخر ذی الحجه را جایز می دانستند.

اما الآن با توجه به اینکه گوشت قربانی مصـرف می شود و اسـراف نمی گردد نظر ایشان تأمین است لـذا به همه زوار گفته می شود همانجا قربانی نمایند واز ایام تشریق عمداً تأخیر نیندازند.

* چون امروزه قربانگاه مکانیزه شده به همین دلیل گاهی قربانی بعضـی از افراد به روز یازدهم تاخیر می افتد به آنها بگوئیم اشکالی ندارد و آمادگی ماندن بیشتر در لباس

احرام را به آنان بدهیم یعنی به آنها توجه دهیم که بودن در احرام ثواب دارد و این لباس، لباس اطاعت است هر چه بیشتر در تن ما باشد بهتر است.

* قربانی در قربانگاه فعلی که خارج از منی است مجزی است چون امکان قربانی در منی وجود ندارد.

توضیح: چون در حال حاضر قبل از رفتن به حج فیش قربانی را تهیه می کنند باید مدیر کاروان در جلسه ای از همه افراد به طور عمومی زبانی وکالت بگیرد و امضاء کردن تنها کافی نیست چون بعضی متوجه نیستند برای چه امضاء می کنند یا سواد ندارند. ضمناً دقت شود که به گونه ای وکالت بگیرد که به هرکس خواست ذبح را واگذار کند. بعضی می گویند می خواهیم خودمان قربانی کنیم انجام این کار مهم نیست چون هیچ قسمتی از قربانگاه فعلی داخل در منی نیست. قربانگاه فعلی چهار قسمت است و یک قسمت آن مخصوص ایرانیان است. و در خارج از قربانگاه فعلی هم اگر کسی قربانی کند قربانی او در شرایط فعلی در منی واقع نمی شود.

ذبح درشب

(م ۱۰۸۰- ج ۱۰۳۰)

(آیات عظام بهجت- مکارم- صافی- امام): اشکال ندارد کافی است.

(آیات عظام خوئی- فاضل): کفایت نمی کند اگرانجام داد باید در روز اعاده کند.

(آیات عظام خامنه ای- تبریزی- سیستانی- گلپایگانی- اراکی): بنابر احتیاط واجب درشب ذبح نکند.

باید تاکید کرد که ذبح در شب انجام نشود. یا اینکه اسامی افرادی که مرجع تقلیدشان ذبح در شب را مجاز میدانند جدا شود تا مشکلی پیش نیاید.

مؤمن بودن ذابح(م ۱۰۴۳- ۱۰۴۲ ج ۱۰۷۲)

(امام): لاز م است که ذابح مؤمن(شیعه ی دوازده امامی) باشد(هم نائب وهممُجری).

(آیات عظام خامنهای- فاضل- اراکی): اگر ذابح مجری باشد ولی نائب نباشد.

ص: ۱۳۳

(یعنی ما گوسفند را آماده می کنیم و نیت می کنیم فقط او سر گوسفند را ببرد) اشکالی ندارد.

(بقیه مراجع): مسلمان بودن کافیست.

ذبح باکارد استیل(م ۱۰۹۴- ج ۱۱۲۱)

(آیات‌عظام امام- گلپایگانی- اراکی): جایزنیست(حتما بایدآهنی باشد).

(آیت‌الله سیستانی): بنابر احتیاط واجب جایز نیست(می‌توان رجوع به غیرکرد).

(آیت الله صافی): اگر محرز نباشد که استیل آهن است صحیح نیست.

(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

قربانی با پول خمس نداده:

اگر به ذمه بخرد اشکالی ندارد و حج او باطل نیست.

ولی الآن چون اول پول را می دهند و فیش می گیرند، این پول برای قربانی معین است لذا مناسب است احتیاط شود و قبلًا خمس آن پرداخت شود تا اشکالی در اعمال حج پیدا نشود.

ص: ۱۳۴

تثلیث قربانی(م ۱۰۷۷- ۱۰۴۰- ج ۱۰۸۲)

۱- صدقه به فقیر داده شود.

قربانی باید سه قسمت شود ۲- هدیه به مؤمن داده شود.

۳- قسمتی از آن را بخورد.

در مورد قسمت سوم چون احتمال ضرر می رود حکم آن منتفی است ولی در مورد ۲ قسم دیگر:

(آیت الله گلپایگانی): تثلیث باید صورت بگیرد.

(آیت الله مکارم): باید قسمتی از آن به فقیر داده شود.

(آیت الله سیستانی): صدقه دادن به فقیر بنابر احتیاط واجب لازم است ولی هدیه دادن و خوردن واجب نیست.

(آیات عظام بهجت- صافی- تبریزی- خوئی- اراکی): بنابر احتیاط واجب تثلیث بشود.

(آیت الله وحید): به فقیر دادن را واجب می دانند ولی نسبت به دو سهم دیگر

احتیاط واجب کرده اند.

(آیات عظام امام- فاضل- خامنهای): تثلیث واجب نیست.

(آیات عظام سیستانی- بهجت- تبریزی- خوئی): اگر تثلیث نکرد حصهی فقیر را ضامن است.

سؤال: آیا هر یک از سه قسمت لازم است به مقدار ثلث ذبیحه باشد؟

(آیت الله بهجت): لازم نیست.

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): احتیاط واجب آن است که صدقه و هدیه کمتر از ثلث نباشد.

(سایر مراجعی که تثلیث را احتیاطاً لازم می دانند): هر قسمت باید به مقدار ثلث ذبیحه باشد.(بنابر ظاهر کلمات اعلام).

مقلـدین آیت الله وحیـد با وجود شـرایط می تواننـد تبعیض در تقلیـد کنند و یا اگر خیلی دقیق هسـتندباید در ایران از فقیری وکالت گرفته وآنجا خودش یا دیگری سـهم فقیر را قبض کند و دور بیندازد و با فقیر مصالحه کند یعنی مثلًا مبلغ ۱۰ هزار تومان به او بدهد دیگران هم به آیت الله خامنه ای رجوع کنند.

* به نظر کسانی که تثلیث را واجب می دانند اگر این تثلیث انجام نشود معصیت کرده ولی صدمه ای به قربانی و حج نمی زند.

اگر کسی پول قربانی را ندارد:

۱۰ روز روزه بگیرد

۳ روز در حج(روزهای(۷- ۸- ۹ ذی الحجه) و اگر تاخیر افتاد در ایام تشریق روزه گرفتن حرام است و باید بعد از آن روزه بگیرد.

۷ روز در وطن

* توجه: در مورد جزئیات این مساله به مناسک مراجعه شود.

* اگر بعد از ایام تشـریق در مکه زیاد می ماند و می خواهد ۷ روز دیگر را هم در مکه روزه بگیرد باید قصد ده روز داشـته باشد و به مقداری صبر کند که اولین کاروان حرکت کند و به محل سکونت خود برسد پس از آن می تواند ۷ روز روزه را بگیرد.

تقصیر یا حلق:

تقصیر یـا حلق بایـد حتمـاً در منی انجـام شود. در قربانگـاه حلق و تقصـیر انجـام نشود چون خـارج از منی است. بایـد به کسانی که چادرهایشان نزدیک تابلوی مرز منی است تذکر داد که خارج ازمنی حلق یا تقصیرننمایند.

همه افراد مخیرند بین حلق و تقصیر، غیر از دو گروه(م ۱۱۲۰)

۱- خانمها باید حتماً تقصیر کنند.

۲- آقایانی که سفر اول حج آنهاست:

(آیات عظام امام- خامنه ای- صافی- سیستانی- اراکی- گلپایگانی): بنابر احتیاط واجب حلق نمایند.

(آیات عظام بهجت- تبریزی- خوئی- فاضل- مکارم): مخیرند بین حلق وتقصیر.

توجه: سه گروه دیگر در مناسک آمده که چون مبتلا به نبود متعرّض نشدیم.

کسانی که قبلًا نائب بوده اند و مشرف شده اند حالا سال اول آنها محسوب نمی شود اگر چه حج او حج واجب برای خودش باشد.

توجه: مسائل تقصیر قبلًا در احکام عمره گفته شد.

چند تذکر: ۱- نظـافت در منی رعایت شود. ۲- هنگام ورود به چادرها با کفش وارد نشونـد. ۳- در جائی که سـبب مزاحمت برای دیگران است تقصیر نکنند ۴- در منی لباس نشویند تا مزاحمت برای وضو گرفتن ایجاد نشود.

* کسـی که مخیر بین حلق و تقصـیر است، اگر بخواهـد حلق کنـد و می دانـد با حلق سـر او خون می آیـد، باید اول تقصـیر کند.(م ۱۱۶۱)

* کسی که وظیفه اش حلق است و می داند با حلق سر او خون می آید:

(آیات عظام امام- خامنه ای): احوط سر تراشیدن است.

(بقیه مراجع): اول تقصـیر کند، بعد سـر بتراشد.(نظر آیت الله مکارم): در این مسأله احتیاط استحبابی است یعنی احتیاط مستحب آن است که اوّل تقصیر کند بعداً سر بتراشد.

ص: ۱۳۸

کسی که خودش تقصیر یا حلق نکرده اگر دیگری راحلق کند، آیا حلق یا تقصیر برای آن شخص کفایت می کند یا باید اعاده کند(م ۱۱۶۰- ج ۱۱۴۱)؟

(آیات عظام تبریزی- خوئی- سیستانی): حلق مجزی نیست.

(آیات عظام گلپایگانی- فاضل- صافی- مکارم): بنابر احتیاط واجب مجزی نیست.

(بقیه مراجع): کفایت می کند.

حکم حلق در صورت تأخیر قربانی از روز عید(م ۱۱۰۸- ۱۱۴۳- ۱۱۴۲)

اگر قربانی به دلیلی از روز عیدتأخیر افتاد:

(آیات عظام امام- فاضل): بنابر احتیاط واجب حلق را تاخیر بیندازد.

(آیت الله فاضل) فرموده اگر در احرام ماندن مشقت دارد لازم نیست تاخیز بیندازد.

(بطور متعارف هیچگونه مشقتی ندارد)

(آیت الله سیستانی): میتواند حلق یا تقصیر کند اما از احرام خارج نمی شود.

(آیت الله خامنهای): بنابر احتیاط واجب حلق یا تقصیر را در روز عید انجام دهد(مثلًا تا نیم ساعت به غروب صبر بکند اگر فهمید قربانی انجام نمی شود حلق را انجام دهد).

(آیات عظام اراکی- خوئی): حتما باید حلق یا تقصیردرروزعید انجام شود.

(آیات عظام صافی- تبریزی- بهجت): می تواند در روز عید حلق یا تقصیر انجام دهد.

(آیت الله مکارم): در صورتی که فیش قربانی را تهیه کرده باشد می تواند حلق یا تقصیر انجام دهد.

ص: ۱۳۹

تأخیر حلق یا تقصیر عمداً تا آخر ایام تشریق(م ۱۱۳۱- ۱۱۴۳)

(آیات عظام اراکی- گلپایگانی- خوئی- تبریزی- خامنهای- صافی- بهجت):

بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

(بقیه مراجع): تأخیر اشکال ندارد.

حلق و تقصیر در شب(ج ۹۹۹)

(در موردی که نزدیک غروب خبر می آورند که قربانی انجام شد)(م ۱۱۴۳)

(آیات عظام بهجت- خامنه ای- فاضل- امام- سیستانی): جایز است.

(آیت الله اراکی): در شب انجام نشود.

(آیات عظام تبریزی- خوئی- صافی- مکارم- گلپایگانی): بنا بر احتیاط واجب در شب حلق نکند.

* جهت رعایت احتیاط اگر در روز حلق یا تقصیر نکردند می گوئیم شب انجام ندهند و روز بعد انجام دهند.

بیتوته در شبهای یازدهم و دوازدهم: (م ۱۲۲۴)

مقدار واجب آن از غروب آفتاب تا نصف شب است.

(آیات عظام تبریزی- خامنه ای- خوئی- سیستانی- مکارم- فاضل): میتوانند نیمه دوم شب را بیتوته کنند، یعنی مخیرند بین بیتوته در نیمه اول شب و نیمه دوم شب.

(بقیه مراجع): باید نیمه اول شب را بیتوته کند.

بنابرنظرمراجعی که فرمودهاند باید نیمه اوّل شب را بیتوته کند، اگر نیمه اول را بیتوته نکرد:

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): نیمه دوم را باید بیتوته کند و بنابر احتیاط واجب کفاره دهد.

(آیات عظام امام- بهجت- اراکی): بنابر احتیاط واجب نیمه دوم را بیتوته کند و باید کفاره بدهد.(در کفاره دادن فتوا می دهند.)(م ۱۲۲۵ و ۱۲۴۳)

کیفیت محاسبه نصف شب برای بیتوته:

(آیات عظام اراکی- خامنه ای- امام): نیمه شب از غروب تاطلوع آفتاب محاسبه می شودکه ساعت نصف شب مطابق ساعت اذان ظهر است.(درمکه تقریباً ساعت ۵/ ۱۲)

(آیت الله تبریزی): اگرنصف اول شب را می ماند بنابر احتیاط واجب از غروب تا طلوع آفتاب حساب کند.

(آیات عظام گلپایگانی- صافی): ابتدای محاسبه از مغرب است.

(بقیه مراجع): نیمه شب از غروب تا طلوع فجر محاسبه می شود(که نیمه شب حدود ساعت ۴۵/ ۱۱ است) یعنی یازده ساعت و ربع بعد از ظهر شرعی (۱).

۱- در مورد نماز عشاء و آخر(آیات عظام خوئی- تبریزی): از غروب تا طلوع آفتاب

* اینجـا احتیـاط اقتضا می‌کنـد افرادی که نیمه اول رابیتوته می‌کننـد تاحـدود ساعت ۵/ ۱۲ بیتوته کننـد و کسـانیکه نیمه دوم را می خواهند بیتوته کنند از حدود ساعت ۵/ ۱۱ شروع نمایند.

* توجه: نزدیک غروب نیت را به زبان ساده برای همه بگوئیم(امشب ازغروب آفتاب تا نیمه شب اینجا می مانم برای حـج تمتع قربهٔ الی الله) چون اگر بخشی از آن را نیت نداشته باشد اشکال دارد.

اگر قسمتی از زمان بیتوته را درمنی نباشدیک گوسفند باید کفاره بدهد.

(آیت الله بهجت): اگر مقداری از اول شب را درک کند کفاره ندارد.

* چون چادرهای ایرانیان انتهای منی قرار دارد تـذکر دهیم در زمان بیتوته شب یازدهم و دوازدهم از محـدوده منی خارج نشونـد تا کفاره بر آنان واجب نشود.

* سـرزمین منی سرزمین مقدسی است و ماندن در آن جا اهمیت دارد پس خارج شدن از آن پس از نصف شب برای اعمال و یا در مسـجد الحرام عبادت کردن جای بیتوته امتیازی نیست بله جایز است به جای بیتوته ی در منی، در مکه یا در مسـجدالحرام از مغرب تا اذان صبح عبادت کند. و به کاری غیر از عبادت مشغول نشود. (۱) و (۲)

سه گروه هستند که باید شب ۱۳ در منی بمانند:

۱- کسیکه در حال احرام صید کرده است.

۲- کسیکه با همسرش در حال احرام نزدیکی کرده است.

۱- عـده ای ا ز کاروانها شب یازدهم و عـده ای شب دوازدهم برای اعمال به مکه می رونـد سابقاً شب یازدهم خلوت بود ولی الآن جمعیت زیاد است و شب دوازدهم جمعیت ملایمتر است مدیران کاروان باید دقت کنند اگر می خواهند شب یازدهم یا دوازدهم از منی خارج شوند صبر کنند تا نیمه شب شود و زودتر زائران را از محدوده منی خارج نکنند.

۲- آیت الله بهجت: بنابر احتیاط عبادت، تنها اعمال حج باشد و پس از آن به منی بر گردد.

ص: ۱۴۲

۳- کسیکه تا غروب روز دوازدهم از منی خارج نشود.

نَفْر از منی:(کوچ کردن و خروج از منی)(م ۱۲۳۷)

در روز دوازدهم نفر از منی قبل از ظهر جایز نیست.

بعضـی از افراد شب دوازدهم نصف شب از منی خـارج میشونـد. اینها بایـد توجه داشـته باشـند که بایـد تا قبل از ظهر دوباره به منی برگردند وبعد از ظهر از منی خارج شوند و همچنین باید برای رمی جمرات به منی برگردند.

* اگر کسی شب دوازدهم از منی خارج شد آیا لازم است قبل ازظهر به منی برگردد؟

(آیات عظام امام- خامنه ای): واجب نیست قبل از ظهر برگردد می تواند همان روز بعد از ظهر برای رمی برگردد. ۱ (۱)

*(آیات عظام تبریزی- گلپایگانی و خوئی): باید برگردد.

(آی تالله زنجانی): شب دوازدهم واجب است تا صبح در منی بماند و بعد از ظهر نفر کند.

(بقیه مراجع): بنابر احتیاط واجب باید برگردد.

* وقتی در منی تقصـیر کردند همه چیز به جز بوی خوش و مسائل جنسی حلال می شود به زائران تذکر داده شود سبزیجات خوشبو نخورند شامپو و صابون خوشبو استفاده نکنند.

* بوی خوش بـا انجـام طواف حـج و نمـاز آن و سـعی، از حرمت خـارج می شود و حرمت همسـر با طواف نساء و نماز طواف نساء برطرف می شود.

۱- در زمـان امـام بعضـی از کاروانها همه را شب دوازدهم از منی خارج می کردنـد و بعـد از ظهر دوازدهم برای رمی به منی برمی گشتند ولی در این زمان این کار نباید انجام گیرد چون زائرین از افراد مختلفی تقلید می کنند.

ص: ۱۴۴

تذکر: اعمال بعد از منی مثل عمره مفرده است ولی بدون احرام و تقصیر، و نیت طواف و سعی به نیت حج تمتع است. ۱ (۱)
مقدم کردن اعمالِ بعد از منی بر وقوفین
چند گروه می توانند اعمال را بر وقوفین مقدم کنند.
- خانمهایی که خوف دارند در برگشت حائض شوند وتا هنگام خروج ازمکه پاک نشوند.
۲- پیرمردها و پیرزنهایی که به خاطر ازدحام جمعیت نمی‌توانند بعداً اعمال را انجام دهندیا برای آنها مشقت دارد.
۳- اشخاص مریض که بعد از منی اعمال برایشان مشکل باشد.
گروه دوم و سوم بایـد بررسـی شود که جمعیت قبل و بعـد از وقوفین تفاوتی دارنـد و یا حال او قبل و بعد تفاوت می کند یا نه، اگر خلوت تر و یا حال او بهتر است می توانـد اعمال را جلو بیندازد ولی در مورد کسـی که قبل وبعد برای او فرقی نمی کند مثل کسـی که با ویلچر اعمال را انجام می دهد ویا طبق نظرمرجعش در طواف نائب می گیرد برای او فرقی نمی کند چنین شخصـی اگر اعمال را قبل انجام دهد باطل است وباید بعد ازوقوفین انجام دهد.

۱- ممکن است کاروانهایی که زود باید ازمکه خارج شونداگر اعمال روز دهم کامل انجام شده باشد صبح روز ۱۱ رمی انجام دهند و برای اعمال به مکه بروند و عصر بر گردند و یا اگر شب یازدهم یا صبح آن خیلی زود رفتند عصر برای رمی بر گردند.
* شب سیزدهم برای اعمال حج زمان مناسبی از نظر جمعیت است ولی مشکلاتی مثل نبود ماشین و خستگی اعمال منی وجود دارد.
* برای اعمال بعد از منی به زائرین بگوئیم ما در موقع معینی به صورت گروهی برای اعمال می رویم و میتوانند صبر کنند، ولی مسائل جنسی را تذکر دهیم رعایت کنند و لباسی که هنگام طواف می پوشند پاک باشدو ازمال خمس داده شده وحلال باشد. و اگر کسی خودش خارج از گروه اعمال را انجام داد مسائلش را بعداً سؤال کند.

* با توجه به اینکه تقـدیم اعمال بر وقوفین بر افراد مـذکور جایز است اگر این مساله مطرح نشود و بعد از منی مطابق وظیفه ی فعلی خود اعمال را انجام دهنـد مشـکلی ایجاد نمی شود. سؤال: اگر این افراد اعمال را مقـدم داشـتند و بعـد کشف خلاف شـد آیا اعاده لازم است؟

(مثلًا فکر می کرد حائض می شود و حائض نشد و یا قبل از خروج از مکه پاک شد.)

(آیات عظام بهجت- صافی- مکارم- گلپایگانی): بنابر احتیاط واجب.

اعاده لازم است.

(آیات عظام تبریزی و خوئی): جایز است طواف و نماز آن را مقدم دارند و اعاده لازم نیست و سعی را در زمان خودش انجام دهند و اگر مقدم کردنداحتیاطاً سعی را اعاده نمایند.

(آیات عظام گلپایگانی- بهجت): اگر اعاده ممکن نباشد نایب بگیرد.(یعنی حتی در غیر از موارد کشف خلاف)

(بقیه مراجع): اعاده لازم نیست.(م ۱۱۷۶- ج ۱۱۷۵- ۱۱۷۷)

در مورد این مسأله چون طواف وسعی رکن است اگر بخاطر احتیاط اعاده کنند بهتر است.

ص: ۱۴۷

عن الصادق(ع): عن آبائه عن رسول الله(ص)

«آيةُ قبول الحج ترک ما کان علیه العبد مقیماً من الذنوب».

«علامت قبولی حج این است که حاجی آن گناهانی که قبلًا انجام میداده را ترک کند».

الحج فی السنهٔ: ص ۳۴۹

وعنه(ع):

«إذا حجّ أحدکم فلیختم حَجَّهُ بزیارتنا لأن ذلک من تمام الحج».

«هنگامی که یکی از شما حج انجام داد، حج خود را به زیارت ما(ائمه معصومین(ع)) پایان دهد زیرا زیارت أئمه(ع) حج را کامل میکند».

الحج فی السنهٔ: ص ۴۹۵

وقال الباقر(ع):

«تمام الحج لقاء الإمام».

«حج با ملاقات امام تکمیل میشود».

کافی ج ۴: ص ۵۴۹

ص: ۱۴۸

بخش چهارم

اشاره

احکام متفرقه حج و عمره

احکام مربوط به مکه و مدینه

مسائل استطاعت

استطاعت برای عمره مفرده:

اگر کسی استطاعت عمره مفرده دارد ولی استطاعت حج ندارد ثبت نام برای عمره مفرده واجب نیست.

(آیت الله مکارم) فرمودهاند: بنابر احتیاط واجب رفتن به عمره برای چنین شخصی لازم است.

بهتر است کسانیکه مرتبه اول تشرف آنها به عمره است برای خود اولین عمره را انجام دهند و نیت وجوب یا استحباب ننمایند و اگر می خواهند نیابت کنند در عمره مجدد که انجام می دهند قصد نیابت نمایند.

سؤال: اگر حج نیابتی انجام می دهند و سفر اول تشرف آنها است آنجا استطاعت عمره مفرده حاصل می شود تکلیف چیست؟

(آیت الله مکارم): بنابر احتیاط واجب لازم است عمره مفرده انجام دهد.

(بقیه مراجع): استطاعت عمره از حج جدا نیست وانجام عمره ی مفرده لازم نیست.

* افرادی که از نقاط دور به مکه می رونـد و تا به حال نه حـج رفته اند و نه عمره و حج آنها نیابتی است شایسـته است پس از انجام اعمال احتیاطاً یک عمره مفرده برای خود انجام دهند.

ص: ۱۵۲

استطاعت حج:

کسی که استطاعت مالی دارد ولی استطاعت بدنی ندارد مثل مریض یا پیری که تا آخر عمر خودش نمی تواند به مکه برود و قبلًا هم مستطیع نبوده است ولی الآن استطاعت مالی پیدا کرده.

(آیات عظام گلپایگانی- سیستانی- خوئی- صافی- بهجت): واجب است نائب بگیرد.(مسأله ۲۳)

(آیت الله تبریزی): بنابر احتیاط واجب نائب بگیرد.

(بقیه مراجع): لازم نیست نایب بگیرد و حج بر او واجب نیست.

اگر قبلًا مستطیع بوده و نرفته به نظر کلیه مراجع تقلید واجب است نائب بگیرد.

ا گر کسی فکر میکرد مستطیع نیست و قصد حج استحبابی کرد، بعد فهمیدکه مستطیع است.

(آیات عظام تبریزی- خوئی- صافی- مکارم- بهجت): کفایت از حج واجب می کند.

(آیت الله گلپایگانی): احتیاط واجب در عدم کفایت است.

(بقیه مراجع): کفایت از حج واجب نمی کند.

(فتوای همه مراجع): اگر نیت استحباب و وجوب نکند و قصد وظیفه ی فعلیه داشته باشد کفایت از حجةالاسلام می کند.(م ۳۲)

رجوع به کفایت و استطاعت

رجوع به کفایت یعنی بعد از حج بتواند مخارج زندگی اش را اداره کند.
اگر کسی با خمس و زکات و مانند اینها زندگی اش اداره می شود.(م ۴۰)
(آیات عظام امام- اراکی): حجش حج واجب نیست.
(آیت الله صافی): احتیاط واجب می کنند که قصد ما فی الذمه کند و اگر بعداً استطاعت پیدا کرد دو مرتبه به حج برود.
(بقیه مراجع): حجش حج واجب است پس به نظر اکثر مراجع، روحانیون کاروان و خدمه در سال اول تشرف حج، حج آنها حج واجب است.

* معینههای کاروان اگر سفر اول آنها باشد کفایت ازحجهٔ الاسلام میکند چون مخارج آنها بوسیله شوهر تامین می شود.
* معینها و روحانیون کاروان اگر سفر اول آنها باشد طبق نظر اکثر مراجع ولو پس از برگشت محتاج به شهریه باشند کفایت ازحجةالاسلام می کند.
* دو مسأله:

۱- اگر محرم به احرام حج شد و داخل درحرم فوت کرد کفایت از حجهٔ الاسلام میکند و اگر نایب باشد حج از منوب عنه ساقط شده است.

۲- کسی که مخارج حج را دارد ولی قدرت مالی برای ولیمه ی پس ازبازگشت از حج را ندارد مستطیع است وحج براو واجب است. مگر اینکه ولیمه ندادن سبب وهن او شود در این صورت مقدار مخارج لازم برای ولیمه جزء استطاعت است.

انواع حج

حج افراد

قِران

تمتع

وظیفه ما ایرانی ها برای انجام حج واجب حج تمتع است.

در حج مستحبی شخص مخیر است بین یکی از این سه نوع ولی حج تمتع افضل است.

در حج افرادِ واجب یک عمره مفرده هم بعد از حج انجام دهد، قربانی در حج افراد مستحب است، ولی مابقی اعمال آن مثل حج تمتع است.

حج قران:

معمولًا در بین ایرانیها نیست عمره اش از حج جداست در حج قِران حاجی قربانی را همراه خود می برد و برای محرِم شدن مخیر است بین اشعاروتقلید و بین تلبیه.

* تقلید یعنی قلاده قرار دادن کفشهای زائر به گردن قربانی و اشعار یعنی علامت گذاشتن حیوان قربانی که قسمتی از بدن حیوان را خراش می دهند و خون آنرا به بدن حیوان می مالند و نشانه می گذارند و این کار بجای لبیک است و با آن محرم می شوند.

حج و عمره اطفال و بچه ها

در عمره مفرده زیاد اتفاق می افتد.

۱- بچه ای که تازه مکلف شده: مثل دختری که تازه ۹ سال قمری او تمام شده واجب است مانند دیگران محرم شود و اعمال را بطور صحیح انجام دهد.

ص: ۱۵۷

۲- بچهای که ممیز است:(م ۷ تا ۱۳ و م ۷۵۹ و س ۱۳ و ۱۴ استفتائات)

اگر بخواهد محرم شود باید خودش نیت کند و لبیک بگوید و تمام اعمال از جمله نماز طواف را خودش بطور صحیح انجام دهد و محرمات احرام را ترک کند برای طواف وضوی صحیح بگیرد و ولی او موظف است دقت کند تا اعمال او انجام شود و اگر اعمال را صحیح انجام ندهد از احرام خارج نمی شود.

اگر بخواهند به زحمت نیفتند بهتر است بچه را محرم نکنند ودر این صورت اگربچّه در میقات در بین گروه است موقع نیت و تلبیه به او بگویند لبیک نگوید و نیت نکند البته می تواند لباس احرام را بپوشد بدون نیت وتلبیه.

۳- بچه غیر ممیز:

تاکی د کنیم بچه غیر ممیز را محرم نکنند چون کاری بسیار مشکل و پر زحمت است اگر بخواهند بچه غیر ممیز را محرم کنند اولًا بخاطر رعایت فتوای بعضی از مراجع فقط ولی شرعی او یعنی پدر، او را محرم کند و بجای او نیت کند و لبیک بگوید و او را از محرمات احرام پرهیز دهد و موقع طواف او را وضو دهند و بدن و لباس او را تطهیر کنند و اگر در وسط طواف خود را نجس کرد دو مرتبه او را تطهیر کنند و بعداً طواف را تکمیل کنند مواظب باشند در موقع طواف از اوّل تا پایان طواف بچه خواب نباشد و در موقع طواف شانه چپ بچه به طرف خانه کعبه باشد ولی بجای او نیت کند و او را در طواف همراه خود ببرد و بجای او نماز طواف را بخواند در سعی هم او را همراه ببرند ولی در سعی اگر بچه خواب باشد یا خود را نجس کند اشکال ندارد در هر حال اگر اعمال او را صحیح انجام ندهند بچه از احرام خارج نمی شود ضمناً(آیات عظام تبریزی و مکارم) فرموده اند: در طواف لازم نیست شانه چپ بچه به طرف کعبه باشد و دیگران فرموده اند لازم است.

توجه: زیر سایه رفتن برای پسر بچهای که محرم میشود اشکال ندارد.

فرق حج بذلی و حج هبه ای

حج بذلی: حجی است که شخص مخارج حج دیگری را برعهده می گیرد تا او را به حج ببرد در حج بذلی صاحب پول، پول را به مبذول نبخشیده است، قبول حج بذلی واجب است و با حج بذلی شخص مستطیع است وحج او حج واجب و حجهٔ الاسلام است.

حج هبه ای آن است که مالی را به شخص ببخشد تا با آن حج بجا آورد قبول هبه واجب نیست.

اگر استطاعت حاصل بشود باید حج به جا آورد.

لازم نیست حج به جا آورد.

اگرواهب شرط حج کرد باید حج برود.

(پس اگرهبه کننده بخواهدآن شخص با این مال حج به جا آورد باید با او شرط کند و هبه مشروط، استطاعت مالیه است.)

فاصله دو عمره مفرده

(م ۱۸۷- ۱۸۸- س ۳۳- ج ۱۸۴)

(آیات عظام بهجت- خامنه ای- گلپایگانی- نوری): بین دو عمره فاصله لازم نیست.

(امام): بین دو عمره باید سی روز فاصله شود.

(آیت الله اراکی): ده روز فاصله شود.

(بقیه مراجع): در هر ماه قمری یک عمره جایز است.(مثلًا یکی در ماه رجب یکی در ماه شعبان) ولی اگر یک عمره برای خود ویک عمره به نیابت دیگری باشد فاصله لازم نیست.

(آیت الله مکارم): در هر ماه قمری خواه برای خود و یا دیگری تنها یک عمره جائز است و باید فاصله ماه قمری رعایت شود.

* توجه: دراین مساله نظر(آیات عظام امام- اراکی- تبریزی): احتیاط واجب است.

* به زائرین بگوئیم طواف مستحبی انجام دهید که حتما ثواب داشته باشد و برای تکرار عمره تأکید نشودزیرا کسی که می خواهد عمره ی نیابتی انجام دهد باید شرایط نیابت مثل صحیح بودن حمد وسوره را داشته باشد.

فاصله بین عمره مفرده و عمره تمتع

(غالباً عمره مفرده بعد از حج تمتع انجام می شود)(م ۱۷۳- ۱۹۴ ج ۲/ ۱۸۴)

(آیـات عظـام اراکی- خوئی- بهجت- فاضـل- خـامنه ای- گلپایگـانی): بین عمره تمتع و عمره مفرده فاصـله لازم نیست خواه عمره مفرده قبل از عمره تمتع خواه بعد از عمره تمتع و اعمال حج تمتع باشد.

(آیات عظام سیستانی- صافی- تبریزی- مکارم): فاصله در دو ماه قمری بودن رعایت شود و در یک ماه اشکال دارد.

(امام): در عمره بعد از حج فاصله لازم است و قبل از عمره تمتع لازم نیست.

* زائرین قبـل از عمره تمتع، عمره ی مفرده انجام نمی دهنـد ولی بعضـی بعـد ازحـج می خواهنـد انجام بدهنـد به زائران دو نکته را تذکر دهیم:

۱- طواف مستحبی به جای عمره انجام دهید.

۲- عمره انجام دادن آنان برای کسانی که طواف واجب خود را عقب انـداخته اند تا خلوت شود مشـکل ساز است وسـبب مزاحمت خواهد بود.

عمره مفرده مستحبی به نیت خود و دیگران(س ۳۲)

(آی ات عظام خامنهای- مکارم): بنابر احتیاط واجب این کار انجام نشود.

(بقیه مراجع): اشکال ندارد.

میتوانیم به زائرین بگوئیم میتوان به نیت خود و دیگران عمره مفرده مستحبی انجام داد.

* نکته: افرادی که حمـد و سوره ی آنهـا صـحیح نیست به نظر آیـات عظـام خـامنه ای وبهجت عمره ی مجـدد را به نیت خود انجام دهند و بعد از اتمام عمل ثواب آن را برای افراد مورد نظر هدیه نمایند تا مشکلی از جهت نیابت پیدا نشود.

عوض شدن ماه قمری و خروج از مکه

مسأله: اگر کسی عمره مفرده انجام داد و بعداً ماه قمری عوض شد و از حرم خارج شد و می خواهد دوباره وارد حرم شود:

(امام): تا فاصله یکماه محرم شدن لازم نیست.

(آیات عظام فاضل- سیستانی- بهجت): اگر از مکه خارج شد ولی از حرم خارج نشده لازم است محرم شود(آیت الله بهجت: احتیاط واجب).

(بقیه مراجع): اگر از حرم خارج شدو عمره مفرده در این ماه قمری انجام نداده است باید محرم شود.

* بر اساس آنچه ذکر شد درمورد زیارت دوره در زمان عمره مفرده ممکن است زائرین برای رفتن به عرفات مشکل پیدا کنند در صورتی که عمره ی آنهادر ماه قمری قبل انجام شده وزیارت دوره در ماه قمری بعد است یا باید در عرفات محرم شوند یا از مشعر جلوتر نروند، همچنین اگر ماه قمری عوض شد و می خواهند مثلًا جده بروند باید در موقع باز گشت از تنعیم محرم شوند و وارد شوند همچنین کسانیکه برای بازدید به حدیبیه یا جعرانه می روند.

حج نیابتی

در مورد حج نیابتی باید جستجو کنیم که اگر زائر خودش واجب الحج باشد نمیتواند نیابت انجام دهد و دقت شود در مورد استطاعت اگر مخارج حج را داشته باشد یابتواند به راحتی فراهم کند(در صورت وجود بقیه شرائط) مستطیع است و اگر مستطیع نیست باید شرایط نیابت را داشته باشد یعنی معذور نباشد.(اگر می

تواند عذر را برطرف کند مثلًا حمد و سوره خود را تصحیح کند اشکال ندارد ولی پیرمرد و پیر زنی که نمیتوانند خودشان طواف انجام دهند، نمی توانند نیابت کنند).

* اگر کسی برای حج نائب شد و محرم شد و خود مستطیع بود باید رها کند و دوباره به میقات برگردد و برای خود نیت کند لذا اگر این کار را انجام نداد دو اشتباه کرده یکی اینکه نیابت کرده، دوم اینکه احرام را رها نکرده و برای خود محرم نشده است.

* اگر فیش حج از میتی باقی مانده است درصورتی که میت مستطیع بوده ونرفته یا وصیت به حج کرده با همان فیش، حج انجام می شود ولی اگر مستطیع نبوده یا حج واجب خود را قبلًا انجام داده و وصیت به حج نکرده این فیش متعلّق به تمام ورثه است لذا اگر دربین ورثه، صغیری باشد باید مراعات حق صغیر بشود. واگر با آن فیش حج انجام می شود رضایت همه ی ورثه احراز شود.

نیابت معذور(م ۱۶۳- ۱۰۸- ج ۱۱۷- ۱۲۲)

(آیت الله بهجت): نیابت معذور در حال اختیار اشکال دارد.

(آیات عظام سیستانی- صافی): اگر در انجام اعمالی که در صحت حج دخالت ندارد معذور است نیابت او صحیح است مثل طواف نساء، بیتوته در منی، رمی روز ۱۱ و ۱۲، ادراک بیش از مقدار رکنی وقوفین، ولی اگر معذور در ارکان حج باشد اشکال دارد.

(بقیه مراجع): نیابت صحیح نیست و از منوب عنه کفایت نمیکند (۱).

۱- ۱-(آیات عظام خوئی- گلپایگانی- تبریزی- مکارم): بنابر احتیاط واجب.

ص: ۱۶۲

* نیابت معذور حتی نیابت تبرعی صحیح نیست.

ص: ۱۶۳

نیابت کسیکه خودش مستطیع است:(م ۱۰۷- ۱۲۴ ج ۱۰۸)

(آیات عظام امام- خامنه ای- اراکی): نیابت صحیح نیست واحرام و حج او باطل است.

(آیات عظام صافی- گلپایگانی): احوط(احتیاط واجب) در صورت جهل و غفلت عدم اکتفا به این حج است و در صورت عمد نیابت او باطل است.

(آیات عظام فاضل- مکارم): اگرچه معصیت کرده نیابت او صحیح است و اجرت را هم مستحق است.

(آیات عظام سیستانی- تبریزی- خوئی- بهجت): اجاره باطل است ولی ازمنوب عنه مجزی است. بعضی فرموده اند: اجرهٔ المثل را مستحق است.

(آیات عظام مکارم- فاضل- سیستانی- صافی- تبریزی): کسی که نائب میشود لازم است مقدارمتعارف از مستحبات ضمنی حج و عمره را به نیت منوب عنه انجام دهد.(مثل مقداری از دعای عرفه)(س ۷)

(آیت الله سیستانی): این حکم در صورتی است که عقد اجاره منصرف به انجام این مستحبات باشد.

* درمورد حج نیابتی نسبت به زیارت مدینه، در اجاره تصریح شود(مثلًایک زیارت پیامبر- زیارت حضرت زهرا- و ائمه بقیع یا بیشتر).

نائب و عذر طاری(یعنی کسی که هنگام پذیرفتن نیابت معذور نبوده ولی بعداً هنگام انجام اعمال معذور شد)(م ۱۶۰- ۱۵۹)

(آیات عظام سیستانی- خوئی- مکارم- فاضل- بهجت- تبریزی- صافی و گلپایگانی): نیابت او صحیح است.

(آیات عظام امام- خامنه ای- اراکی): بنابر احتیاط واجب نیابت صحیح نیست.

(آیت الله خامنه ای): اجاره باطل است.

(آیت الله صافی): اگرقبل از محرم شدن معذور شود در بعض صور کفایت ازمنوب عنه میکند.(بعض صور را ذکر نکرده اند).

توجه: در حج نیابتی قربانی به عهده نائب است.

مسائل مربوط به مکه ومدینه

تخییر بین قصر و اتمام

مسجد الحرام

مسجد النبی

حرم امام حسین

مسجد کوفه(در محدوده آن اختلافی نیست محدوده آن تغییر نکرده است)

تخییر بین قصر واتمام در مکه و مدینه، مسجد الحرام و مسجد النبی: (م ۱۳۱۶)

(آیات عظام خامنهای- سیستانی- صافی- فاضل- مکارم- گلپایگانی): درتمام دو شهر مکه و مدینه مخیر است بین قصر واتمام.

(آیات عظام تبریزی- خوئی): در مکه و مدینه قدیم مخیر است.

(آیات عظام امام- اراکی): در خود دو مسجد ولو توسعه یافته.

(آیت الله بهجت): بنا بر احتیاط واجب اختصاص به مسجد قدیم دارد،(می توا ن رجوع به غیر کرد بنابراین حداقل در کل دو مسجد می توان نماز را تمام خواند).

(آیت الله زنجانی): تخییر بین قصر و اتمام نداریم و مسافر باید شکسته بخواند، اگر مقلدی از ایشان بود به او تذکر می دهیم.

محدوده تخییر در حرم امام حسین(علیه السلام): مسأله ۱۳۵۶، رساله مراجع

(آیت الله سیستانی): تا ۵/ ۱۱ متر از قبر مقدس.

(آیات عظام بهجت- گلپایگانی- صافی): فقط اطراف ضریح مقدس(نزد قبر).

(بقیه مراجع): کل حرم و رواق اطراف.

(آیات عظام امام- فاضل): بلکه در مسجد متصل به حرم.

* توجه: در صحن مطهر و در شهر کربلا، کوفه و نجف به نظر کلیه مراجع نماز مسافر شکسته است.

چگونه به زائرین بگوئیم:

* به زائرین می گوئیم افرادی که وظیفه ی آنها وظیفه مسافر است می توانند در مسجد الحرام و مسجد النبی نماز را، تمام یا شکسته بخوانند واگر در طول سفر تمام نمازهای خود را شکسته بخوانند، اشکال ندارد.

* در مورد تخییرمی توان یکی از نمازها را شکسته و دیگری را تمام خواند و یا اگر کسی نیت شکسته نمود می تواند عدول کند و ۴ رکعتی تمام نماید و بالعکس.

* مسأله: عبورحائض و جنب از مسجد الحرام و مسجد النبی حتی قسمتهای توسعه یافته آن جایز نیست ولی آیت الله بهجت فرمودهاند: حائض و جنب می تواند از قسمت توسعه یافته عبور کند.

نماز حجاج در مکه و مدینه

* با توجه به اینکه عده ای ازحجاج قبل از رفتن به عرفات و عده ای بعداز بازگشت از عرفات و منی در مکه قصد ده روز می نمایند. همچنین بعضی از کاروانها در مدینه ده روز هستند باید توجه داشته باشند ده روز کامل باشد حتی اگر یک ساعت کمتر باشد نماز شکسته است اگر وسط روز وارد شده اند مابقی روز باید از روز یازدهم تکمیل شود.

تکلیف کسانی که قبل یا بعد از منی و عرفات ده روز در مکه هستند.

(س ۱۳۵۸- ۱۳۵۹)

سه حالت ممکن است باشد:

۱- گروه اول: در مکه نماز تمام

قبل از رفتن به منی و عرفات در منی و عرفات نماز تمام

ده روز کامل در مکه هستند بعد از برگشت از منی و عرفات نماز تمام

(چون فاصله کمتراز ۴ فرسخ است)

۲- گروه دوم: قبل و بعد از رفتن به منی و عرفات کمتر از ده روز کامل در مکه هستند اینها در هر سه زمان حکم مسافر را دارند.

۳- گروه سوم: قبل از منی و عرفات: حکم مسافر را دارد

در منی و عرفات: نماز شکسته است

بعد از منی وعرفات: نماز تمام است

نماز در مدینه

زائرینی که درمدینه منوره حداقل ده روز می مانند نمازشان تمام است و رفتن به احد و مسجد قبا و مسجد ذو قبلتین مشکلی ایجاد نمی کند.

سجده بر فرش

(استفاده شده از مناسک و استفتائات):

به طور کلی اکثر مراجع تقلید می فرمایند اگر امکان سجده بر سنگ و مانند آن نباشد سجده بر فرش جایز است(مثلًا در یکی از مساجد اطراف که تمام فرش است)

ولی در مسجدالحرام که همیشه جای سجده بر سنگ وجود دارد به فتوای همه باید حتماً روی سنگ سجده کند و بر فرش جایز نیست.
* در مسجد النبی اگر می تواند در جایی بایستد که سنگ است جایز نیست نماز را بر روی فرش بخواند ابتدادر قسمت سنگفرش می ایستیم و اگر مجبور شدیم بخاطر تکمیل صفوف در نماز جماعت و مانند آن جای خود را تغییر دهیم در این صورت سجده بر فرش جایز است.
* در انجام نماز های مستحبی در قسمتهایی که تمام فرش است مثل روضه النبی یا مسجد قدیم چون فضیلت آن بیشتر است سجده بر فرش اشکالی ندارد.
* در جایی که می تواند براحتی بر سنگ سجده کند مثلًا یک وجب آن طرف تر بایستد(حتی در نمازهای مستحبی) سجده بر فرش جایز نیست و نماز باطل است.
* در زمانی که انگشت نما می شود یا راه رفت و آمد مسدود می شود سجده بر فرش اشکال ندارد به فتوای همه مراجع.
* در نماز فرادی اگر ممکن است روی سنگ سجده کنید ولی مواظب باشید در راهروها نایستید توصیه شود در هتلها و جاهای دیگر غیر از مساجد که جای تقیه نیست اگرکسی بخواهد نماز بخواند باید سجده بر مایصح السجود علیه باشد و اگربر فرش سجده کند نماز باطل است.
اگر می خواهد نماز اول وقت بخواند و روی فرش بود و امکان سجده بر سنگ در آن موقع نبود می تواند روی همان فرش نماز بخواند.
نظر مراجع در مورد سجده بر فرش:(مسأله ۱۳۳۴- ۱۳۳۵ و استفتائات)
(آیات عظام امام- اراکی): لازم نیست جایی برود که سنگ باشد(یعنی اگر جلو ایستاده و روی فرش است) اشکالی ندارد ولازم نیست جابه جا شود.

ص: ۱۶۸

توجه: این فتوا به این معنا نیست که اگر نزدیک سنگ است و می تواند روی سنگ سجده کند، سجده بر فرش جایز باشد. چون در این حالت تقیه نیست لازم است بر سنگ سجده کند.

(آیت الله بهجت): اگر ایستاد روی فرش و نماز خواند و مثلًا یک ساعت دیگر میتواند بر مایصح السجود علیه نماز بخواند بنابر احتیاط واجب نماز را اعاده کند.

(بقیه مراجع): اگر امکان سجده بر سنگ باشد سجده روی فرش صحیح نیست.

چند نکته برای زائرین:

* درنماز های واجب چه فرادی چه جماعت ابتدا جایی را انتخاب کنید که سنگ باشد در خصوص نماز جماعت اگر مجبور شدید روی فرش سجده کنید اشکالی ندارد.

* بعضی از زائران پشت ناخنها سجده می کنند چنین چیزی در اسلام نیست پس نماز آنها باطل است(فقط زمانی که مایصح السجود علیه نباشد و وقت هم تنگ باشد و تقیه هم نیست می توان روی پشت دست سجده کرد).

* در جایی که وظیفهی خانمها سجده بر فرش است اگر مقنعه مانع بین پیشانی و فرش باشد نماز باطل است چون سجده باید برزمین باشد. اما اگر وسواس دارد و نمیخواهد بر روی فرش نماز بخواند می تواند چادر را روی فرش پهن کندو درموقع تقیه بر آن سجده نماید.

نماز جماعت اهل سنت

(نکاتی که مناسب است برای زوّار گفته شود)

۱- هنگامی که اذان گفته می شود نمازرا شروع نمی کنند بلکه بین ۷ تا ۲۵ دقیقه صبر میکنند برای خواندن نافله و بعد اقامه می گویند و نماز می خوانند.

۲- در موقع نماز صبح دو اذان گفته می شود اذان اول یک ساعت قبل از وقت نمازصبح، برای نماز شب و اذان دیگر موقع طلوع فجر، نشانه این اذان دوم آن است که بجای «حی علی خیر العمل» می گویند «الصلاه خیر من النوم» ۲۵ دقیقه بعد هم اقامه می گویند و نماز صبح می خوانند. درموقع خواندن نماز صبح مواظب باشیم اذان نماز صبح را با اذان نماز شب اشتباه نکنیم.

توجه: بعد از اذان دوم می توان نماز صبح را خواند.

*(موقعی خلیفه دوم خواب بود مؤذن می خواست او را بیدار کند گفت: «الصلاه خیر من النوم» عمر خوشش آمد و گفت در اذان نماز صبح این جمله گفته شود.)

۳- اذان مغرب را کمی زودتر می گوینـد(موقع غروب) و موقعی که نماز مغرب را شـروع می کننـد وقت نماز شـده است واشـکالی برای نماز نیست پس موقع اذان، هنوز مغرب شرعی نشده است.

۴- در اذان، اهل سـنت «حی علی خیر العمل» را نمی گویند علت این است که در زمان عمر گفتند اگر این را بگوییم مردم به جهاد نمی روند و می گویند نماز بهتر از جهاد است لذا عمر دستور داد آن را حذف کردند.

۵- در اذان اهل سـنت «اشـهد ان علیاً ولی الله» گفته نمی شوند که به نظر شیعه هم جزء اذان نیست (۱) ولی چون روایاتی داریم که بعـد از شـهادت بر پیـامبر(ص) شـهادت بر ولاـیت گفته شود. ماشـیعیان این شـهادت را دراذان واقامه می گوییم ولی در زمان پیامبر هنوز نوبت امامت حضـرت علی(ع) نرسـیده بود لذا گفته نمی شد.(البته نقل شده است که پس از عید غدیر، سـلمان وابوذر در اذان این شهادت را می گفتند).

۶- جملات اقامه را بجای دو مرتبه یک مرتبه می گویند که بنظر شیعه، در سفر و هنگام عجله داشتن، اشکالی ندارد.

۷- «بسم الله» سوره حمد را آنها در نماز آهسته می گویندو گاهی اصلًا نمی گویند.

۸- بعد از حمد «آمین» می گویند که ما نباید بگوییم.

۹- بعد از حمد یک سوره کامل نمی خوانند، چند آیه می خوانند و اگر هم سوره بخوانند بسم الله نمی گویند. آنها «بسم الله» غیراز سوره حمد را جزء قرآن نمیدانند. و در سوره حمد اختلاف نظر دارند.

۱۰- آنهـا دست بسـته نمـاز می خواننـد که برای مـا جایز نیست و تقیه در آمین گفتن و دست بسـته بودن نیست. فرقه مالکیه از اهل سنت دست بسته بودن را لازم نمیدانند.

۱۱- آنها قنوت نمی گیرند مگر در مواقع خاصی بعد از رکوع، قنوت به نظر شیعه مستحب است ما هم مقابل آنها قنوت را ترک می کنیم و اشکالی ندارد.

۱- به نظر آیت الله بهجت جزء اذان است.

۱۲- آنها بر فرش سجده می کنند ما در صورت امکان بر سنگ سجده می کنیم و اگر لازم شد بخاطر رعایت صفوف و انگشت نما نشدن جلو تر برویم و بر فرش سجده کنیم اشکالی ندارد.

۱۳- آنها بعد از رکوع مقداری میایستند مواظب باشیم ما سریعا به سجده نرویم.

۱۴- پس ازسجده دوم در رکعت اول و سوم آنها نمی نشینند ما یک لحظه مینشینیم وسریع برمی خیزیم.

۱۵- آنها نماز شکسته نمی خوانند ما هم در هنگام جماعت با آنها نماز را تمام میخوانیم یا اگر شکسته می خوانیم به طوری بخوانیم که متوجه نشوند، مثلا سلام را سریع آهسته بگوییم و برای تکبیره الحرام در موقع اقتدا مجدد دستها را بالا نبریم.

۱۶- گاهی در نماز صبح روز جمعه آنها سوره ی سجده دار می خوانند و در حال نماز برای آیه ی سجده به سجده می روند و بعداً بقیه ی سوره ی سجده را میخوانند، توجه داشته باشیم که سوره سجده دار خواندن درنماز به نظر شیعه سبب بطلان نماز است و همینطور سجده کردن برای آیه سجده در نماز، لذا در این گونه مواقع یا نماز را اعاده کنید یا صبرکنید بعد از تلاوت آیه سجده اقتدا کنید و بهتر است قبل از نماز جماعت، نماز صبح خود را بخوانید بعداً با جماعت اعاده نمایید. ۱ (۱)

توجه: اگر موقعی که اهل سنت، برای آیه سجده، به سجده می روند، نماز گزار اشتباهاً به رکوع رفت نماز او باطل است.

۱۷- آنها در حال سلام نماز صورت را از قبله به طرف چپ وراست بر می گردانند ما بعد از سلام می توانیم صورت را برگردانیم ولی در حال سلام اگر صورت را از قبله برگردانیم، به نظر عدهای از مراجع، نماز باطل می شود.

۱- ۱-(آیات عظام خامنه ای صافی فاضل): اگر به خاطر تقیه همراه آنان سجده نمود نماز صحیح است.

۱۸- بعد از نماز، ما سه مرتبه «الله اکبر» می گوییم، در آنجا دست ها را موقع این تکبیرات بالا نبریم چون به شیعه تهمت می زنند که آنها بعد از نماز(خان الامین) می گویند.

۱۹- درنماز جماعتِ آنها برای رسیدن به رکوع «یا الله» نگویید.

۲۰- اگر یک رکعت دیرتر رسیدید موقع تشهد آنها بنشینید و حالت نیم خیز نگیرید.

۲۱- در رکعت سوم و چهارم آنها حمد می خوانند ما هم مخیریم بین تسبیحات اربعه و خواندن سوره حمد.

۲۲- اهل سنت در موقع تشهد با انگشت اشاره می کنند.

۲۳- آنها بعد از نماز جماعت معمولا نماز میت می خوانند با چهار تکبیرشما هم می توانید متابعت کنید.

۲۴- سعی کنید اتصال صفوف را در نماز رعایت کنید اگر چه آنان رعایت نمیکنند، قبل از نماز جماعت، امام جماعتِ آنها می گوید «استووا» یعنی صفوف را منظم کنید. این نظم را در ایران هم رعایت کنید.

۲۵- بعد از نماز صبح تا طلوع آفتاب و بعد از نماز عصر تا غروب نماز نخوانید چون آنها نماز را حرام می دانند.(به نظر شیعه در بعضی ازمواقع مکروه است) و اگر می خواهید نماز صبح را اعاده کنید، قبل از نماز جماعت صبح بخوانید یا اگر بعد از نماز جماعت اعاده میکنید جای خود را عوض کنید که فکر کنند تازه از راه رسیده اید.

۲۶- نماز جمعه: اگر به نماز جمعه آن ها اقتدا نمودید، نماز ظهر خود را احتیاطاً دوباره بخوانید (۱).

۱- ۱-(آیت الله مکارم): خواندن نماز ظهر لازم نیست.

اقتدابه اهل سنت:

آیا می شود به اهل سنت اقتدا کرد یا نه؟

همراهی در نماز با اهل سنت استحباب دارد، در روایت صحیحه داریم:

«من صلی خلفهم کمن صلی خلف رسول الله(ص)»

اما نظر مراجع در کیفیت اقتدا: م ۱۳۱۳

(آیات عظام بهجت- تبریزی- خوئی- سیستانی- وحید): همراهی کند ولی حمدو سوره را آهسته بخواند(اگر امام جماعت آیه طولانی خواند ساکت بایستد حتی لازم نیست ذکر بگوید و در مورد آقایان در نمازهای صبح و مغرب و عشا وظیفه آنها از جهر به اخفات تبدیل می شود) ۱ (۱)

(آیت الله گلپایگانی): نماز با عامه در حال ضرورت بی اشکال است و در غیر حال ضرورت در جماعت شرکت کنند و بعداً با شرایط کامل اعاده نمایند.

(بقیه مراجع): می توانند نماز جماعت بخوانند وبه آنان اقتدا کنند.

جایی که اتصال صفوف بر قرار نیست. (س ۲۰)

(آیت الله خامنه ای): همانطورکه آنها صحیح می دانند می توان اقتداء کرد و اشکالی ندارد.

(آیت الله مکارم): نسبت به خانمها چون راه دیگری ندارند اشکال ندارد.

(آیت الله فاضل): چنین مسئله ای(عدم اتصال صفوف) اگر اتفاق افتاد اشکالی ندارد و در غیر این صورت یعنی حال اختیاراتصال صفوف را رعایت کنند(خانمها اختیار دارند لذا باید اتصال صفوف را رعایت نمایند).

(بقیه مراجع): اتصال صفوف باید رعایت شود.

۱- نظریهٔ آیت الله بهجت در مناسک ذیل مسأله ۱۳۳۶ آمده است که وظیفهٔ نماز فرادی را انجام دهند.

ص: ۱۷۴

* پس مقلدین آیت الله خامنه ای و بانوانی که مقلد آیت الله مکارم هستند میتوانند اتصال صفوف را رعایت نکنند.

* در نماز عصر چون امام جماعت کنار کعبه می ایستد غالباً اتصال صفوف برای افرادی که زیر سقفها ایستاده اند وجود ندارد.

* توجه: به نظر مراجعی که می فرمایند: حمد وسوره خوانده شود، اتصال صفوف لازم نیست.

* درمورد طبقه ی دوم مسجد النبی آیت الله مکارم فرموده اند: به خاطر عدم اتصال صفوف احتیاط شود حتی برای بانوان.(نظربقیه مراجع از آنچه قبلًاذکرشد مشخص است)

* درزمان عمره مفرده برای خانمها در مسجدالنبی اتصال برقرار نیست لذا درنماز، حمد و سوره ی خود را بخوانند به جزمقلدین آیات عظام خامنه ای ومکارم- ولی در زمان حج تمتع به طور طبیعی اتصال برقرار است- در طبقه دوم مسجدالحرام اتصال برقرار نیست چون اگر فاصله هوائی باشد اشکال ندارد ولی در این جا فاصله عرضی بیش از حد مجاز است.

بعضی از مراجع تا ۵/ ۰ متر(یک قدم معمولی)

بعضی از مراجع تا ۱ متر(یک قدم فراخ)

اگر نماز خواند و بعد فهمید که فاصله زیاد بوده اشکال ندارد.

اقتدابه اهل سنت در نماز قضا

(ج ۱۳۲۶)

(آیات عظام خامنه ای صافی): اقتدا به اهل سنت مختص به نماز ادا است.

(آیات عظام فاضل مکارم): اقتدا اختصاص به نماز ادا ندارد.

ص: ۱۷۵

دو نکته در مورد نماز جماعت با اهل سنت

۱- در مورد نمازهـای صـبح و ظهر وعصـرو عشاء چون آنها دیرتر نماز می خواننـد می توانیم نماز های خودمان را بخوانیم و بعـد با آنهـا نمـاز معاده بخوانیم(یعنی اعاده نماز خوانـده شـده) و به نظر بعضـی از مراجع می توانیم نیت نماز قضای احتیاطی کرده و اقتـدا کنیم یا به نظر بعضی از مراجع نیت نماز قضا کنیم و حمد و سوره خود را آهسته بخوانیم ولی در مورد نماز مغرب چون ابتدا با آنها همراهی می کنیم می توانیم نمازخود را بعد از نماز مغرب آنها اعاده کنیم ولی قبل از نماز مغرب آنها هنوز وقت مغرب نشده است. البته به نظر آیات عظام بهجت و مکارم وقت مغرب دا خل شده است.

۲- کسـانی که به نظر مرجع تقلیـدشان در هنگام همراهی با نماز اهل سـنت بایـد حمـد و سوره را قرائت کننـد پس از اتمام حمـد و سوره خود، اگر قرائت امـام جمـاعت تمام نشـده، سوره را تکرار نکننـد چون تکرار سوره در نماز جایز نیست بلکه ساکت بماننـد یا آهسته ذکر بگویند تا قرائت امام جماعت تمام شود و به همراه دیگران به رکوع روند.

جایگاه امام جماعت در مسجد الحرام

در نماز صبح و مغرب وعشا، پشت مقام ابراهیم می ایستد(۱)

در نماز ظهر، زیر سقف نقطه مقابل حجر اسماعیل(ما بین حجر الاسود و رکن یمانی) می ایستد(۲)

در نماز عصر نزدیک به دیوار کعبه می ایستد(۳)

(جایگاه امام جماعت

درنمازهای یومیه)

نماز استداره ای (م ۱۳۳۶)

(آیت الله خامنه ای): باید طوری بایستد که پشت سر امام یا طرف راست یا چپ باشد.

(آیت الله فاضل): اگر در شرایط تقیه نباشد نماز استداره ای صحیح نیست.

(بقیه مراجع): اشکال ندارد به شرطی که در دایره جلوتر از امام جماعت نباشد.

توجه: به نظر مراجعی که فرموده اند حمد وسوره خوانده شود این مسأله جایگاه ندارد. یعنی در هر کجای مسجد به نماز بایستند، نماز صحیح است.

بایـد جایگاه امام جماعت را بـدانیم تا در موقع نماز جلوتر از امام جماعت نایستیم همچنین نسبت به دایره صـفوف وظیفه خود را بر طبق نظریه بعضـی از مراجع تشـخیص دهیم بنابراین در موقع نماز ظهر اگر در محـدوده بـدون سـقف مسـجد الحرام اقتـدا کنیم نماز باطل است چنانچه در نماز صبح و مغرب و عشاء اگر از امام جماعت به کعبه نزدیکتر باشیم نماز باطل است.
ضمناً در ایام حج واجب گاهی در موقع نماز مغرب و عشا و صبح امام جماعت نزدیک به خانه کعبه میایستد مانند نماز عصر.

روزه در مکه ومدینه

سه روز روزه مستحبی در مدینه منوره
مسافر ولو قصـد ده روز نکرده باشـد می توانـد سه روز روزه بگیرد و اسـتحباب دارد و نمی تواند قصد روزه قضا کند و اگربخواهد یک روز روزه بگیرد اسـتحباب نـدارد، این تنها روزه ای است که مسافر با اینکه قصد ده روز نکرده است می تواند روزه بگیرد ولی اگر قصد ده روز کرد می تواند نیت روزه قضا هم بنماید.
بعضی از مراجع می فرمایند: بنابر احتیاط واجب روزهای چهارشنبه و پنج شنبه و جمعه باشد.
توجه: کسـی که روزه ی قضا دارد می تواند در مدینه سه روز روزهی مسـتحبی بگیرد البته در غیر از مدینه کسی که روزه قضا دارد نمی تواند روزه ی مستحبی بگیرد.
روزه در مکه مکرمه
اگر در مکه مکرمه قصد ده روز نکرده باشند اصلًا روزه استحباب ندارد.
اگر کسی در وطن نذر کند که میخواهد در سفر روزه بگیرد صحیح است.
ولی اگر بخواهد در سفر برای روزه نذر کند:
(اکثر مراجع): نذر درخود سفر منعقد نمیشود.(آیات عظام بهجت- سیستانی- زنجانی) اجازه دادهاند لذا به زائران می گوئیم نذر در خود سـفر به نظر عـدهای از مراجع منعقـد نمی شود. بنابراین اگر قبلًا در وطن نذر نکرده اند در مکه روزه مسـتحبی نگیرند مگر در ایام حج واجب برای کسانیکه قصد ماندن ده روز دارند.

اعتکاف در مکه و مدینه

اعتکاف در مکه درست نیست(چون روزه صحیح نیست و اعتکاف بدون روزه صحیح نیست) مگر درصورتیکه بتواند قصد ده روز ماندن داشته باشد یا نذر کرده باشد.

در مدینه هم اعتکاف ممکن نیست چون شبها درب مسجد النبی بسته می شود و امکان ماندن سه روز در مسجد وجود ندارد.

مواقعی که درب مسجد النبی تا صبح باز است میتوانند اعتکاف را انجام دهند، چون سه روز روزه در مدینه مستحب است.

برداشتن لقطهی حرم:(مسأله ۱۳۳۰)

(آیات عظام مکارم- فاضل- اراکی): در منطقه حرم بنابر احتیاط واجب بر ندارد.

(بقیه مراجع): برداشتن کراهت شدیده دارد.

(عده ای از مراجع): اگر برداشت حق قصد تملک ندارد اگر صاحبش پیدا نشد باید آنرا با اذن مجتهد به فقیر دهد.

نماز درهواپیما

۱- اگر هنگام نماز واجب زائرین در هواپیما بودند درصورتی که بعد ازنشستن هواپیما بر زمین وقت نماز باقی است اگر شرایط نماز مثل(قیام، قبله، رکوع وسجود) مراعات شود به نظر:

(آیات عظام بهجت- خامنهای- سیستانی- مکارم- فاضل): نماز در هواپیما صحیح است و نیاز به اعاده ندارد.

(آیات عظام تبریزی- صافی): لازم است نماز را بعد از نشستن هواپیما بخوانند.

۲- اگر قبل از سوار شدن به هواپیما وقت نماز شده ومی دانیم بعد ازسوارشدن به هواپیما تا زمان رسیدن به مقصد وقت نماز تمام می شود، سفارش کنیم زائرین قبل از سوارشدن به هواپیما نماز واجب خود را انجام دهند.

ص: ۱۸۰

۳- اگر درهنگام نماز صبح تمام وقت نماز در هواپیما هستیم به نظر تمام مراجع لازم است نمازصبح در هواپیما خوانده شود وقضا ندارد دراین صورت اگر ممکن بود باید قیام و قبله و رکوع وسجود را با شرایط انجام دهیم مثلًا در راهرو هواپیما به سمت قبله(قبله ی تقریبی) ایستاده نماز بخوانیم. و در صورتی که ممکن نباشد هر طورمی توانیم نماز بخوانیم و رکوع و سجود رابا اشاره انجام دهیم.

* توجه: در چنین موردی به زائرین تذکر داده شودکه از قبل با وضو باشند چون وضوگرفتن در هواپیما مشکل است، افرادی که وضو ندارند در هواپیما وضو میگیرند و جایز نیست نماز را با تیمم بخوانند.

حکم کسیکه در اعمال او مشکلی پیدا شود

کسیکه در اعمال او در عمره یا حج مشکلی پیدا شود نباید برای جبران آن مجدداً محرم شود و عمره یا حج را تکرار کند چون تکرار عمره یا حج عمل جدید است و جبران گذشته را نمیکند بلکه باید بدون احرام جدید، اشکال در اعمال قبلی را جبران نماید. و اگر خودش نمیتواند جبران کند، برای جبران همان عمل مثل طواف و مانند آن نایب بگیرد و نباید برای تکرار کل عمره یا حج نایب بگیرد.

توجه: حکم لزوم اجتناب از محرمات احرام و ترتیب اعمال، برای چنین شخصی قبلًا(در صفحه ۷۴ و ۷۷) ذکر شد.

ص: ۱۸۱

قال الصادق(ع):

«الحاجّ لا يزال عليه نور الحج ما لم يلمّ بذنب».

«حاجی همواره دارای نور حج است تا زمانی که آلوده به گناه نشده باشد».

الحج فی السنهٔ: ص ۳۵۱

وعنه(ع):

«من خرج من مكه وهو لا يريد العود إليها فقد اقترب اجله ودنا عذابه».

«هر کس از مکه خارج شود و آرزوی بازگشت به مکه را نداشته باشد عمر او کم میشود و به عذاب الهی نزدیک میگردد».

وسائل ج ۸ باب ۵۷ از ابواب وجوب الحج روایت ۲

وعنه(ع):

«من رجع من مكه وهو ينوی الحج من قابل زيد فی عمره».

«هر کس از مکه برگردد و نیت داشته باشد سال آینده مجدداً به مکه مشرف شود عمر او طولانی میشود».

وسائل ج ۸ باب ۵۷ از ابواب وجوب الحج روایت ۱

ص: ۱۸۳

بخش پنجم

اشاره

مسائل متفرقه

تقلید

خمس

مسائلی از تقلید

رجوع به غیر در احتیاط واجب

در مواردی که مجتهد فتوی می دهد باید به نظریه او عمل کرد ولی اگر مجتهد درمساله ای احتیاط واجب نمود می توان رجوع به غیر کرد یعنی از مجتهد دیگرتقلید کرد وبرای رجوع به مجتهد دیگر باید برای مقلد معلوم باشد که به فتوای چه کسی مراجعه کرده است واگر هنگام عمل، برای او رجوع به غیر معلوم نبود بعد ازعمل می تواند رجوع به مرجع تقلید دیگر کند و به فتوای او عمل خود را تصحیح نماید. یعنی با رجوع به غیر وظیفه خود را در قضا و اعاده نداشتن روشن میکند.

(آیات عظام خامنهای- بهجت) فرموده اند: استناد ورجوع لازم نیست بلکه همین مقدارکه عمل او مطابق فتوای کسی بوده که شرعاً می توانست از او تقلید کند کافی است.

ضمناً از آیت الله مکارم شفاهاً سؤال شد فرمودند: اگر روحانی کاروان احتیاط را به دیگری رجوع دهد و وظیفه ی عملی زائر را بیان کند کافی است با رعایت فالاعلم نسبت به وظیفه ی زائر.

بقاء بر تقلید میت

: با توجه به اینکه محدوده بقاء بر تقلید میت در نظر مراجع تقلید مختلف است لازم است کلیه افراد مکلف مرجع تقلید زنده برای خود تعیین کنند و به نظر یکی از مراجع زنده باقی بر میت باشند تا مشخص گردددر مسائل حج آیا می توانند باقی بر فتوای مجتهد میت باشند یا نه؟

نظر مراجع عظام در بقاء بر تقلید

محدوده بقاء

(آیات عظام فاضل- خامنه ای- سیستانی- صافی- وحید): بقاء در کلیه مسائل اعم از عمل کرده و عمل نکرده است.

(آیات عظام بهجت- مکارم): در مسائلی که عمل کرده است.

(آیت الله تبریزی): در مسائلی که عمل کرده است یا برای عمل یاد گرفته است.

وجوب و جواز بقاء

(آیت الله خامنه ای): بطور کلی بقاء را جایز میدانند حتی اگر میت اعلم باشد.

(همه مراجع): غیر از آیت الله خامنه ای در محدوده ی مذکور اگر مجتهد میت اعلم از حی باشد بقاء واجب است و اگر مجتهد میت وحی مساوی باشند بقاء جایز است.

* توجه:(آیت الله مکارم) بطور کلی فرموده اند: در مسائل حج و عمره و مسأله مسافر می توانند باقی نباشند و به فتوای مرجع زنده عمل نمایند.

ضمناً(آیت الله صافی) در صورتی که میت اعلم باشد فرموده اند: بنابر احتیاط واجب بقاء واجب است که قابل رجوع به غیر است.

نکته: چون اغلب زوار مسائل حج را یاد نگرفته اند و عمل نکرده اند کسانیکه درزمان مرجع قبلی خود به حج مشرف نشده اند نمی توانند در مسائل حج و عمره باقی بر میت باشند مگر به نظر مراجعی که بقاء را اجازه دهند، حتی در مسائلی که عمل نکرده است.

تبعیض در تقلید:

عـده ای ازمراجع تقلیـد تبعیض در تقلید را در صورت تساوی یا مشـخص نبودن اعلم جایز دانسـته اند بنابراین اگر کسـی معتقد بود مراجعی که فعلًا بیشتر در معرض تقلید مردم هسـتند اعلمیت در بین آنها مشـخص نیست چون شاهد ها بر اعلمیت تعارض دارند می توانـد بعضـی از مسائل را از یک مجتهد و بعضـی از مسائل را از مجتهد دیگر تقلید نماید و یا اینکه اگر مجتهدی را به عنوان مرجع تقلیـد خود انتخـاب نموده و در مسـاله خاصـی به فتوای او عمـل نکرده می توانـد در خصوص این مسـاله به فتوای مرجع دیگر عمل نماید.(با اینکه مجتهد در این مسأله فتوی داده و احتیاط نکرده است).

گاهی در بعضـی از مسائل حـج و عمره یا مساله مسافر، این مساله تبعیض در تقلیـد با رعایت شـرائطش راه گشا است و مشـکل زائر قابل حل است البته در جایی که شخصـی سـفر اول حج او است و قبلًا به فتوای هیچ مرجعی عمل نکرده است. ولی اگر قبلًا به فتوای مرجعی عمل کرده است اگر بخواهـد به فتوای دیگری عمل کنـد عـدول از مرجعی به مرجع دیگر است که بعضـی از فقها عدول را جایز نمی دانند.

تبعیض در تقلید در صورت تساوی

(آیات عظام- خامنهای- مکارم- فاضل- صافی- سیستانی): جایز است.

(آیت الله بهجت): در مسائل غیر مرتبط به هم، در تساوی در اعلمیت و اورعیت جایز است.

(مثلًا میتوانـد مسائـل حـج را از یک مرجع و مسائل نماز را از مرجع دیگر و مسائل نماز را از مرجع دیگر ومسائل خمس را از مرجع دیگر تقلید نماید).

(آیت الله تبریزی): مسـائلی را که یـاد نگرفته می توانـد از مجتهـد دیگر که مساوی است تقلیـد کنـد، لـذا اگر مسائل حـج را قبلًا یاد نگرفته می تواند تبعیض در تقلید کند.

حکم عدول از مجتهدی به مجتهد دیگر

(آیت الله بهجت): عدول از مساوی به مساوی در اعلمیت و اورعیت، در مسائل غیر مرتبط به هم جایز است.

(آیات عظام خامنه ای- صافی): عدول بنابر احتیاط واجب جایز نیست(میتوان رجوع به غیر نمود).

(آیت الله مکارم): عدول جایز نیست.

توجه: تبعیض در تقلید مربوط به مجتهدین زنده است اما تبعیض بین حی و میت در موارد جواز بقاء بر تقلید میت اشکال ندارد ولی در موارد وجوب بقاء تبعیض معنی ندارد مگر اینکه قبلًا از چند مجتهد مساوی تقلید کرده باشد.

مسائلی از خمس

اشاره

چیزهایی که خمس دارد و چیزهایی که خمس ندارد.

الف- مواردی که خمس دارد: ۱- پول پس انداز ۲- وسائل زندگی زیادتر از شأن، که مورد استفاده نیست ۳- طلاجات زیادتر از شأن.

ب- مواردی که خمس نـدارد ۱- خانه مسکونی ۲- وسایل زندگی که مورد استفاده قرار می گیرد ۳- ماشین سواری ۴- ارث ۵- مهریه ۶- دیه

* در مورد مهریه: آیت الله بهجت احتیاط واجب دارند که می توان رجوع به غیرکرد.

همچنین در مورد دیهای که برای اعضاء حی گرفته میشود ایشان احتیاط واجب دارند.

اگر می داند که متعلق خمس بوده و میت خمس آن را پرداخت نکرده است، باید خمس داده شود.

اگر زمین یا خانه اگر همین زمین یا خانه باقی بود خمس ندارد.

تفاوت قیمت پیدا کرد اگر تبدیل کرد به زمین دیگر یا طلا، اگرآن چیز جدید

قیمت آن ترقی کرد مقداری که ترقی کرده خمس دارد.

(اکثر مراجع) فرموده اند: خمس دارد.

(آیات عظام بهجت و فاضل): اگر سرمایه کسب بحدی

باشد که زندگی متعارف و ضروری شخص تامین می شود

خمس ند ارد.

ص: ۱۹۱

(آیت عظام امام- خامنهای): هبه خمس ندارد.

(آیات عظام فاضل- مکارم- بهجت): احتیاط واجب آن است که
خمس هبه داده شود.

(آیت الله تبریزی): در اشیایی که قیمت آن کم باشد خمس ندارد(مثل
عیدی بچهها) ولی اگر قیمت آن زیاد است مثل سکه باید خمس پرداخت شود.

(بقیه مراجع): هبه خمس دارد.(می توان تبعیض در تقلید کرد یا احتیاط
را به آیت الله خامنه ای رجوع نمود).

۱- حکم کسی که جهیزیه را تهیه می کند:

(همه مراجع): آن کسی که جهیزیه راتهیه میکند اگر می داند که
نمیتواند به موقع تهیه کندخمس ندارد.

(آیت الله بهجت): اگر پولی را برای جهیزیه و مانند آن پس انداز کرد خمس ندارد.

اگروسیله ای رابرای جهیزیه دختر خرید ولی در جهیزیه مصرف نکرد وپس از گذشتن سال، خودش استفاده کرد خمس دارد.

۲- حکم دختری که جهیزیه به او داده شده است:

اگر دختر از جهیزیه استفاده کرد و مایحتاج زندگی بود خمس ندارد اگر استفاده نکرد و شأن او بود. خمس ندارد و اگر مازاد بود حکم هبه دارد، در صورتی که پدرش جهیزیه او را تأ مین کرده باشد ولی اگردختر خودش کارکرده بود وجهیزیه تهیه کرده بود مقدار مازاد بر شأنِ او خمس دارد.

* در مواردی که ته زندگی مثل برنج وقند و روغن و مانند آن که در منزل باقی می ماند را خمس دادیم همان یک بار کافی است و سال بعد فقط مقداری که اضافه شده را باید خمس آن را بدهیم مثل اینکه سال گذشته ۱۰ کیلوبرنج اضافه داشته باشد اگر امسال هم ۱۰ کیلو اضافه داشت خمس ندارد ولی اگر ۲۰ کیلو شده باشد خمس مازاد را بدهد ولو ۱۰ کیلو اضافه ی سال قبل مصرف شده باشد و برنج دیگری به جای آن آمده باشد (۱) در مورد پول هم همین است مثلًا اگر کسی خمس مبلغ یک میلیون تومان را امسال داد که هشتصد هزار تومان باقی می ماند در سال آینده به همین مقدار هشتصد هزار تومان اگر پول داشته باشد خمس بدهکار نیست حتی اگر آن پولی که خمس آنرا داده بود مصرف کرده و این مبلغ جدید باشد ولی اگر سال بعد زیادتر از هشتصد هزار تومان موجودی داشت باید خمس مقدار زائد را پرداخت نماید.

* اگر بخواهد خمس مالی را از مال دیگر بپردازد.

اکثر فقها می فرمایند: باید خمس آن خمس را هم بپردازد برای این مسأله باید

۱/ ۴ کل پول را بپردازیم تا مسأله حل شود مثلًا برای یک میلیون، ۲۵۰ هزار تومان از پول دیگر خمس بدهد.

آیت الله بهجت: نیازی به این کار نیست و همان ۲۰۰ هزار تومان از پول دیگر کافی است.

۱- ۱-(آیت الله مکارم): بطور کلی پرداخت خمس مواد خوراکی باقی مانده در سر سالِ خمسی لازم است.

ص: ۱۹۳

مقایسه بدهکاری با موجودی درخمس:

به مقدار بدهکاری از موجودی کم میکند، بعد خمس بقیه رامحاسبه می کند.

حال اگر وام بـدهکار است و پول موجودی به عنوان سپرده یا پس انـداز در حساب دارد و از پول دیگراقساط وام را می پردازد این موجودی خمس دارد ولی اگر موجودی برای ادای قرض یا مخارج دیگر استفاده شود، خمس ندارد.

توجه: درمورد جزئیات مسائل خمس به رساله های عملیه واستفتاءات مراجع عظام مراجعه شود.

خمس فیش حج وعمره

سؤال: آیا پول حج و عمره خمس دارد یا نه؟

۱- اگر از پولی که خمس داده نشده و قبل از ثبت نام خمس به آن تعلق

گرفته باشد باید خمس بدهد.

۲- اگر از پول ارث و مهریه باشد خمس ندارد.

سؤال: اگر پولی که هنگام ثبت نام سال روی آن نگذشته بود ولی الآن در نوبت تشرف سال گذشته است خمس دارد یا نه؟

۱- در مورد عمره مفرده و حج:

(آیات عظام بهجت- مکارم- صافی): خمس ندارد.

(آیات عظام فاضل- سیستانی- تبریزی- خامنه ای- امام- خوئی- وحید): خمس دارد.

۲- در مورد حج:

(آیات عظام امام- سیستانی- فاضل):

۱- اگر حج او قبلًا بر او مستقر نشده خمس دارد.

۳- اگر حج قبلًا بر او مستقر شده خمس ندارد(چون در واقع بدهی بوده است).

ص: ۱۹۴

* توضیح: اگر زائرین زمانی ثبت نام کرده بودند که صحبت از سود پولی که به حساب ریخته اند نبود به نظر(آیات عظام فاضل- خامنه ای- سیستانی) خمس ندارد ولی در شرایط فعلی که برای پول حج سود محاسبه می شود به نظر این مراجع خمس دارد و در حکم سرمایه کسب است مگر اینکه اصل پول از ارث و مانند آن باشد که خمس به آن تعلق نمی گیرد و اما مقدار سودی که به این پول تعلق می گیرد اگر از زمانی که به زائر پرداخت می شود تا موقع مصرف برای حج به سال خمسی نرسد به نظر(آیت الله خامنه ای) خمس به آن تعلق نمیگیرد و به نظر(آیات عظام فاضل و سیستانی) خمس آن باید پرداخت شود.

* افرادی که سال خمسی ندارند واز درآمد جدید خود برای حج یا عمره ثبت نام کرده اند وفتوای مرجع تقلید آنها این است که فیش حج وعمره خمس ندارد، لازم نیست خمس کل مبلغ ثبت نام را بپردازند بلکه با کسی که از مرجع تقلید آنها اجازه دارد به مبلغ کمتری مصالحه می نمایند.

* به زائرین بگوئیم احتیاطاً خمس لباس احرام و پول قربانی خود را بدهید(مگرافرادی که حساب سالیانه ی خمسی دارند) اگر بدهکار هم نباشنداحتیاطاً ببخشند.

* تأکید کنیم خمس خود را به مرجع تقلید خود بدهند. همه مراجع می فرمایند باید به دفتر مرجع خود پرداخت کند.

اکثر مراجع می فرمایند: دادن سهم سادات باید با اجازه باشد.

در دست گردان کردن پول، کسیکه با او دست گردان می کنند باید از مرجع تقلید اجازه داشته باشد.

دونکته:

* حج با فروش زمین اصلاحات ارضی حرام است اگر در دولت اسلامی مصادرهی صحیح انجام شده باشد اشکالی ندارد.

* به کشاورزان و دامداران توصیه کنیم اگر از مال زکات نداده ثبت نام کرده باشند باید زکات بدهند. تا حج آنها با مال حلال باشد.

اعمال مستحبی در مکه

۱- ختم قرآن.

۲- روایتی از امام صادق(ع) است «من صلی بمکه سبعین رکعهٔ فقرأ فی کل رکعهٔ ب- قل هو الله احد و إنا انزلنا و آیهٔ السخرهٔ و آیهٔ الکرسی لم یمت إلّا شهیداً».

«هر کس در مکه ۷۰ رکعت نماز بخواند(۳۵ دو رکعتی) در هر رکعتی بعد از سوره حمد یک مرتبه سوره قل هو الله أحد بخواند و یک مرتبه سوره إنا أنزلناه و پس از آن آیه سخره و آیهٔ الکرسی را قرائت کند، شهادت در راه خدا نصیب او میشود».

آیهٔ السخره(آیه ۵۴ تا ۵۶ اعراف).

آیهٔ الکرسی(تا و هو العلی العظیم کافی است) (۱).

(التماس دعا)

۱- وسائل ۲۰ جلدی جلد ۹ باب ۴۵ از ابواب مقدمات طواف.

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحیم

جاهِدُوا بِأَمْوالِکُمْ وَ أَنْفُسِکُمْ فی سَبیلِ اللَّهِ ذلِکُمْ خَیْرٌ لَکُمْ إِنْ کُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السّلام): خدا رحم نماید بندهای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهلبیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف :دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السّلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف)چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب)تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن سهمراه

ج)تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما ، انیمیشن ، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و...

د)ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه)تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و)راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز)طراحی سیستم های حسابداری ، رسانه ساز ، موبایل ساز ، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک ، SMS و...

ح)همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط)برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی)برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضوری و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت : ۲۳۷۳ شناسه ملی : ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی: www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور کاربران ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی ، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشاالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳ ، شماره کارت :۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳و شماره حساب شبا : IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۶۰۹-۵۳به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان – خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام -: هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کَرَم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلی الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست‌تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، امّا تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بِدان، نگاه می‌دارد و با حجّت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹